

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

**ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ,
ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ**

ΕΚΘΕΣΗ

**ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ
ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑΣ**

ΤΗΣ 17ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1991

**ΤΟΥ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ
ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ, ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ
ΜΗΝΑ ΔΟΓΑ**

ΑΘΗΝΑ, ΙΟΥΛΙΟΣ 1996

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι.....	6
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	6
Γενικά.....	6
Οι πρώτες απογραφές πληθυσμού.....	7
Οι απογραφές πληθυσμού στη νεότερη Ελλάδα.....	7
Περίοδος 1821-1828.....	7
Περίοδος 1836-1856.....	8
Περίοδος 1861-1896.....	9
Περίοδος 1907-1991.....	9
Ειδικές απογραφές.....	9
Διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού της Ελλάδος (1821-1991).....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ.....	13
ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ 17ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1991.....	13
Γενικά.....	13
Νομική βάση.....	13
Σκοπός της απογραφής.....	14
Βασικοί ορισμοί και έννοιες.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ.....	19
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ.....	19
Γενικά.....	19
Όργανα της απογραφής.....	20
Νομαρχιακές Ομάδες Εργασίας.....	20
Ανώτεροι Επόπτες.....	21
Επόπτες Απογραφής.....	21
Βοηθοί Επόπτες απογραφής.....	22
Τομεάρχες απογραφής.....	22
Απογραφείς.....	24
Συνοδοί - Δερμηνείς.....	24
Δημοτικές και Κοινοτικές Ομάδες Εργασίας.....	25
Φάσεις απογραφικών εργασιών.....	25
ΦΑΣΗ Α'.....	26
ΦΑΣΗ Β'.....	27
ΦΑΣΗ Γ'.....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV.....	30
ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.....	30
Οριστικοποίηση διοικητικών ορίων Δήμων και Κοινοτήτων.....	30
Καθορισμός αυτοτελών οικισμών.....	31
Ονοματοθεσία οδών και πλατειών και αρίθμηση οικοδομών.....	31
Χαρτογραφικές εργασίες.....	32
Χάρτες κλίμακας 1:200.000.....	32
Χάρτες κλίμακας 1:50.000.....	32
Τοπογραφικά διαγράμματα κλίμακας 1:5.000.....	33
Χαρτογραφικά σκαριφήματα κλίμακας 1:2.000 , 1:1.000.....	33
Πρόχειρα σκαριφήματα.....	33
Προμέτρηση κατοικιών και κατοικούμενων χώρων.....	33
Καθορισμός απογραφικών τομέων και τμημάτων.....	34
Απογραφικός Τομέας.....	34
Τακτικά απογραφικά τμήματα.....	35
Ειδικά απογραφικά τμήματα.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ V.....	37
ΕΝΤΥΠΟ ΥΛΙΚΟ.....	37

Έντυπα απογραφής οικοδομών και κτιρίων	37
1. Έντυπο Ο-1 «Κατάλογος - πλαίσιο οικοδομών και κτιρίων»	37
2. Έντυπο Ο-2 «Δελτίο απογραφής κτιρίων»	38
3. Έντυπο Ο-3 «Συγκεντρωτική κατάσταση απογραφέντων κτιρίων»	38
Έντυπα απογραφής πληθυσμού	38
Έντυπο Π-1 «Δελτίο απογραφής νοικοκυριού και κατοικίας»	38
Έντυπο Π-2 «Δελτίο Συλλογικής κατοικίας»	40
Έντυπο Κ-1 «Συγκεντρωτική κατάσταση απογραφέντων νοικοκυριών και συλλογικών κατοικιών»	41
Έντυπο Κ-2 «Συγκεντρωτική κατάσταση Τομεάρχη»	42
Έντυπο Κ-3 «Συγκεντρωτική Κατάσταση Επώπτη»	42
Προμήθεια χάρτου και εκτύπωση εντύπων	43
Διακίνηση απογραφικού υλικού	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI	44
ΔΟΚΙΜΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΓΡΑΦΗ	44
Σκοπός της δοκιμαστικής απογραφής	44
Έκταση της δοκιμαστικής απογραφής	44
Τρόπος και χρόνος διενέργειας της δοκιμαστικής απογραφής	45
Οργάνωση, Όργανα, Έντυπα δοκιμαστικής απογραφής	45
Οργάνωση της δοκιμαστικής απογραφής	45
Όργανα της δοκιμαστικής απογραφής	45
Έντυπα δοκιμαστικής απογραφής	46
Φάσεις εργασιών δοκιμαστικής απογραφής	46
Φάση Α' (1-31 Μαρτίου 1989)	46
Φάση Β' (1 Απριλίου - 20 Μαΐου 1989)	47
Βασικές έννοιες	47
Επεξεργασία στοιχείων δοκιμαστικής απογραφής	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII	49
ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ	49
Γενικά	49
Είδη και μέσα δημοσιότητας	50
Α' Είδη δημοσιότητας	50
Β' Μέσα δημοσιότητας	50
Συμπεράσματα	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII	53
ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	53
Ειδικές περιπτώσεις απογραφής	54
α) Απογραφή των Ενόπλων Δυνάμεων	54
β) Απογραφή των Σωμάτων Ασφαλείας	55
γ) Απογραφή του Λιμενικού Σώματος	55
δ) Απογραφή των ατόμων που ταξίδευαν με τρένα για το εξωτερικό και αντίστροφα	57
ε) Απογραφή στους χώρους των πολιτικών αερολιμένων και αυτών που ταξίδευαν αεροπορικώς	57
στ) Απογραφή των ξένων Διπλωματικών και Προξενικών υπαλλήλων, καθώς και των ομολόγων τους Ελλήνων του εξωτερικού	57
ζ) Απογραφή ατόμων με δηλώσεις	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΧ	59
ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΛΥΨΕΩΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	59
Γενικά	59
Τρόπος επιλογής του δείγματος	59
Έρευνα κάλυψης έκτασης (δείγματος επιφάνειας)	60
Έρευνα κάλυψης καταλόγου	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Χ	62
ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ	62
Α' Συγκέντρωση του απογραφικού υλικού από τους Τομεάρχες	62
Β' Συγκέντρωση του απογραφικού υλικού από τους Επόπτες	62
Γ' Συγκέντρωση του απογραφικού υλικού στην Κεντρική Υπηρεσία	63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧΙ.....	64
ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ - ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ.....	64
<i>Επεξεργασία ερωτηματολογίων.....</i>	<i>64</i>
<i>Δημοσιεύματα.....</i>	<i>66</i>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧΙΙ.....	68
ΚΟΣΤΟΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.....	68
<i>ΠΙΝΑΚΑΣ 4 : Δαπάνες απογραφής πληθυσμού, κατοικιών κλπ. έτος 1991 .....</i>	<i>69</i>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧΙΙΙ.....	71
ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ.....	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧΙV	77
ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΓΙΝΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ 1991	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧV	79
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.....	79
<i>Συμπεράσματα.....</i>	<i>79</i>
<i>Προτάσεις.....</i>	<i>80</i>
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	85
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ.....	85

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η σύνταξη της παρούσας έκθεσης ξεκίνησε από την ανάγκη ύπαρξης ενός ακόμη βοηθήματος με τις εμπειρίες, που αποκτήθηκαν από την τελευταία απογραφή πληθυσμού της 17ης Μαρτίου 1991.

Οι εμπειρίες αυτές υποβοηθούν την προσπάθεια της Υπηρεσίας για τη συνεχή βελτίωση των μεθόδων και διαδικασιών οργάνωσης και διενέργειας της απογραφής πληθυσμού, που αποτελεί τη σπουδαιότερη στατιστική εργασία.

Το περιεχόμενο της έκθεσης χωρίζεται σε δύο βασικές ενότητες. Η πρώτη αναφέρεται στην ιστορική εξέλιξη των απογραφών πληθυσμού, ενώ στη δεύτερη περιγράφεται ο τρόπος οργάνωσης και διενέργειας της τελευταίας απογραφής πληθυσμού.

Η ιστορική αναδρομή κρίθηκε αναγκαία, προκειμένου ο μελετητής να έχει μια πληρέστερη εικόνα των συναφών διαχρονικών εξελίξεων των απογραφών και, ειδικότερα, του πληθυσμού, τόσο στην Ελλάδα, όσο και διεθνώς.

Η συγκέντρωση της ύλης για την κατάρτιση της παρούσας έκθεσης υπήρξε έργο δυσχερές, επίπονο και χρονοβόρο.

Τέλος, θεωρούμε σκόπιμο να τονίσουμε ότι και με τις αναπόφευκτες ελλείψεις της, η έκθεση αυτή μπορεί να αποτελέσει σημαντικό βοήθημα για την καλύτερη οργάνωση της προσεχούς απογραφής πληθυσμού.

Μηνάς Δόγας
Τμηματάρχης Γ.Γ.ΕΣΥΕ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Γενικά

- 1.1 Στη Στατιστική Επιστήμη η λέξη «πληθυσμός» χρησιμοποιείται για να δηλώσει σύνολο ατόμων ή αντικειμένων, στα οποία αναφέρονται οι παρατηρήσεις μας. Τα στοιχεία του συνόλου αυτού λέγονται στατιστικές μονάδες ή άτομα του πληθυσμού.
- 1.2 Ο πληθυσμός είναι η βάση κάθε στατιστικής εργασίας. Αποτελεί τον άξονα γύρω από τον οποίο περιστρέφονται όλες οι επί μέρους στατιστικές, που έχουν ως αντικείμενο τη μελέτη και την έρευνα της εξέλιξης των διαφόρων χαρακτηριστικών του.
- 1.3 Ειδικότερα, απογραφή (του ανθρώπινου) πληθυσμού, είναι η απαρίθμηση όλων των κατοίκων μιας περιοχής σε ορισμένο χρόνο (σε μία δεδομένη στιγμή), με σκοπό την εξακρίβωση του συνολικού αριθμού των. Ως πλήρης καταμέτρηση, η απογραφή είναι απαραίτητη και μοναδική, επειδή παρέχει στατιστικές πληροφορίες για τον πληθυσμό, το εργατικό δυναμικό, τις συνθήκες στέγασης κλπ. σε καθολική βάση, για μικρές γεωγραφικές ενότητες και πληθυσμιακές ομάδες. Οι δειγματοληπτικές έρευνες δε μπορούν να παράσχουν πλήρως ισοδύναμα στοιχεία, μολονότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε συνδυασμό με την απογραφή ή να συμπληρώσουν τα στοιχεία της απογραφής σε ιδιαίτερα θέματα. Τα Μητρώα, μπορεί να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικά, εφόσον περιέχουν τα σχετικά θέματα, ορισμούς και ταξινομήσεις και καλύπτουν όλο τον πληθυσμό, αλλά πρέπει να είναι προσβάσιμα νομικώς και τεχνικώς για στατιστικούς σκοπούς και κυρίως πλήρως ενημερωμένα.
- 1.4 Η απογραφή του πληθυσμού δεν αποσκοπεί μόνο στον προσδιορισμό του αριθμού των κατοίκων μιας χώρας ή μιας περιοχής, αλλά και στη συγκέντρωση όλων εκείνων των στοιχείων (δημογραφικών, οικονομικών και κοινωνικών), που συνθέτουν την πλήρη εικόνα του συγκεκριμένου πληθυσμού.
- 1.5 Η μελέτη και γνώση των χαρακτηριστικών ενός πληθυσμού βοηθά στην κατανόηση της εξελικτικής πορείας μιας χώρας, δεδομένου ότι ο λαός της είναι το σημαντικότερο «περιουσιακό» της στοιχείο. Τα δεδομένα που στηρίζονται στην απογραφή πληθυσμού αποτελούν βασικό υπόβαθρο στατιστικής πληροφόρησης, για σωστό προγραμματισμό σε όλους του τομείς της οικονομικής και κοινωνικής ζωής μιας περιοχής.
- 1.6 Στα στοιχεία της απογραφής βασίζεται η κατανομή των ετήσιων χρηματοδοτήσεων, από την Κεντρική Κυβέρνηση στις τοπικές αρχές.
- 1.7 Σύμφωνα με το Ν.Δ.3627/56 η απογραφή ήταν υποχρεωτική και οι απαντήσεις στα ερωτήματα του δελτίου, εμπιστευτικές. Η εμπιστευτικότητα ήταν προέχουσα προτεραιότητα. Για το λόγο αυτό δεν διορίσθηκαν όργανα της απογραφής,

οικονομικοί υπάλληλοι ή αστυνομικοί και δεν εισήχθησαν στον Η/Υ ονόματα και διευθύνσεις των απογραφέντων.

Οι πρώτες απογραφές πληθυσμού

1.8 Οι ρίζες των απογραφών βρίσκονται πολύ βαθιά στην ιστορία της ανθρωπότητας και φθάνουν μέχρι το 3800 π.Χ., τότε που οι Βαβυλώνιοι, κατά τους αρχαίους συγγραφείς, επιχείρησαν την απογραφή (απαρίθμηση) των κατοίκων της χώρας τους. Και οι Αιγύπτιοι, όταν κτίζονταν οι πυραμίδες, έκαναν ένα είδος καταγραφής των χωραφιών και της καλλιεργούμενης γης. Στην Κίνα, 22 περίπου αιώνες πριν από τη γέννηση του Χριστού, στις απογραφές πληθυσμού, εκτός των άλλων, συγκέντρωναν και στοιχεία της γεωργικής παραγωγής και της εμπορικής κίνησης. Στις πολιτισμένες χώρες της εποχής εκείνης, όπως Περσία, Ιουδαία, Ασσυρία κλπ. ήταν συνηθισμένες οι απογραφές πληθυσμού. Η πρώτη απογραφή των Ιουδαίων έγινε στα χρόνια του Μωϋσή.

1.9 Στην αρχαία Ρώμη, το 578 π.Χ., ο τότε βασιλιάς αυτής Σέρβος Τύλλιος επιχείρησε να απαριθμήσει τον πληθυσμό της Ρώμης. Σε όλους μας φυσικά είναι γνωστή η απογραφή πληθυσμού επί Καίσαρος Αυγούστου, την οποία αναφέρει ο Ευαγγελιστής Λουκάς (Κεφ.Β' 1-4). «Εγένετο δε εν ταις ημέραις εκείναις εξήλθε δόγμα παρά Καίσαρος Αυγούστου απογράφεσθαι πάσαν την Οικουμένην», η οποία (απογραφή) συνέπεσε με τη γέννηση του Ιησού Χριστού.

1.10 Στα χρόνια του Μεγάλου Κων/νου στο Βυζάντιο, γίνονταν απογραφές κάθε δεκαπέντε χρόνια. Βέβαια, οι απογραφές της εποχής εκείνης δεν είχαν την έννοια και τη σημασία που έχουν σήμερα, γιατί αποσκοπούσαν στην απλή καταμέτρηση των κατοίκων νεαρής ηλικίας, για στρατολογικούς και μόνο σκοπούς.

1.11 Σύμφωνα με τις ιστορικές πηγές, στην Αρχαία Ελλάδα έγιναν απογραφές την εποχή του Κρόνου, του Λυκούργου, του Σόλωνα καί του Δημητρίου Φαληρέα.

1.12 Κατά το Μεσαίωνα και πολύ αργότερα, μέχρι και τους νεότερους χρόνους, δεν έχουμε πληροφορίες σχετικά με τη διενέργεια απογραφών πληθυσμού.

1.13 Στην ιστορία των νεότερων χρόνων, αναφέρονται οι απογραφές πληθυσμού του Κεμπέκ του Καναδά το 1666, της Σουηδίας το 1749, της Δανίας το 1769, της Νορβηγίας το 1769, των ΗΠΑ 1790, του Βελγίου το 1846, της Ρωσίας το 1897 κλπ.

Οι απογραφές πληθυσμού στη νεότερη Ελλάδα

Περίοδος 1821-1828

1.14 Η πρώτη μετά την ελληνική επανάσταση απογραφή πληθυσμού στην Ελλάδα διενεργήθηκε το έτος 1828, με Κυβερνήτη τον Ιωάννη Καποδίστρια. Λόγω του συνεχιζόμενου την περίοδο αυτή απελευθερωτικού αγώνα, η τάξη και η διοίκηση δεν είχαν ακόμη παγιωθεί παντού, με αποτέλεσμα η διενέργεια της απογραφής, κάτω από τις συνθήκες αυτές να είναι ένα έργο αρκετά δύσκολο και επίπονο. Η ανώμαλη αυτή κατάσταση, όπως είναι φυσικό, είχε δυσμενείς επιδράσεις στην ακρίβεια και αξιοπιστία των αποτελεσμάτων της απογραφής, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι τα αποτελέσματα αυτά δεν είχαν για την περίοδο εκείνη ιδιαίτερη σημασία και αξία.

1.15 Κατά την απογραφή αυτή δεν συγκεντρώθηκαν, όπως σήμερα, λεπτομερή στοιχεία, γιατί οι συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο εκείνη δεν επέτρεπαν την έκταση της απογραφής σε περισσότερες λεπτομέρειες, πέρα από τα δύο βασικά στοιχεία που συγκεντρώθηκαν, δηλαδή το συνολικό πληθυσμό με διάκριση αυτού κατά θρήσκευμα.

1.16 Βάσει των στοιχείων της απογραφής 1828, έγινε υπολογισμός του πληθυσμού της Ελλάδος στην αρχή του απελευθερωτικού αγώνα του 1821.

1.17 Τα σχετικά αριθμητικά δεδομένα του πληθυσμού, στις περιοχές, οι οποίες αργότερα, μετά την οριστική αποκατάσταση, αποτέλεσαν τον τότε Ελληνικό χώρο, εμφανίζονται στον πίνακα Ι που ακολουθεί.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι. Πληθυσμός της Ελλάδος διακρινόμενος σε Χριστιανούς και Μωαμεθανούς κατά τις απογραφές 1821 και 1828.

	Πληθυσμός					
Περιοχές	1 8 2 1			1 8 2 8		
	Σύνολο	Χριστιανοί	Μωαμ/νοί	Σύνολο	Χριστιανοί	Μωαμ/νοί
Σύνολο	938765	875150	63615	753400	741950	11450
Στερεά Ελλάς	268715	247850	20865	184300	172850	11450
Πελοπόννησος	500750	458000	42750	400000	400000	-
Νήσοι	169300	169300	-	169100	169100	-

1.18 Από τα στοιχεία του πίνακα Ι, προκύπτει ότι κατά το χρονικό διάστημα 1821-1828 μειώθηκε ο πληθυσμός της Χώρας κατά 185.000 άτομα περίπου, ή ποσοστό 20%. Η μείωση αυτή οφείλεται στις θυσίες του Έθνους στον αγώνα της ανεξαρτησίας και σε μικρότερο βαθμό, στην αποχώρηση των Τούρκων.

Περίοδος 1836-1856

1.19 Βάσει του Β.Δ/τος της 29/4/1834, το 1836 διενεργήθηκε η δεύτερη κατά σειρά γενική απογραφή πληθυσμού, κατά φύλο και ηλικία.

1.20 Από την απογραφή αυτή και μέχρι το έτος 1845, γινόταν κάθε χρόνο απογραφή πληθυσμού, επίσης, κατά φύλο και ηλικία, χωρίς όμως να δημοσιεύονται τα σχετικά αποτελέσματα, μέχρι και της απογραφής του έτους 1839. Η μόνη πληροφορία για τον αριθμό των κατοίκων της Χώρας, κατά το έτος 1838, αναφέρεται στο δημοσίευμα του Αλεξάνδρου Μανσόλα «πολιτειογραφικά πληροφορία περί Ελλάδος».

1.21 Κατά τις απογραφές των ετών 1839-1845, δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως ο πληθυσμός της Ελλάδος μόνο κατά νομό και επαρχίες, χωρίς να γίνεται διάκριση αυτού κατά φύλο και ηλικία. Στην απογραφή που ακολούθησε, του έτους 1848, ο πληθυσμός δημοσιεύτηκε και κατά δήμο.

1.22 Τέλος, στις απογραφές των ετών 1853 και 1856 ο πληθυσμός δημοσιεύτηκε κατά νομούς, επαρχίες, δήμους και πόλεις, που ήταν πρωτεύουσες νομών.

Περίοδος 1861-1896

1.23 Αισθητή πρόοδος σημειώνεται στον τομέα των απογραφών με τη διενέργεια της απογραφής πληθυσμού του έτους 1861, με την καθοδήγηση και την εποπτεία του καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Ιωάννου Σούτσου. Κατά την απογραφή αυτή, για πρώτη φορά συγκεντρώθηκαν λεπτομερή δημογραφικά και μερικά οικονομικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού. Ως ημερομηνία ενάρξεως της απογραφής είχε οριστεί η 26η Δεκεμβρίου 1860, η οποία, όμως, για διάφορους λόγους, μετατέθηκε για τις 12 Μαρτίου 1861. Η χρονική διάρκεια της απογραφής ήταν 60 ημέρες. Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν ήταν ατομικά και αφορούσαν το φύλο, την ηλικία, την αστική κατάσταση, την ιθαγένεια, τη δημοτικότητα, το θρήσκευμα και το επάγγελμα.

1.24 Παράλληλα με την απογραφή πληθυσμού, συγκεντρώθηκαν κατά απογραφική περιφέρεια στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των οικογενειών και των κατοικουμένων κτιρίων κάθε είδους.

1.25 Μετά την απογραφή του έτους 1861, ακολούθησε η απογραφή του 1870, η οποία οργανωτικά και μεθοδολογικά δεν διέφερε από την προηγούμενη. Τα μόνα νέα στοιχεία που ερευνήθηκαν στην απογραφή αυτή ήταν η εκπαίδευση και η γλώσσα των απογραφομένων.

1.26 Οι τελευταίες τρεις (3) απογραφές του 19ου αιώνα έγιναν τα έτη 1879, 1889 και 1896. Οι απογραφές αυτές σε σχέση με τις προηγούμενες, εμφανίζονται συνεχώς βελτιωμένες, ως προς τον τρόπο συλλογής και επεξεργασίας των διαφόρων στοιχείων. Επισημαίνεται, ότι για πρώτη φορά στην απογραφή του 1879 εφαρμόστηκε το οικογενειακό δελτίο στην περιοχή των Αθηνών.

Περίοδος 1907-1991

1.27 Με την απογραφή του έτους 1907 άρχισε μια νέα εξελικτική περίοδος στις απογραφές πληθυσμού, η οποία φθάνει μέχρι των ημερών μας. Κατά την περίοδο αυτή έγιναν σημαντικά βήματα σε όλα τα στάδια των απογραφών (προπαρασκευή, οργάνωση και εκτέλεση), που είχαν σαν αποτέλεσμα την ποιοτική και ποσοτική βελτίωση, των ζητούμενων σε κάθε απογραφή, στοιχείων.

1.28 Σήμερα οι απογραφές πληθυσμού στη Χώρα μας, διενεργούνται στα πλαίσια ενός παγκόσμιου προγράμματος και βασίζονται πάνω σε διεθνή πρότυπα και συστάσεις, προκειμένου οι πληροφορίες και τα στοιχεία που συγκεντρώνονται σε κάθε απογραφή να είναι συγκρίσιμα διαχρονικά, τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο.

1.29 Την απογραφή του έτους 1907 ακολούθησαν οι απογραφές των ετών 1920, 1928, 1940, 1951, 1961, 1971, 1981 και η τελευταία του 1991.

Ειδικές απογραφές

1.30 Πέρα από τις παραπάνω γενικές απογραφές πληθυσμού διενεργήθηκαν και τέσσερις (4) ειδικές απογραφές ως κατωτέρω:

- α) της Θεσσαλίας και της Αρτας, το 1881
 β) της Μακεδονίας, της Ηπείρου, της Κρήτης και των Νήσων Αιγαίου, μετά τους βαλκανικούς πολέμους, το 1913
 γ) των προσφύγων, μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, το 1923 και
 δ) της Δωδεκανήσου, μετά την προσάρτησή της στην Ελλάδα, το 1947.

Διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού της Ελλάδος (1821-1991)

1.31 Παραστατική εικόνα της εξέλιξης του πληθυσμού της Ελλάδος, από τη σύσταση του Ελληνικού Κράτους μέχρι σήμερα, προκύπτει από τα αριθμητικά δεδομένα που περιλαμβάνονται στον πίνακα 2 που ακολουθεί.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Πληθυσμός, επιφάνεια και πυκνότητα του πληθυσμού της Ελλάδος: 1821-1991.

Έτος Απο-γραφής	Πληθυσμός	Μεταβολές Απόλ.αριθμ.	Μεταβολές %	Επιφάνεια σε τ.χμ.	Κάτοικοι κατά τ.χμ.
1821	938.765 (1)	-	-	47.516	19,76
1828	753.400	- 185.365	- 19,75	«	15,86
1836	751.007	- 2.393	- 0,31	«	15,80
1837	819.969	68.962	9,18	«	17,25
1838	833.611	13.642	1,66	«	17,54
1839	839.236	5.625	0,67	«	17,66
1840	850.246	11.010	1,31	«	17,89
1841	861.019	10.773	1,26	«	18,12
1842	853.005	- 8.014	0,93	«	17,95
1843	915.059	62.054	7,27	«	19,26
1844	930.295	15.236	1,66	«	19,58
1845	960.236	29.941	3,22	«	20,21
1848	986.731	26.495	2,76	«	20,77
1853	1.035.527	48.796	4,95	«	21,79
1856	1.062.627	27.100	2,62	«	22,36
1861	1.096.810	34.183	3,22	«	23,08
1870	1.457.894 (2)	361.084	32,92	50.211	29,04
1879	1.679.470	221.576	15,20	«	33,45
1889	2.187.208 (3)	507.738	30,23	63.606	34,39
1896	2.433.806	246.598	11,27	«	38,26
1907	2.631.952 (4)	198.146	0,14	63.211	41,64
1920	5.016.889 (5)	2.384.937	90,61	127.000	39,50
1928	6.204.684	1.187.795	23,68	129.281	47,99
1940	7.344.860	1.140.176	18,38	«	56,81
1951	7.632.801 (6)	287.941	3,92	131.957	57,83
1961	8.388.553	755.752	9,90	«	63,55
1971	8.768.641	380.088	4,53	«	66,43
1981	9.740.417	971.776	11,08	«	73,79
1991	10.259.900	519.483	5,33	«	77,75

(1) Ο πληθυσμός εξακριβώθηκε αναδρομικά βάσει των αποτελεσμάτων της

απογραφής του 1828.

- (2) Μετά την προσάρτηση των Ιονίων νήσων το 1864.
- (3) Υστερα από την προσάρτηση της Θεσσαλίας και της Αρτας το 1881.
- (4) Μετά την παραχώρηση μικρής λωρίδας εδάφους της Θεσσαλίας, το έτος 1897.
- (5) Δεν περιλαμβάνεται ο πληθυσμός και η έκταση της Ανατολικής Θράκης-Ιμβρου-Τενέδου (Συνθήκη Λωζάνης 1923).
- (6) Μετά την προσάρτηση της Δωδεκανήσου το 1947.

1.32 Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση των θεμάτων που αφορούν τη γενική απογραφή πληθυσμού της 17ης Μαρτίου 1991, κρίναμε σκόπιμο να σταθούμε για λίγο στις τελευταίες απογραφές των ετών 1940, 1951, 1961, 1971 και 1981, λόγω του ειδικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζουν.

1.33 Οι απογραφές πληθυσμού των ετών 1940 και 1951 διενεργήθηκαν κάτω από δύσκολες συνθήκες, γεγονός που είχε δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στη διαδικασία της συγκέντρωσης και επεξεργασίας του σχετικού απογραφικού υλικού, όσο και στη δημοσίευση των αποτελεσμάτων των απογραφών αυτών.

1.34 Ειδικότερα, η απογραφή του έτους 1940 διενεργήθηκε δώδεκα (12) μόλις μέρες πριν από την κήρυξη του Ελληνοϊταλικού πολέμου (28 Οκτωβρίου 1940), γεγονός που επηρέασε δυσμενέστατα την όλη πορεία των μεταπογραφικών εργασιών (συγκέντρωση υλικού, επεξεργασία κλπ.).

1.35 Εξάλλου, η απογραφή του πληθυσμού του έτους 1951, διενεργήθηκε σε μια περίοδο, που μόλις είχε σταθεροποιηθεί η πολιτική κατάσταση στη Χώρα μας, ύστερα από την ανωμαλία που είχαν δημιουργήσει οι εσωτερικές διαμάχες. Η απογραφή αυτή διενεργήθηκε από μια Στατιστική Υπηρεσία (ΓΣΥΕ), που έπασχε από οργανωτικές αδυναμίες, λόγω του πολέμου που είχε προηγηθεί και των εσωτερικών αδυναμιών που ακολούθησαν.

1.36 Η μέθοδος οργάνωσης και διενέργειας των απογραφών πληθυσμού των ετών 1940 και 1951 διαφέρει από την αντίστοιχη των απογραφών των ετών 1961, 1971 και 1981.

1.37 Οι απογραφές πληθυσμού των ετών 1940 και 1951 οργανώθηκαν κατά το αποκεντρωτικό σύστημα, δηλαδή σε κάθε Νομαρχία συστάθηκε προσωρινό Γραφείο Απογραφής, στο οποίο αποσπάσθηκε, ανάλογος με την έκταση του Νομού, αριθμός δημοσίων υπαλλήλων που υπηρετούσαν στην έδρα του Νομού. Έργο του Γραφείου αυτού ήταν η προπαρασκευή, η οργάνωση και η διενέργεια της απογραφής πληθυσμού στο νομό της αρμοδιότητάς του, σύμφωνα με τις γραπτές και προφορικές οδηγίες της Στατιστικής Υπηρεσίας.

1.38 Προσωρινά Γραφεία Απογραφής λειτούργησαν και σε κάθε δήμο και κοινότητα με αντικειμενικό σκοπό την οργάνωση και διεξαγωγή της απογραφής στην περιφέρειά τους.

1.39 Η διενέργεια της απογραφής έγινε με τη μέθοδο της αυτοαπογραφής, δηλαδή ο αρχηγός κάθε νοικοκυριού ή άλλο κατάλληλο (εγγράμματο) μέλος αυτού συμπλήρωσε τα απογραφικά δελτία, βάσει των σχετικών οδηγιών που υπήρχαν πάνω σ' αυτά.

1.40 Το απογραφικό δελτίο συμπληρωνόταν από τον Απογραφέα μόνο στις περιπτώσεις εκείνες, που στο νοικοκυριό δεν υπήρχε κατάλληλο (εγγράμματο) πρόσωπο για τη συμπλήρωσή του.

1.41 Η διανομή των απογραφικών δελτίων στα νοικοκυριά έγινε από τον απογραφέα την παραμονή της απογραφής και τα συγκέντρωσε την επόμενη ημέρα της απογραφής.

1.42 Οι απογραφές πληθυσμού των ετών 1961, 1971 και 1981 οργανώθηκαν, επίσης, κατά το αποκεντρωτικό σύστημα, όπως ακριβώς και η απογραφή του 1991.

1.43 Η βασική διαφορά που υπάρχει μεταξύ των απογραφών 1940, 1951 και των τεσσάρων τελευταίων απογραφών (1961, 1971, 1981 και 1991) είναι, ότι η συλλογή των στοιχείων (διενέργεια της απογραφής) στις τέσσερις τελευταίες απογραφές έγινε από τους Απογραφείς, με τη συμπλήρωση των σχετικών απογραφικών δελτίων με επιτόπια επίσκεψη αυτών στις κατοικίες των απογραφόμενων νοικοκυριών, ενώ στις δύο προηγούμενες απογραφές (1940, 1951) η συμπλήρωση των σχετικών απογραφικών εντύπων είχε γίνει από τους αρχηγούς των νοικοκυριών ή από άλλο κατάλληλο μέλος τους και όχι από τους Απογραφείς.

1.44 Πέρα από την παραπάνω βασική διαφορά, υπήρξαν και άλλες, οι οποίες αφορούσαν κυρίως τα χρησιμοποιηθέντα έντυπα, τη δομή των ερωτημάτων και την έκτασή (κάλυψή) τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ 17ης ΜΑΡΤΙΟΥ 1991

Γενικά

2.1 Η απογραφή πληθυσμού της 17ης Μαρτίου 1991 είναι η εικοστή όγδοη (28η) απογραφή από τη σύσταση του Ελληνικού Κράτους.

2.2 Η πρώτη απογραφή, όπως προκύπτει και από τον πίνακα Ι, διενεργήθηκε το έτος 1828 και η προτελευταία στις 5 Απριλίου 1981.

2.3 Παράλληλα με την απογραφή πληθυσμού - κατοικιών του 1991, οργανώθηκαν και διενεργήθηκαν οι απογραφές οικοδομών - κτιρίων και γεωργίας - κτηνοτροφίας.

2.4 Ο πιο πάνω χειρισμός έγινε, γιατί η πείρα των προηγούμενων απογραφών απέδειξε, ότι η ταυτόχρονη οργάνωση και διενέργεια των απογραφών αυτών παρουσιάζει αρκετά πλεονεκτήματα, τα σπουδαιότερα των οποίων είναι:

α) Ο περιορισμός των σχετικών δαπανών, εφόσον με ελάχιστη επιπλέον οικονομική επιβάρυνση εξασφαλίζεται η διενέργεια περισσότερων της μιας απογραφών,

β) Η ενιαία οργάνωση,

γ) Η χρησιμοποίηση των ίδιων οργάνων απογραφής σε όλες αυτές τις απογραφές,

δ) Ο περιορισμός της όχλησης του κοινού και

ε) Η δυνατότητα συσχέτισεως των στοιχείων των απογραφών αυτών με τα στοιχεία της απογραφής πληθυσμού κλπ.

2.5 Δεν πρέπει, βέβαια, να μας διαφεύγει το γεγονός, ότι η απογραφή παρουσιάζει και μειονεκτήματα, όπως π.χ. ο μεγάλος αριθμός απογραφέντων των οποίων το επίπεδο γνώσεων, ο βαθμός υπευθυνότητας και αντίληψης ποικίλει με άμεσο κίνδυνο στην ποιότητα των δελτίων. Όμως η Υπηρεσία έκρινε ότι τα πλεονεκτήματα υπερτερούσαν των μειονεκτημάτων.

Νομική βάση

2.6 Κατά το άρθρο 21, παράγραφος Ι του Ν.Δ.3627/1956 «περί οργάνωσης της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος», ο χρόνος διενέργειας κάθε απογραφής ορίζεται με Προεδρικό Διάταγμα, ύστερα από πρόταση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και των, κατά περίπτωση, συναρμόδιων Υπουργών.

2.7 Η έκδοση του σχετικού Προεδρικού Διατάγματος είναι η πρωταρχική ενέργεια της Διοίκησης για τη νομιμοποίηση όλων των περαιτέρω ενεργειών, που έχουν σχέση με την οργάνωση και διενέργεια της απογραφής.

2.8 Την έκδοση του Π.Δ/τος ακολουθεί η έκδοση Κοινής Υπουργικής απόφασης, η οποία ορίζει την προκήρυξη της διενέργειας της απογραφής.

2.1 Για την έκδοση τόσο του Π.Δ., όσο και της κοινής Υπουργικής απόφασης, απαιτείται η υποβολή, αρμοδίως από την ΕΣΥ Ειδικής Εισηγητικής Έκθεσης, στην οποία αναγράφονται οι σκοποί και οι λόγοι που καθιστούν αναγκαία και επεξεργασμένη τη διενέργεια της απογραφής.

2.2 Για τη νομική κάλυψη των γενικών απογραφών πληθυσμού - κατοικιών, οικοδομών και κτιρίων, καθώς και γεωργίας - κτηνοτροφίας των ετών 1990-91 εκδόθηκαν:

α) Το 488/15-9-89 Προεδρικό Διάταγμα και

β) Η 1889/Γ3582/28-9-89 Κοινή Υπουργική απόφαση.

Σκοπός της απογραφής

2.3 Η διενέργεια της απογραφής πληθυσμού είχε ως σκοπό:

α) Την εξακρίβωση, με ταυτόχρονη απαρίθμηση όλων των κατοίκων της Χώρας και περιφέρειας, νομό, επαρχία, δήμο, κοινότητα και αυτοτελή οικισμό (πόλη, κωμόπολη και χωριό) του πραγματικού πληθυσμού, δηλαδή του αριθμού των σε κάθε οικισμό για οποιαδήποτε αιτία παρόντων κατά την ημέρα της απογραφής προσώπων, είτε αυτά διέμεναν μόνιμως σε αυτούς, είτε βρέθηκαν να διαμένουν προσωρινώς ή τυχαίως.

β) Την εξακρίβωση του νόμιμου πληθυσμού της χώρας, δηλαδή του αριθμού των δημοτών κάθε δήμου και κοινότητας.

γ) Την εξακρίβωση του μόνιμου πληθυσμού της Χώρας, δηλαδή του αριθμού των ατόμων που έχουν τη συνήθη διαμονή τους σε κάθε περιφέρεια, νομό, επαρχία, δήμο, κοινότητα και αυτοτελή οικισμό.

δ) Τη συγκέντρωση στοιχείων για τη σύνθεση του πληθυσμού κατά φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, υπηκοότητα, τόπο συνήθους διαμονής, τόπο ορισμένης προηγούμενης μόνιμης διαμονής, επίπεδο εκπαίδευσης (ανωτάτης, ανωτέρας, μέσης και κατώτερας κλπ.) γενικής, τεχνικής ή επαγγελματικής κατευθύνσεως.

ε) Την εξακρίβωση της σύνθεσης των νοικοκυριών αναλογικά με τον αριθμό των μελών τους, του δεσμού μεταξύ των μελών κλπ.

στ) Τη συγκέντρωση στοιχείων για τα οικονομικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού βάσει των οποίων προσδιορίζεται ο οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός, ο βαθμός οικονομικής δραστηριότητας, το επάγγελμα καθώς και η επαγγελματική θέση των ενεργών (εργοδότης, εργαζόμενος για λογ/σμό του, βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση, μισθωτός ή ημερομίσθιος) στην επιχείρηση, τον οργανισμό ή την υπηρεσία στην οποία εργάζονταν.

ζ) Τη συγκέντρωση στοιχείων σχετικά με τη γονιμότητα των γυναικών.

η) Τη συγκέντρωση στοιχείων για τα μέσα μεταφοράς που χρησιμοποιεί ο εργαζόμενος για τη μετακίνησή του από τον τόπο διαμονής στον τόπο εργασίας του και το χρόνο που χρειάζεται για τη μετακίνησή του αυτή.

θ) Τη συγκέντρωση στοιχείων για τις υπάρχουσες οικοτεχνίες.

ι) Τη συγκέντρωση στοιχείων για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, που τυχόν υπήρχαν σε κάθε νοικοκυριό.

Βασικοί ορισμοί και έννοιες

2.12 Για τη διασφάλιση τόσο της ομοιογένειας, όσο και της ακρίβειας των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν κατά την απογραφή, χρησιμοποιήθηκαν οι κατωτέρω βασικοί ορισμοί.

2.13 «Οικοδομή» : Θεωρήθηκε το σύνολο κτιρίων ή πρόχειρων κατασκευών, στα οποία ήταν χτισμένα στο αυτό αυτοτελές οικοπέδο, που είχε προσπέλαση στο δρόμο, άσχετα αν υπήρχαν περισσότεροι από έναν εξ αδιαιρέτου συνιδιοκτήτες του οικοπέδου.

2.14 «Κτίριο» : Θεωρήθηκε κάθε μόνιμη και ανεξάρτητη οικοδομική κατασκευή, που είχε τοίχους και στέγη και αποτελείτο από ένα ή περισσότερα δωμάτια ή άλλους χώρους (δηλαδή να είχε επιφάνεια πάνω από 4 τ.μ.).

2.15 «Κατοικία» : Θεωρήθηκε, γενικά, ένας χώρος από την κατασκευή του χωριστός και ανεξάρτητος, που χτίστηκε ή μετατράπηκε με σκοπό να χρησιμοποιηθεί να ανακαλύψει στεγαστικές ανάγκες ή, αν δεν προορίζονταν για κατοίκηση, χρησιμοποιήτο στην πραγματικότητα γι' αυτό το σκοπό κατά το χρόνο της απογραφής.

2.16 Χώροι που προορίζονταν για κατοίκηση, αλλά κατά το χρόνο της απογραφής χρησιμοποιούνταν εξολοκλήρου για άλλους σκοπούς και όχι για κατοίκηση, δε θεωρήθηκαν κατοικίες.

2.17 «Κανονική κατοικία»: Θεωρήθηκε κάθε μόνιμη και αυτοτελής κατασκευή, η οποία αποτελείτο τουλάχιστον από ένα κανονικό δωμάτιο και προορίζονταν να χρησιμοποιηθεί ως κατοικία ενός νοικοκυριού.

2.18 «Κανονικό δωμάτιο» : Θεωρήθηκε ο χώρος μέσα στο κτίριο που είχε τουλάχιστον δύο (2) μέτρα ύψος και τέσσερα (4) τετραγωνικά μέτρα επιφάνεια και σχήμα που να χωράει ένα κανονικό κρεβάτι. Συνεπώς, κανονικά υπνοδωμάτια, τραπεζαρίες, σαλόνια, κατοικήσιμα υπόγεια και σοφίτες, δωμάτια υπηρεσίας, κουζίνες και άλλοι χωριστοί χώροι, που χρησιμοποιούνταν ή προορίζονταν για κατοίκηση, θεωρήθηκαν δωμάτια.

2.19 «Κατοικούμενη κατοικία» : Θεωρήθηκε η κατοικία εκείνη, που κατά την ημερομηνία της απογραφής βρέθηκε να κατοικείται από κάποιο νοικοκυριό.

2.20 «Κενή κατοικία» : Θεωρήθηκε η κατοικία εκείνη, που κατά το χρόνο της απογραφής ήταν μεν κατάλληλη για κατοίκηση, αλλά κατά το χρόνο αυτό ήταν κενή.

2.21 «Μη κανονικές κατοικίες» : Θεωρήθηκαν :

α) Άλλου είδους χώροι προοριζόμενοι για κατοίκηση, η κατασκευή των οποίων ήταν από πρόχειρα και ευτελή υλικά, όπως ξύλινες παράγκες, καλύβες

παραπήγματα και λοιπές κατασκευές του είδους αυτού. Οι χώροι αυτοί απογράφηκαν μόνο στην περίπτωση που βρέθηκαν να κατοικούνται κατά το χρόνο της απογραφής, διαφορετικά δεν αποτέλεσαν αντικείμενο απογραφής.

β) Άλλου είδους χώροι μη προοριζόμενοι για κατοίκηση. Στην περίπτωση αυτή πρόκειται για χώρους, όπως στάβλοι, αχυρώνες, μύλοι, γκαράζ, αποθήκες, γραφεία, καταστήματα και λοιποί χώροι, οι οποίοι αρχικά κατασκευάστηκαν για να καλύψουν άλλες ανάγκες, εκτός στεγάσεως. Οι χώροι αυτοί απογράφηκαν μόνο στην περίπτωση που κατά το χρόνο της απογραφής βρέθηκαν να κατοικούνται από κάποιο νοικοκυριό, διαφορετικά δεν απογράφηκαν.

2.22 «Κινητή κατοικία»: Θεωρήθηκε κάθε είδους κατάλυμα, του οποίου η μεταφορά ήταν δυνατή λόγω της ειδικής κατασκευής του, π.χ. τροχόσπιτο, πλοίο κλπ. Τα καταλύματα του είδους αυτού απογράφονταν, εφόσον κατά το χρόνο της απογραφής, όπως και στις περιπτώσεις της προηγούμενης παραγράφου, βρέθηκαν να κατοικούνται.

2.23 «Συλλογικές κατοικίες»: Θεωρήθηκαν χώροι ανεξάρτητοι και αυτοτελείς με κοινές ανέσεις, όπως αποχωρητήρια, κουζίνα κλπ, που προορίζονταν να στεγάσουν μεγάλο αριθμό ατόμων, όπως ξενοδοχεία, νοσοκομεία, στρατώνες, μοναστήρια κλπ.

2.24 «Νοικοκυριό»:

Ως νοικοκυριό θεωρήθηκε:

α) Δύο ή περισσότερα άτομα που έμεναν μαζί, προμηθεύονταν από κοινού τα απαραίτητα για τη συντήρησή τους και έτρωγαν, κατά κανόνα, μαζί (πολυπρόσωπο νοικοκυριό). Η ομάδα του πολυπρόσωπου αυτού νοικοκυριού ήταν δυνατό να αποτελείται μόνο από συγγενή άτομα ή μόνο από μη συγγενή άτομα ή, τέλος, από συνδυασμό και των δύο περιπτώσεων.

β) Κάθε άτομο που έμενε μόνο του σε μια χωριστή κατοικία ή έμενε μαζί με άλλο νοικοκυριό στην ίδια κατοικία, αλλά χωρίς να συνδέεται με το νοικοκυριό αυτό, δηλαδή δεν έτρωγε μαζί του, ώστε να αποτελεί μέλος του νοικοκυριού, αποτέλεσε μονοπρόσωπο νοικοκυριό.

2.25 Τα άτομα του νοικοκυριού, δηλαδή αυτά που έμεναν μαζί και έτρωγαν, κατά κανόνα, μαζί, αποτέλεσαν τα μέλη του νοικοκυριού αυτού. Στα μέλη του νοικοκυριού συμπεριλήφθηκαν οι οικότροφοι και οι υπηρέτες, με την προϋπόθεση ότι οι τελευταίοι έμεναν μαζί με το νοικοκυριό στην ίδια κατοικία και έτρωγαν μαζί.

2.26 Άτομα που φιλοξενούνταν για λίγο χρονικό διάστημα σε ένα νοικοκυριό δεν θεωρήθηκαν μέλη του νοικοκυριού αυτού, αλλά προσωρινώς φιλοξενούμενα. Άτομα συγγενή προς τον αρχηγό του νοικοκυριού που έμεναν στην ίδια κατοικία, αλλά λόγω της εργασίας τους δεν έτρωγαν κάθε μέρα μαζί με τα μέλη του νοικοκυριού, θεωρήθηκαν μέλη του νοικοκυριού. Ενώ τα μη συγγενή άτομα προς τον αρχηγό του νοικοκυριού για να θεωρηθούν ως μέλη του νοικοκυριού έπρεπε να λαμβάνουν τουλάχιστον ένα γεύμα καθημερινώς μαζί με τα υπόλοιπα μέλη του νοικοκυριού.

2.27 Η έννοια του νοικοκυριού δεν ταυτίζεται πάντοτε με την έννοια της οικογένειας, διότι βασικά το νοικοκυριό το απαρτίζουν άτομα, που μένουν μαζί, φροντίζουν από

κοινού για τη συντήρησή τους και τρώνε κατά κανόνα μαζί, ανεξαρτήτως βαθμού συγγένειας. Ενώ η οικογένεια απαρτίζεται από συγγενικά πρόσωπα (ανδρόγυνο, παιδιά κλπ.).

2.28 «Υπεύθυνος νοικοκυριού» :

Για τις ανάγκες της απογραφής, κάθε νοικοκυριό έπρεπε να έχει έναν υπεύθυνο.

2.29 Ως υπεύθυνος νοικοκυριού θεωρήθηκε το άτομο εκείνο που ήταν μέλος του νοικοκυριού και το οποίο τα υπόλοιπα μέλη αυτού αναγνώριζαν ως υπεύθυνο. Συνήθως ήταν οικονομικώς ενεργός.

2.30 «Παρόντα κατά την απογραφή μέλη ή μη μέλη του νοικοκυριού» :

Θεωρήθηκαν όλα τα άτομα, που κοιμήθηκαν τη νύχτα του Σαββάτου προς την Κυριακή, 16 προς 17 Μαρτίου 1991, στην κατοικία του νοικοκυριού.

2.31 «Μέλη του νοικοκυριού που απουσιάζουν προσωρινώς» : Θεωρήθηκαν τα άτομα εκείνα που ήταν μέλη του νοικοκυριού, αλλά κατά την περίοδο της απογραφής έτυχε να απουσιάζουν προσωρινώς - για λίγο χρονικό διάστημα - σε άλλο τόπο για διάφορους λόγους, π.χ. για τουρισμό, λόγω ασθένειας σε νοσοκομείο κλπ.

2.32 «Προσωρινώς φιλοξενούμενα άτομα» : Θεωρήθηκαν τα μέλη άλλων νοικοκυριών, τα οποία κατά την περίοδο της απογραφής βρέθηκαν φιλοξενούμενα στο απογραφόμενο νοικοκυριό.

2.33 «Συλλογική συμβίωση» : Θεωρήθηκε μια ομάδα ατόμων που ζούσαν και έτρωγαν μαζί, συνδέονταν με έναν κοινό σκοπό ή προσωπικό ενδιαφέρον και τελούσαν υπό ενιαία διοίκηση, η οποία, κατά κανόνα, βρισκόταν έξω από την ομάδα αυτή (π.χ. βρεφοκομεία, οργανοτροφεία, γηροκομεία, στρατώνες, φυλακές κλπ.).

Ποια άτομα περιλήφθηκαν στην απογραφή

2.34 Στην απογραφή πληθυσμού περιλήφθηκαν όλα τα άτομα κάθε ηλικίας, φύλου και υπηκοότητας, τα οποία βρέθηκαν κατά την ιδανική στιγμή της απογραφής, δηλαδή τα μεσάνυχτα του Σαββάτου προς την Κυριακή, 16 προς 17 Μαρτίου 1991, μέσα στα όρια της Ελληνικής Επικράτειας.

2.35 Ατομα που πέθαναν πριν από τα μεσάνυχτα ή που γεννήθηκαν μετά τα μεσάνυχτα του Σαββάτου προς την Κυριακή, 16 προς 17 Μαρτίου 1991, δεν περιλήφθηκαν στην απογραφή πληθυσμού, ενώ αντίθετα περιλήφθηκαν σ' αυτήν άτομα που πέθαναν μετά τα μεσάνυχτα, καθώς και τα άτομα που γεννήθηκαν λίγα λεπτά πριν από τα μεσάνυχτα.

2.36 Ατομα που ζούσαν σε απομακρυσμένες περιοχές, νομάδες και πλανόδιοι, περιλήφθηκαν στην απογραφή, όπως επίσης το ξένο στρατιωτικό και διπλωματικό προσωπικό και οι οικογένειές τους, οι πρόσφυγες και οι ξένοι πολίτες που βρέθηκαν στη χώρα ως εποχικοί εργάτες ή για άλλη αιτία.

2.37 Ατομα που ταξίδευαν με πλοίο, αεροπλάνο, σιδηρόδρομο κλπ., περιλήφθηκαν στην απογραφή, εφόσον βρίσκονταν μέσα στα όρια της Ελληνικής Επικράτειας κατά τα μεσάνυχτα της 16ης προς 17 Μαρτίου 1991.

2.38 Επομένως, άτομα που ταξίδευαν με προορισμό το εξωτερικό και βγήκαν από τον ελληνικό χώρο πριν από τα μεσάνυχτα της 16ης προς 17η Μαρτίου 1991, καθώς και τα άτομα που ταξίδευαν από το εξωτερικό προς την Ελλάδα και μπήκαν στον ελληνικό χώρο μετά τα μεσάνυχτα της παραπάνω ημερομηνίας, δεν περιλήφθηκαν στην απογραφή.

2.39 Κάθε αμφιβολία, για το ποια άτομα περιλήφθηκαν στην απογραφή, παύει υφισταμένη αν σκεφθεί κανείς ότι την ιδανική στιγμή της απογραφής ήταν δυνατή η λήψη μιας φωτογραφίας της Ελληνικής Επικράτειας. Κάθε άτομο που θα εμφανιζόταν στην φωτογραφία, έπρεπε να απογραφεί.

2.40 Για τη σωστή και ακριβή εκτίμηση των μεγεθών του νόμιμου πληθυσμού της Χώρας, συμπεριλήφθηκαν στην απογραφή πληθυσμού οι διπλωματικοί αντιπρόσωποι της Ελλάδος, οι στρατιωτικοί, καθώς και τα μέλη των νοικοκυριών τους, που κατά την περίοδο της απογραφής εξακολουθούσαν να βρίσκονται εκτός Ελλάδος. Επίσης, για τον ίδιο λόγο συμπεριλήφθηκαν στην απογραφή και όσα από τα μέλη των απογραφέντων νοικοκυριών απουσίαζαν προσωρινώς για διάφορους λόγους στο εξωτερικό, καθώς επίσης και όσα μέλη των νοικοκυριών, θα επέστρεφαν στην Ελλάδα μέσα σε δύο χρόνια από την ημερομηνία διενέργειας της απογραφής, δηλαδή από τις 17 Μαρτίου 1991.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ

Γενικά

3.1 Όπως είναι γνωστό, σε περίοδο ειρήνης, η απογραφή πληθυσμού είναι η μεγαλύτερη επιχείρηση που διεξάγει το Κράτος. Στην κορύφωσή της, 135.000 περίπου άτομα απασχολήθηκαν για την απογραφή σε όλη τη χώρα. Από στατιστικής δε πλευράς, είναι η πιο εκτεταμένη και πολύπλοκη εργασία, η οποία αποτελείται από μια σειρά επί μέρους εργασιών στενά συνδεδεμένων μεταξύ τους, ο προγραμματισμός και ο συντονισμός των οποίων απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή και φροντίδα, γιατί η παραμικρή αβλεψία ή παράλειψη είναι δυνατόν να δημιουργήσει τεράστια προβλήματα με απρόβλεπτες συνέπειες στην όλη υπόθεση της απογραφής.

3.2 Για το λόγο αυτό, σε πολλές χώρες η διαδικασία της προπαρασκευής και οργάνωσης μιας απογραφής αρχίζει από την επομένη της διενέργειας της προηγούμενης απογραφής. Στη Χώρα μας, δυστυχώς, δεν εφαρμόζεται η αρχή αυτή για πολλούς και διάφορους λόγους.

3.3 Οι προπαρασκευαστικές εργασίες για την οργάνωση της απογραφής του έτους 1991 άρχισαν ουσιαστικά με τη σύσταση στην Κεντρική Υπηρεσία, βάσει της 2464/5343/1-2-90 απόφασης του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας, Ομάδας Εργασίας, σκοπός της οποίας ήταν να καθορίσει το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου και των βασικών εντύπων, τη χρονική διαβάθμιση των διάφορων εργασιών της, τις ανάγκες σε χαρτογραφικό υλικό και μηχανικό εξοπλισμό, να υπολογίσει τις ανάγκες της ΕΣΥΕ σε προσωπικό και απογραφικό υλικό κλπ. Στην Ομάδα Εργασίας συμμετείχαν, εκτός των υπηρεσιακών παραγόντων, εκπρόσωποι των Υπουργείων Εξωτερικών, Εσωτερικών, Εθνικής Αμύνης, Οικονομικών, Γεωργίας, Δημ.Τάξεως, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. και του ΚΕΠΕ. Βεβαίως η δοκιμαστική απογραφή που έγινε το 1989, η ενημέρωση των χαρτών που γίνονταν συνεχώς και άλλες συναφείς εργασίες, ήταν στάδια των προπαρασκευαστικών εργασιών.

3.4 Με την έκδοση του 488/15-9-89 Προεδρικού Διατάγματος και της 18894/Γ3582/28-9-89 κοινής υπουργικής απόφασης, άρχισε η συστηματική υλοποίηση του προγράμματος οργάνωσης και εκτέλεσης της απογραφής πληθυσμού - κατοικιών - οικοτεχνίας, καθώς και των άλλων απογραφών (οικοδομών - κτιρίων και γεωργίας - κτηνοτροφίας του έτους 1991).

3.5 Ειδικότερα, η οργάνωση της ανωτέρω απογραφής σχεδιάστηκε κατά το αποκεντρωτικό σύστημα. Έτσι, σε κάθε νομό, ο νομάρχης είχε την ανώτατη εποπτεία για την άρτια και έγκαιρη οργάνωση και εκτέλεση της απογραφής στην περιοχή της αρμοδιότητάς του.

3.6 Την ευθύνη για τη σωστή και έγκαιρη προπαρασκευή, οργάνωση και εκτέλεση της απογραφής σε κάθε νομό είχε η αντίστοιχη Νομαρχιακή Ομάδα Εργασίας και ιδιαίτερα ο Επόπτης απογραφής, που ήταν μόνιμος υπάλληλος της ΕΣΥΕ.

Όργανα της απογραφής

3.7 Όπως αναφέρεται πιο πάνω (παράγραφος 3.1) η απογραφή πληθυσμού αποτελεί έργο πολύπλοκο και εκτεταμένο. Για το λόγο αυτό, πέρα από το προσωπικό της ΕΣΥΕ, διαφόρων ειδικοτήτων, που συμμετείχε από το στάδιο σχεδιασμού και οργάνωσης μέχρι την εμφάνιση των σχετικών αποτελεσμάτων της απογραφής, απασχολήθηκαν περίπου 135.000 άτομα, τα οποία συμμετείχαν στις επιμέρους εργασίες της απογραφής.

Νομαρχιακές Ομάδες Εργασίας

3.8 Σύμφωνα με το γενικότερο οργανωτικό πλαίσιο των γενικών απογραφών, σε κάθε νομό της Χώρας, εκτός της περιοχής του Αγίου Όρους, λειτούργησε μια Ομάδα Εργασίας, η οποία συγκροτήθηκε, σύμφωνα με την 18894/Γ3582/28-9-89 κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Εθν.Αμύνης, Εσωτερικών, Εξωτερικών, Γεωργίας, Οικονομικών, Δημοσίας Τάξεως και Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημ.Εργων, με απόφαση του νομάρχη, μετά από σχετική εισήγηση του αρμόδιου Επόπτη απογραφής.

3.9 Η παραπάνω Νομαρχιακή Ομάδα Εργασίας συγκροτήθηκε:

α) από το Δ/ντή Εσωτερικών της Νομαρχίας ή το νόμιμο αναπληρωτή του, ως πρόεδρο,

β) από τον προϊστάμενο της ΤΥΔΚ ή το νόμιμο αναπληρωτή του,

γ) από ένα σύμβουλο Στοιχειώδους Εκπαίδευσης ή το νόμιμο αναπληρωτή του, ύστερα από απόφαση του Νομάρχη,

δ) από τον Προϊστάμενο της Δ/σης Γεωργίας ή το νόμιμο αναπληρωτή του,

ε) από τον Επόπτη απογραφής του νομού, που ήταν, όπως αναφέρεται και πιο πάνω, μόνιμος υπάλληλος της ΕΣΥΕ, ο οποίος ταυτόχρονα εκτελούσε χρέη εισηγητή. Γραμματέας της Νομαρχιακής Ομάδας Εργασίας και αναπληρωτής του ορίστηκαν δύο Βοηθοί Επόπτες, μετά από εισήγηση του Επόπτη.

3.10 Στο Νομό Αττικής ο οποίος χωρίστηκε σε τέσσερις Ανώτερες εποπτείες και στο Νομό Θεσ/νίκης, στη νομαρχιακή Ομάδα Εργασίας συμμετείχε ως μόνιμο μέλος, ο αντίστοιχος, κατά περίπτωση, Ανώτερος Επόπτης απογραφής.

3.11 Για την περιοχή του Αγίου Όρους, η Ομάδα Εργασίας συγκροτήθηκε με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της ΕΣΥΕ, ύστερα από πρόταση του Επόπτη απογραφής του Νομού Χαλκιδικής. Η Ομάδα Εργασίας αποτελέστηκε:

α) από τον Γραμματέα της Διοίκησης του Αγίου Όρους ή το νόμιμο αναπληρωτή του, ως πρόεδρο,

β) από τον Αρχιγραμματέα της Ιεράς Επιστοσίας ή το νόμιμο αναπληρωτή του, ως μέλος,

γ) το Διοικητή του Αστυνομικού Τμήματος του Αγίου Ορους ή το νόμο αναπληρωτή του ως μέλος και

δ) από έναν Διοικητικό υπάλληλο, που υπηρετούσε στην Ιερή Κοινότητα ο οποίος προτάθηκε από το Διοικητή του Αγίου Ορους, ως γραμματέα.

Ανώτεροι Επόπτες

3.12 Η ΕΣΥΕ με σχετικές αποφάσεις του Γεν.Γραμματέα της όρισε δεκαέξι ανώτερους υπαλλήλους της , οι οποίοι διέθεταν μεγάλη πείρα και ειδικευση σε θέματα απογραφών, ως Ανώτερους Επόπτες.

3.13 Έργο των Ανωτέρων Εποπτών ήταν η συστηματική παρακολούθηση του έργου των Εποπτών και Βοηθών Εποπτών και ο συντονισμός των απογραφικών εργασιών, με στόχο την ομοιόμορφη εξέλιξή τους σε ολόκληρη την επικράτεια. Με συχνές μεταβάσεις τους στους νομούς της Χώρας, εξέταζαν επί τόπου τα διάφορα προβλήματα που υπήρχαν και έδιναν τις απαραίτητες λύσεις. Στις περιπτώσεις που δεν ήταν εφικτή η λύση κάποιου προβλήματος από τους Ανώτερους Επόπτες, γινόταν η κατάλληλη εισήγηση από αυτούς στην Κεντρική Υπηρεσία και, ειδικότερα στη Δ/ση Απογραφών, που είχε το βάρος και την ευθύνη της απογραφής, η οποία και αποφάσιζε για τη λύση που θα δινόταν.

3.14 Από τους παραπάνω δεκαέξι (16) Ανώτερους Επόπτες είχαν οριστεί πέντε (5) στο Νομό Αττικής, ένας (1) στο Νομό Θεσ/νίκης, ένας (1) στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, ένας (1) στα νησιά του Αιγαίου και οι υπόλοιποι οκτώ (8) στην υπόλοιπη Χώρα.

Επόπτες Απογραφής

3.15 Ως Επόπτες απογραφής ορίστηκαν με την 23277/Γ.5588/31-12-90 απόφαση του Γενικού Γραμματέα ΕΣΥΕ, υπάλληλοι της Κεντρικής Υπηρεσίας και των Υπηρεσιών Στατιστικής Νομών, οι οποίοι διέθεταν αρκετή εμπειρία γύρω από τις απογραφές και τις έρευνες.

3.16 Το έργο των Εποπτών ήταν αρκετά δύσκολο και επίπονο, γιατί απαιτούσε μεγάλη σωματική και ψυχική αντοχή, θάρρος και σθένος.

3.17 Οι Επόπτες ήταν εξολοκλήρου υπεύθυνοι για την ορθή και έγκαιρη προπαρασκευή, οργάνωση και διενέργεια της απογραφής στην περιοχή της Εποπτείας τους.

3.18 Σύμφωνα με το γενικότερο οργανωτικό πλαίσιο της απογραφής του έτους 1991, σε κάθε νομό ορίστηκε ένας Επόπτης, εκτός από τους Νομούς Αττικής (Περιφέρεια Πρωτευούσης και υπόλοιπο Νομού Αττικής) και Θεσ/νίκης, όπου ο αριθμός των Εποπτών ήταν πολύ μεγαλύτερος (34 και 5, αντίστοιχα).

3.19 Ο συνολικός αριθμός των ορισθέντων σε ολόκληρη τη Χώρα Εποπτών ανήθε σε ογδόντα οκτώ (88). Ο αριθμός (αυτών) ήταν ίσος με τον αριθμό των Εποπτειών στις οποίες είχε χωριστεί η Χώρα.

3.20 Αναλυτικότερα, ο αριθμός των Εποπτών κατανέμεται ως κατωτέρω:

α)	Νομός Αττικής	34
β)	Νομός Θεσ./νίκης	5
γ)	Υπόλοιποι Νομοί	49
	(ένας σε κάθε νομό)	

Βοηθοί Επόπτες απογραφής

3.21 Στο έργο τους οι Επόπτες απογραφής βοηθήθηκαν από έναν αριθμό Βοηθών Εποπτών, που είχαν οριστεί με την 23279/Γ.5590/31-12-90 απόφαση της ΕΣΥΕ.

3.22 Οι Βοηθοί Επόπτες ήταν και αυτοί υπάλληλοι της Υπηρεσίας (ΕΣΥΕ), οι οποίοι, πριν από την ανάληψη των καθηκόντων τους, παρακολούθησαν ειδικά σεμινάρια, στα οποία ενημερώθηκαν λεπτομερώς πάνω στα καθήκοντά τους και στην εργασία που κλήθηκαν να εκτελέσουν.

3.23 Ο συνολικός αριθμός των υπαλλήλων της ΕΣΥΕ που χρησιμοποιήθηκαν ως βοηθοί Επόπτες, σε ολόκληρη τη Χώρα, ανήλθε σε 421.

3.24 Η κατανομή των βοηθών Εποπτών κατά Εποπτεία (κατά νομό κλπ.) έγινε βάσει των πραγματικών αναγκών, δηλαδή η Υπηρεσία έλαβε υπόψη της: την έκταση της Εποπτείας, τη μορφολογία του εδάφους της, τις καιρικές συνθήκες, τον πληθυσμό, το συγκοινωνιακό δίκτυο, καθώς και τυχόν άλλες ιδιομορφίες, που ήταν δυνατόν να εμφανίζει η Εποπτεία (σύμπλεγμα νησιών) κλπ.

3.25 Από τους 421 Βοηθούς Επόπτες, οι 162 είχαν οριστεί στο Νομό Αττικής, οι 21 στο Νομό Θεσ./νίκης και οι υπόλοιποι 238 στους άλλους νομούς της Χώρας. Σε ποσοστό, 43% του συνόλου των Βοηθών Εποπτών κρίστηκε στους νομούς Αττικής και Θεσ./νίκης και το 57% στους υπόλοιπους νομούς της Χώρας.

Τομεάρχες απογραφής

3.26 Οι Τομεάρχες, κατά κύριο λόγο, ήταν δημόσιοι υπάλληλοι ή υπάλληλοι Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου ή Οργανισμών και, μόνο σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις, ιδιώτες. Οι Τομεάρχες-υπάλληλοι υπηρετούσαν ή διέμεναν, κατά κανόνα, στην περιοχή της Εποπτείας (νομό κλπ.) και ακόμη είχε ληφθεί πρόνοια να ορίζονται ως Τομεάρχες, κατά προτίμηση, στο δήμο ή την κοινότητα, όπου ήταν η μόνιμη κατοικία τους.

3.27 Ο διορισμός των Τομεαρχών κατά νομό, εκτός από το Άγιον Όρος και το Νομό Αττικής, έγινε με απόφαση του οικείου, κατά περίπτωση, νομάρχη, μετά από εισήγηση-πρόταση της Νομαρχιακής Ομάδας Εργασίας και προηγούμενη έγκριση του συνολικού αριθμού αυτών από το Γενικό Γραμματέα ΕΣΥΕ.

3.28 Οι Τομεάρχες του Νομού Αττικής, κρίστηκαν με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της ΕΣΥΕ, ύστερα από πρόταση των αρμόδιων Ανωτέρων Εποπτών απογραφής στη Δ/ση Απογραφών και, στη συνέχεια, με εισήγηση της τελευταίας στο Γενικό Γραμματέα.

3.29 Οι Τομεάρχες της περιοχής του Αγίου Όρους ορίστηκαν με απόφαση του Διοικητή του Αγίου Όρους, ύστερα από πρόταση της οικείας Ομάδας Εργασίας και με προηγούμενη έγκριση του συνολικού αριθμού αυτών από το Γενικό Γραμματέα της ΕΣΥΕ. Ως Τομεάρχες στην περιοχή του Αγίου Όρους διορίστηκαν δημόσιοι υπάλληλοι, μοναχοί και ιδιώτες.

3.30 Ο συνολικός αριθμός των διορισθέντων σε ολόκληρη τη Χώρα Τομεαρχών ανήλθε σε 9.252.

3.31 Από τους 9.252 Τομεάρχες, οι 2.601 είχαν οριστεί στην Περιφέρεια Πρωτευούσης, οι 693 στο υπόλοιπο του Νομού Αττικής, οι 808 στο Νομό Θεσ/νίκης και οι υπόλοιποι 5.150 στους άλλους νομούς της Χώρας. Σε ποσοστά η πιο πάνω κατανομή έχει ως εξής: Στην Περιφέρεια Πρωτευούσης ορίστηκε το 28,1% των Τομεαρχών, στο υπόλοιπο του Νομού Αττικής το 7,5%, στο Νομό Θεσ/νίκης το 8,7% και στην υπόλοιπη Χώρα το 55,6%.

3.32 Οι Τομεάρχες πριν από την ανάληψη των καθηκόντων τους παρακολούθησαν ειδικά εκπαιδευτικά σεμινάρια σε διάφορα-εκπαιδευτικά κέντρα που είχαν οργανώσει οι Επόπτες. Στα σεμινάρια αυτά οι Τομεάρχες ενημερώθηκαν με κάθε λεπτομέρεια από τους Επόπτες και τους Βοηθούς Επόπτες πάνω στα καθήκοντά τους και στις εργασίες που είχαν να εκτελέσουν. Μετά τη θεωρητική ενημέρωσή τους, ακολούθησε πρακτική εφαρμογή των όσων διδάχτηκαν στα σεμινάρια.

3.33 Ειδικότερα, οι εργασίες που είχαν να εκτελέσουν οι Τομεάρχες ήταν οι ακόλουθες:

α) Να αναγνωρίσουν την περιοχή της αρμοδιότητάς τους, να επισημάνουν τα όρια της εποπτείας τους (Τομέα), για να μην υπάρξουν επικαλύψεις ή διαφυγές.

β) Να ενημερώσουν τα αντίστοιχα χαρτογραφικά διάγράμματα και σκαριφήματα με τις τυχόν αλλαγές στα οικοδομικά τετράγωνα, τις οικοδομές κλπ.

γ) Να καταρτίσουν τους καταλόγους-πλαίσια των οικοδομών και κτιρίων κατά απογραφικό Τμήμα και να διενεργήσουν την απογραφή των κτιρίων του Τομέα τους.

δ) Να παρακολουθούν τις εργασίες των Απογραφέων και να δίνουν τις αναγκαίες λύσεις σε κάθε πρόβλημα που παρουσιαζόταν σ' αυτούς, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

3.34 Να συγκεντρώσουν όλο το απογραφικό υλικό από τους Απογραφείς, μετά τη λήξη της απογραφής και, αφού το ελέγξουν, να το παραδώσουν στον Επόπτη για τα περαιτέρω.

3.35 Να καταρτίσουν τις συγκεντρωτικές καταστάσεις Κ-2.

3.36 Να διενεργήσουν την έρευνα γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων.

3.37 Το έργο γενικά των Τομεαρχών ήταν αρκετά δύσκολο και εξαιρετικά υπεύθυνο.

Απογραφείς

3.38 Ως Απογραφείς ορίστηκαν, κατά κύριο λόγο, δημόσιοι υπάλληλοι, υπάλληλοι Ν.Π.Δ.Δ., Οργανισμών και σ' ορισμένες περιπτώσεις ιδιώτες.

3.39 Οι Απογραφείς του Νομού Αττικής και της Κοινότητας του Αγίου Όρους ορίστηκαν με αντίστοιχες αποφάσεις του Γενικού Γραμματέα της ΕΣΥΕ και του Διοικητή του Αγίου Όρους, των δε νομών με απόφαση του οικείου Νομάρχη, ύστερα από πρόταση της Νομαρχιακής Ομάδας Εργασίας και προηγούμενη έγκριση του συνολικού αριθμού αυτών από το Γεν.Γραμματέα της ΕΣΥΕ.

3.40 Εξίσου υπεύθυνο και δύσκολο, όπως και των Τομεαρχών, ήταν το έργο της Απογραφέν. Γι' αυτό, πριν αναλάβουν τα καθήκοντά τους, παρακολούθησαν, ειδικό σεμινάριο σε εκπαιδευτικά κέντρα που λειτούργησαν με τη φροντίδα των Εποπτών, στα οποία και ενημερώθηκαν λεπτομερώς για τα καθήκοντά τους και τις εργασίες που είχαν να εκτελέσουν.

3.41 Κύριο έργο των Απογραφέν ήταν η απογραφή των κατοικιών και του πληθυσμού στα Τμήματα που είχαν οριστεί ως υπεύθυνοι για τη συμπλήρωση των σχετικών ερωτηματολογίων και την κατάρτιση της συγκεντρωτικής κατάστασης Κ-1.

3.42 Οι Απογραφείς ήταν τακτικοί και ειδικοί, ανάλογα δηλαδή με τα Τμήματα που ανέλαβαν να απογράψουν. Τα τακτικά Τμήματα τα αποτέλεσαν οι κατοικίες των νοικοκυριών, ενώ τα ειδικά τα αποτέλεσαν οι διάφορες συλλογικές κατοικίες (νοσοκομεία, ξενοδοχεία κλπ.) κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις (π.χ. 30-35 κατοικούμενες κατοικίες).

3.43 Οι εργασίες των Απογραφέν τελούσαν κάτω από την Εποπτεία και τον έλεγχο του Επόπτη, των Βοηθών Εποπτών και, ειδικότερα, των Τομεαρχών, έναντι των οποίων ήταν υπεύθυνοι. Για κάθε δυσκολία που συναντούσαν κατά την εκτέλεση των εργασιών τους, απευθύνονταν στους Τομάρχες τους, από τους οποίους και έπαιρναν τις κατάλληλες οδηγίες και λύσεις.

3.44 Ο συνολικός αριθμός των τακτικών Απογραφέν σε ολόκληρη τη Χώρα ανήλθε σε 125.032.

3.45 Από τους Απογραφείς αυτούς, 43.277, δηλαδή ποσοστό 34,6%, χρησιμοποιήθηκαν στην Περιφέρεια Πρωτευούσης, 7.515, δηλαδή ποσοστό 6,3%, στο υπόλοιπο του Νομού Αττικής και 12.007, δηλαδή ποσοστό 9,7%, στο Νομό Θεσ/νίκης. Οι υπόλοιποι 63.809, δηλαδή ποσοστό 49,4% στους υπόλοιπους Νομούς της Χώρας.

Συνοδοί - Διερμηνείς

3.46 Οι Συνοδοί - Διερμηνείς ήταν βοηθητικά όργανα των γενικών απογραφών, αποστολή των οποίων ήταν να βοηθήσουν με τις γνώσεις τους σε μια ξένη γλώσσα τους Τομάρχες και Απογραφείς ορισμένων σημείων της Χώρας (πρεσβείες, λιμάνια, αεροδρόμια κλπ.), όπου οι απογραφόμενοι δεν γνώριζαν την ελληνική γλώσσα.

3.47 Οι Συνοδοί - Διερμηνείς, κατά κανόνα, ήταν δημόσιοι υπάλληλοι υπάλληλοι οργανισμών κλπ. και σ' ορισμένες περιπτώσεις ιδιώτες.

3.48 Για την επιλογή και το διορισμό των Συνοδών - Διερμηνέων, τηρήθηκε η αυτή διαδικασία με εκείνη των Απογραφών.

3.49 Σε ολόκληρη τη Χώρα διορίστηκαν 1107 Συνοδοί - Διερμηνείς.

Δημοτικές και Κοινοτικές Ομάδες Εργασίας

3.50 Σύμφωνα με την 18894/Γ'3582/28-9-89 κοινή υπουργική απόφαση, με την οποία έγινε η προκήρυξη διενέργειας των γενικών απογραφών πληθυσμού κλπ, του έτους 1991, σε κάθε δήμο και κοινότητα συγκροτήθηκε, με απόφαση του οικείου Νομάρχη, Ομάδα Εργασίας μετά από εισήγηση της αντίστοιχης Νομαρχιακής Ομάδας Εργασίας.

3.51 Στις Ομάδες αυτές συμμετείχαν:

α) Ο Δήμαρχος ή ο Πρόεδρος της κοινότητας ή ο νόμιμος αναπληρωτής τους, ως πρόεδρος,

β) Ο Γενικός Γραμματέας ή ο Γραμματέας του δήμου ή της κοινότητας ή ο νόμιμος αναπληρωτής τους, ως γραμματέας,

γ) Οι Κοινοτικοί Φύλακες του δήμου ή της κοινότητας, ως μέλη και

δ) Δύο γεωργοί, μόνιμοι κάτοικοι του δήμου ή της κοινότητας, κατά προτίμηση μέλη Γεωργικού ή Κτηνοτροφικού Συνεταιρισμού, ως μέλη.

3.52 Οι Δημοτικές και Κοινοτικές Ομάδες Εργασίας ασχολήθηκαν, κατά κύριο λόγο, με την απογραφή γεωργίας και κτηνοτροφίας και, ειδικότερα, με τη συμπλήρωση του προαπογραφικού δελτίου συνολικών εκτάσεων του Δήμου ή της Κοινότητας (έντυπο ΓΚ-1), καθώς και με τον έλεγχο πληρότητας και ακρίβειας των απογραφικών δελτίων (έντυπο ΓΚ-2). Επίσης και με κάθε άλλη συναφή εργασία που τους είχε ανατεθεί.

3.53 Η ενημέρωση των Δημοτικών και Κοινοτικών Ομάδων Εργασίας πάνω στα καθήκοντά τους έγινε από τους Επόπτες και Βοηθούς Επόπτες.

3.54 Ο συνολικός αριθμός των Δημοτικών και Κοινοτικών Ομάδων Εργασίας, σε ολόκληρη τη Χώρα, ανήλθε σε 6.000 και τα μέλη τους σε 30.000, περίπου.

Φάσεις απογραφικών εργασιών

3.55 Για την ομαλή και ομοιόμορφη εξέλιξη όλων των απογραφικών εργασιών σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο, χρειάστηκε να προηγηθεί ένας σωστός προγραμματισμός στην εκτέλεση και περαίωση των εργασιών.

3.56 Το σύνολο των απογραφικών εργασιών είχε προγραμματισθεί σύμφωνα με την εγκύκλιο (1) να περαιωθεί σε τρεις (3) φάσεις, η χρονική διάρκεια των οποίων είχε ως ακολούθως:

Φάση Α' από 1/4-31/10/1990

Φάση Β' από 1/11-31/12/1990 και

Φάση Γ' από 1/1-30/6/91.

3.57 Όμως, λόγω των συχνών πολιτικών εναλλαγών της περιόδου εκείνης, δεν κατέστη δυνατή η έγκαιρη έκδοση των σχετικών αποφάσεων, με αποτέλεσμα να σημειωθούν χρονικές παρεκκλίσεις στο πρώτο στάδιο. Παρά ταύτα, η Δ/ση Απογραφών πέτυχε με συντονισμένες ενέργειες, να ανταποκριθεί έγκαιρα σε όλες τις προπαρασκευαστικές εργασίες

3.58 Αναλυτικότερα, οι εργασίες που συντελέστηκαν κατά φάση είναι οι εξής:

Φ Α Σ Η Α'

3.59 Κατά τη φάση αυτή συντελέστηκαν οι εξής εργασίες:

α) Ο διορισμός και η εκπαίδευση των Ανωτέρων Εποπτών και των Εποπτών. Οι Βοηθοί Επόπτες ενημερώθηκαν από τους Επόπτες για τα καθήκοντά τους. Όλοι ήταν υπάλληλοι της ΕΣΥΕ. Η εκπαίδευση των Ανωτέρων Εποπτών και των Εποπτών, έγινε πριν από την ανάληψη των καθηκόντων τους, στην Κεντρική Υπηρεσία της ΕΣΥΕ. Κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους, ενημερώθηκαν με κάθε λεπτομέρεια, πάνω στα καθήκοντα και στις εργασίες που θα εκτελούσαν, από τους αρμόδιους της Δ/σης Απογραφών.

β) Η παραλαβή του χαρτογραφικού υλικού, καθώς και των λοιπών βοηθητικών εντύπων και οδηγιών από τους Επόπτες, αναχώρηση και εγκατάσταση των Εποπτών και Βοηθών Εποπτών στις έδρες τους,

γ) Η άμεση επαφή των Εποπτών με τους Νομάρχες, καθώς και με όλες τις Δημόσιες Υπηρεσίες των Νομών της αρμοδιότητάς τους και η ενημέρωση όλων αυτών για τη διενέργεια των απογραφών, για τους σκοπούς και τους στόχους τους, καθώς και για τη χρησιμότητα των στοιχείων που θα συγκεντρώνονταν από τις απογραφές αυτές,

δ) Η έκδοση όλων των σχετικών αποφάσεων των Νομαρχών για τη συγκρότηση των αντίστοιχων Νομαρχιακών Ομάδων Εργασίας κλπ, μετά από προηγούμενη εισήγηση των αρμόδιων Εποπτών,

ε) Η άμεση ενημέρωση των Εποπτών από τις αρμόδιες υπηρεσίες των νομών για τις εκκρεμότητες που υπήρχαν γύρω από τα διοικητικά όρια μεταξύ των δήμων, κοινοτήτων, επαρχιών, ακόμη και νομών και, στη συνέχεια, η καταβολή προσπάθειας για την ταχεία επίλυση (τακτοποίηση) των διαφορών αυτών,

στ) Η συγκέντρωση στοιχείων για τα πρόσωπα που θα συγκροτούσαν τις Δημοτικές και Κοινοτικές Ομάδες Εργασίας και η έκδοση της σχετικής απόφασης του Νομάρχη για τη σύσταση των Ομάδων, μετά από εισήγηση των οικείων Εποπτών,

ζ) Η κατανομή της περιοχής κάθε Εποπτείας σε ζώνες ευθύνης μεταξύ των Εποπτών και Βοηθών Εποπτών,

η) Η εκτέλεση ορισμένων χαρτογραφικών εργασιών, σύμφωνα με τις ειδικές οδηγίες που είχαν,

θ) Η παρακολούθηση του έργου των Δημοτικών και Κοινοτικών Αρχών και η παροχή σε αυτούς συμπληρωματικών οδηγιών από τους Επόπτες και Βοηθούς Επόπτες, αναφορικά με την ονοματοθεσία οδών και πλατειών, την αρίθμηση οικοδομών κλπ.,

ι) Η αποστολή από τους Επόπτες των Φύλλων Αυτοτελών Οικισμών (ΦΑΟ) στους δήμους και τις κοινότητες της Εποπτείας τους και ο καθορισμός των αυτοτελών οικισμών, με τη συνεργασία των Εποπτών, Δημοτικών ή Κοινοτικών Αρχών και των Προϊσταμένων των ΤΥΔΚ,

ια) Η προμέτρηση των κατοικιών και των κατοικούμενων χώρων όλων των οικισμών κάθε Εποπτείας και ιδιαίτερα των οικισμών με πληθυσμό άνω των 1.000 κατοίκων,

ιβ) Η κατανομή της περιοχής κάθε Εποπτείας σε απογραφικούς Τομείς και απογραφικά Τμήματα, τακτικά και ειδικά,

ιγ) Η κατάρτιση καταλόγων δημοσίων υπαλλήλων (πλην οικονομικών και αστυνομικών), υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. και Οργανισμών, καθώς και λοιπών προσώπων, τα οποία θα χρησιμοποιούνταν στις διάφορες απογραφικές εργασίες, κατόπιν συνεργασίας πάντοτε των Εποπτών με τις αρμόδιες Υπηρεσίες των περιοχών της Εποπτείας τους.

ιδ) Ο καθορισμός του αριθμού των Τομεαρχών, καθώς και των Συνοδών-Διερμηνέων, όπου ήταν απαραίτητοι, για τις ανάγκες των απογραφών και η επιλογή αυτών,

ιε) Η οριστικοποίηση - πάγωμα - των διοικητικών ορίων των δήμων και κοινοτήτων ή άλλων διοικητικών περιοχών των Νομών.

Φ Α Σ Η Β'

3.60 Κατά τη δεύτερη φάση διεκπεραιώθηκαν οι ακόλουθες εργασίες:

α) Η ενημέρωση των Ανωτέρων Εποπτών, Εποπτών και Βοηθών Εποπτών για τις εργασίες της Β' φάσης και ειδικότερα για τον τρόπο διενέργειας της απογραφής κτιρίων και της κατάρτισης των καταλόγων - πλαισίων οικοδομών και κτιρίων.

β) Ο διορισμός των Τομεαρχών και η εκπαίδευσή τους.

γ) Ο καθορισμός του αριθμού των Συνοδών - Διερμηνέων, η έγκρισή του από το Γεν.Γραμματέα της ΕΣΥΕ, η επιλογή και ο διορισμός τους.

δ) Η παραλαβή από τους Επόπτες ή Βοηθούς Επόπτες του απαραίτητου απογραφικού υλικού των Τομεαρχών, η παράδοσή του στους Τομεάρχες και η εγκατάσταση των Τομεαρχών στους Τομείς τους.

ε) Η κατάρτιση κατ' απογραφικό Τμήμα των καταλόγων - πλαισίων οικοδομών και κτιρίων και η απογραφή κτιρίων, με ταυτόχρονη ενημέρωση του σχετικού χαρτογραφικού υλικού.

στ) Ο καθορισμός του αριθμού των απογραφένων.

ζ) Η παρακολούθηση και ο συντονισμός του έργου των Τομεαρχών από τους Επόπτες και Βοηθούς Επόπτες και η συνδρομή των Τομεαρχών από τους Συνοδούς-Διερμηνείς κλπ., όπου υπήρχε ανάγκη και

η) Η ενημέρωση των Εποπτών και Βοηθών Εποπτών - υπαλλήλων της Γ.Γ.ΕΣΥΕ - για τον τρόπο διενέργειας των απογραφών κατοικιών, πληθυσμού και γεωργίας - κτηνοτροφίας.

Φ Α Σ Η Γ'

3.61 Κατά την τρίτη και τελευταία φάση, η οποία άρχισε τον Ιανουάριο του 1991 και τελείωσε τον Ιούνιο του ιδίου έτους, εκτελέστηκαν οι παρακάτω εργασίες:

α) Η κατάρτιση των καταστάσεων αποζημίωσης των Τομεαρχών και των λοιπών οργάνων των απογραφών για το 1990. (Το πρώτο 10ήμερο του μηνός Ιανουαρίου 1991).

β) Ολοκληρώθηκε από τους Τομεάρχες η κατάρτιση των καταλόγων - πλαισίων των οικοδομών και κτιρίων, καθώς και η απογραφή των κτιρίων (μέχρι τέλος Φεβρουαρίου 1991).

γ) Η παράδοση από τους Τομεάρχες των δελτίων απογραφής κτιρίων (έντυπο Ο-2) στους Επόπτες και Βοηθούς Επόπτες για έλεγχο πληρότητας και ακρίβειας των δελτίων αυτών.

δ) Ο διορισμός Απογραφένων και Συνοδών - Διερμηνέων και η ενημέρωση Τομεαρχών και Απογραφένων, αναφορικά με τον τρόπο διενέργειας των απογραφών πληθυσμού - κατοικιών.

ε) Η εγκατάσταση των Απογραφένων στις περιοχές των απογραφικών Τμημάτων και η παράδοση σ' αυτούς των σχετικών χαρτογραφικών σκαριφημάτων, των καταλόγων - πλαισίων οικοδομών και κτιρίων της περιοχής τους, καθώς και των απαραίτητων για συμπλήρωση απογραφικών εντύπων (Π-1, Π-2) για τη διενέργεια των απογραφών κατοικιών και πληθυσμού.

στ) Η ενημέρωση των μελών των Δημοτικών και Κοινοτικών Ομάδων Εργασίας από τους Επόπτες και Βοηθούς Επόπτες για τον τρόπο συμπληρώσεως του προαπογραφικού δελτίου συνολικών εκτάσεων (έντυπο ΓΚ-1) του Δήμου ή της Κοινότητας και η παρακολούθηση της προόδου της εργασίας αυτής.

ζ) Η συγκέντρωση και ο έλεγχος πληρότητας και ακρίβειας των απογραφικών δελτίων κατοικιών - πληθυσμού (έντυπα Π-1 και Π-2) από τους Τομεάρχες αρχικά και στη συνέχεια από τους Βοηθούς Επόπτες, Επόπτες και Ανώτερους Επόπτες, καθώς και η διόρθωση και συμπλήρωση όλων των πιο πάνω παραστατικών.

η) Η κατάρτιση των διαφόρων συγκεντρωτικών καταστάσεων (Κ-1, Κ-2, Κ-3) από τους Απογραφείς, Τομεάρχες και Επόπτες.

θ) Η γνωστοποίηση με τηλεφώνημα και τηλεγράφημα της Δ/σης Απογραφών για τα προσωρινά αποτελέσματα της απογραφής πληθυσμού κατά φύλο.

ι) Η κατάρτιση των καταστάσεων αποζημίωσης των οργάνων της απογραφής (Τομεάρχες, Απογραφείς κλπ.) για το έτος 1991.

ια) Η ενημέρωση των Τομεαρχών για τον τρόπο διενέργειας της απογραφής και της συμπλήρωσής του ερωτηματολογίου (ΓΚ-2).

ιβ) Η διενέργεια της απογραφής κατά το χρονικό διάστημα από 18 Μαρτίου - 30 Ιουνίου 1991.

ιγ) Η ενημέρωση των μελών των Δημοτικών και Κοινοτικών Ομάδων εργασίας από τους Επόπτες και Βοηθούς Επόπτες για τον τρόπο ελέγχου των δελτίων της απογραφής Γεωργίας-Κτηνοτροφίας.

ιδ) Η διόρθωση και συμπλήρωση των δελτίων (έντυπο ΓΚ-2) από τις Δημοτικές και Κοινοτικές Ομάδες Εργασίας.

ιε) Η συγκέντρωση των δελτίων και του λοιπού απογραφικού υλικού από τις Ομάδες Εργασίας και η αποστολή τους στην Κεντρική Υπηρεσία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

4.1 Για την άρτια οργάνωση της απογραφής, που στόχος της ήταν η πλήρης επιτυχία αυτής, χρειάστηκε να προηγηθεί η εκτέλεση ορισμένων προκαταρκτικών εργασιών, ως κατωτέρω:

Οριστικοποίηση διοικητικών ορίων Δήμων και Κοινοτήτων

4.2 Από τις πρώτες εργασίες που είχαν να εκτελέσουν οι Επόπτες με την εγκατάστασή τους στην έδρα τους, ήταν και η διευθέτηση (τακτοποίηση) τυχόν εκκρεμοτήτων που υπήρχαν στα διοικητικά όρια μεταξύ των δήμων και κοινοτήτων της Εποπτείας τους, ακόμη και μεταξύ του νομού τους και των άλλων όμορων νομών.

4.3 Η διευθέτηση αυτή στα διοικητικά όρια των κοινοτήτων κλπ. ήταν επιβεβλημένη να γίνει, προκειμένου να διασφαλιστεί η απογραφή τόσο από πλευράς επικαλύψεων όσο και από πλευράς παραλείψεων.

4.4 Η τακτοποίηση των σχετικών εκκρεμοτήτων έγινε σε δύο στάδια:

4.5 Στο πρώτο στάδιο οι Επόπτες ζήτησαν από τα αρμόδια Διοικητικά Δικαστήρια να επισπεύσουν την εκδίκαση των σχετικών διαφορών που εκκρεμούσαν. Στη συνέχεια, βάσει των οριστικών αυτών αποφάσεων και των άλλων όμοιων που τυχόν υπήρχαν και σε συνεργασία με τις τεχνικές υπηρεσίες των Νομαρχιών (ΤΥΔΚ) προέβησαν στη χάραξη των νέων ορίων μεταξύ των κοινοτήτων που είχαν τις διαφορές.

4.6 Τις παραπάνω μεταβολές ταυτόχρονα τις έστειλαν στην Κεντρική Υπηρεσία και συγκεκριμένα στη Δ/ση Απογραφών, Τμήμα Χαρτογραφικών Εργασιών προκειμένου με τη σειρά της και αυτή να ενημερώσει το γενικό αρχείο χαρτών που τηρεί.

4.7 Στο δεύτερο στάδιο και συγκεκριμένα για όσες περιπτώσεις δεν είχε εκδοθεί οριστική απόφαση, μέχρι τα τέλη Αυγούστου του 1990, για τυχόν αμφισβητήσεις τότε κάθε αμφισβητούμενο τμήμα εδάφους, με απόφαση του οικείου, και περίπτωση, Νομάρχη, θεωρήθηκε - και μόνο για τις ανάγκες της απογραφής - ότι ανήκε στο δήμο ή την κοινότητα στην περιοχή του οποίου πραγματικά (de facto) περιλαμβάνονταν και για τον οποίο φυσικά είχε γίνει αγωγή.

4.8 Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η εκκρεμότητα αφορούσε τα όρια μεταξύ δύο κλπ. κοινοτήτων όμορων νομών, τότε ο προσδιορισμός της πραγματικής (de facto) κατάστασης έγινε με κοινή απόφαση των Νομαρχών των όμορων νομών - και παρ'ότι μόνο για τις ανάγκες της απογραφής.

4.9 Σημειώνεται ότι οι παραπάνω διοικητικές μεταβολές παρακολουθούνται διαχρονικά από τις Υπηρεσίες Στατιστικής Νομών, οι οποίες, στη συνέχεια

ενημερώνουν την αρμόδια Δ/ση της Κεντρικής Υπηρεσίας (Δ/ση Απογραφών, Τμήμα Χαρτογραφικών Εργασιών) για τα περαιτέρω.

Καθορισμός αυτοτελών οικισμών

4.10 Μια άλλη, επίσης βασικής σημασίας προπαρασκευαστική εργασία, που είχαν να εκτελέσουν τα αρμόδια όργανα της απογραφής και συγκεκριμένα οι Επόπτες και οι Βοηθοί Επόπτες σε συνεργασία με τις δημοτικές και κοινοτικές αρχές της περιοχής τους, ήταν ο καθορισμός των αυτοτελών οικισμών κατά δήμο και κοινότητα.

4.11 Ως αυτοτελής οικισμός (πόλη, κωμόπολη ή χωριό), σύμφωνα με τις διεθνείς συστάσεις και το άρθρο 3 του Π.Δ. 488/89, θεωρήθηκε ένα σύνολο οικοδομών, τα κτίρια των οποίων δεν απέχαν μεταξύ τους περισσότερο από 200 μέτρα και περιλάμβαναν δέκα (10) τουλάχιστον κατοικίες νοικοκυριών ή μια συλλογική κατοικία (όπως νοσοκομείο, ξενοδοχείο κλπ.) ή κατοικίες νοικοκυριών και συλλογικές κατοικίες μαζί, στις οποίες μπορούσαν να κατοικήσουν κανονικά πενήντα (50) τουλάχιστον άτομα, άσχετα αν αυτά κατοικούσαν όλο το έτος ή μια ορισμένη εποχή στις κατοικίες αυτές.

4.12 Σημειώνεται ότι οι οικοδομές του αυτοτελούς οικισμού έπρεπε να ήταν μόνιμα κατασκευασμένες (δηλ. να μη μεταφέρονται ή να διαλύονταν, όπως π.χ. σκηνές, καλύβες κλπ.).

4.13 Κάθε άλλη ομάδα οικοδομών με μικρότερη σύνθεση ή χωρητικότητα, καθώς και οι μεμονωμένες αγροικίες κλπ., δεν αποτέλεσε αυτοτελή οικισμό.

4.14 Εξαίρεση αποτέλεσαν οι μικρονησίδες, οι οποίες θεωρήθηκαν ως αυτοτελείς οικισμοί, έστω και αν οι οικοδομές που υπήρχαν σε αυτές δεν είχαν τις παραπάνω προϋποθέσεις, δηλαδή δεν ήταν δέκα (10) τουλάχιστον κατοικίες κλπ.

4.15 Σε ειδικές λεπτομερείς οδηγίες της ΕΣΥΕ περιγραφόταν η διαδικασία της δημιουργίας (αναγνώρισης) ή της κατάργησης των αυτοτελών οικισμών (βλέπε παράγρ. 45-59 της σχετικής εγκυκλίου 1/1990 της ΕΣΥΕ).

Ονοματοθεσία οδών και πλατειών και αρίθμηση οικοδομών

4.16 Η ονοματοθεσία των οδών και πλατειών και η αρίθμηση των οικοδομών ήταν μια εργασία εξίσου βασικής σημασίας για την επιτυχία της απογραφής, γιατί δε νοείται διενέργεια σωστής απογραφής, χωρίς να υπάρχουν τόσο στους χάρτες, όσο και στο έδαφος, όλα εκείνα τα στοιχεία και σημεία που προσδιορίζουν ακριβώς τις απογραπτέες περιοχές (Τομείς, Τμήματα κλπ.).

4.17 Ως προς τον τρόπο και το χρόνο τακτοποίησης των σχετικών εκκρεμοτήτων, η Γ.Γ.ΕΣΥΕ έγκαιρα είχε στείλει τόσο στο Υπουργείο Εσωτερικών, όσο και προς τις Υπηρεσίες Στατιστικής Νομών και τα όργανα της απογραφής (Επόπτες κλπ.) τις απαραίτητες οδηγίες για τη θετική και γρήγορη αντιμετώπιση του προβλήματος (βλέπε παράγρ. 60-62 σχετ. εγκυκλίου 1/1990).

Χαρτογραφικές εργασίες

4.18 Μια εξίσου σημαντική και σπουδαία εργασία, που συντελέστηκε κατά το προπαρασκευαστικό στάδιο της απογραφής, ήταν η οργάνωση (κατάρτιση ενημέρωση κλπ.) του χαρτογραφικού υλικού, που χρησιμοποιήθηκε τόσο στο οργανωτικό στάδιο, όσο και στο στάδιο διενέργειας της απογραφής πληθυσμού.

4.19 Η συμβολή του ανωτέρω χαρτογραφικού υλικού στην εκτέλεση των απογραφικών εργασιών υπαίθρου και, γενικότερα, στην επιτυχία της απογραφής υπήρξε ιδιαίτερα σημαντική.

4.20 Το απαραίτητο χαρτογραφικό υλικό διατέθηκε από το Τμήμα Χαρτογραφικών Εργασιών της Δ/σης Απογραφών, που είχε εξ' ολοκλήρου την ευθύνη της άρτιας οργάνωσής του.

4.21 Η διεκπεραίωση των χαρτογραφικών εργασιών απαιτήσε πολύ χρόνο, μεγάλη και προσεκτική προσπάθεια, συνεργασία με άλλες δημόσιες υπηρεσίες και ακόμη, σημαντικές δαπάνες.

4.22 Αναλυτικότερα, το χαρτογραφικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε και οι αντίστοιχες χαρτογραφικές εργασίες που συντελέστηκαν έχουν ως ακολούθως:

Χάρτες κλίμακας 1:200.000

4.23 Οι χάρτες αυτοί περιλάμβαναν τα διοικητικά όρια των νομών, επαρχιών, δήμων και κοινοτήτων, τους οικισμούς με την επίσημη ονομασία τους, τους ποταμούς, το οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο κλπ.

4.24 Οι χάρτες αυτοί είχαν αναθεωρηθεί βάσει των στοιχείων που είχαν προκύψει από την απογραφή πληθυσμού του έτους 1981.

4.25 Οι ανωτέρω χάρτες χρησιμοποιήθηκαν, κατά κύριο λόγο, για εποπτικές εργασίες.

Χάρτες κλίμακας 1:50.000

4.26 Οι χάρτες αυτοί περιλάμβαναν όμοια αλλά λεπτομερέστερα στοιχεία από τους χάρτες 1:200.000. Παραχωρήθηκαν στην Υπηρεσία από τη Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού (ΓΥΣ) για τις ανάγκες της απογραφής κλπ.

4.27 Οι χάρτες αυτοί ενημερώνονται διαχρονικά από τους Προϊσταμένους των Υπηρεσιών Στατιστικής Νομών, με τη συνεργασία των αρμόδιων τεχνικών υπαλλήλων της νομαρχίας (ΤΥΔΚ) σύμφωνα με τις αποφάσεις που εκδίδουν οι Επιτροπές Καθορισμού Διοικητικών ορίων ή τα Διοικητικά Δικαστήρια (βλ. παραγραφο 4.2-4.9).

4.28 Οι ανωτέρω χάρτες χρησιμοποιήθηκαν από τους Επόπτες και Βοηθούς Επόπτες απογραφής, για τις οργανωτικές εργασίες των απογραφών και ιδιαίτερα για

την αποφυγή παραλείψεων ή επικαλύψεων μεταξύ των όμορων δήμων και κοινοτήτων.

Τοπογραφικά διαγράμματα κλίμακας 1:5.000

4.29 Τα τοπογραφικά διαγράμματα κλίμακας 1:5.000 απεικόνιζαν τις κατοικημένες περιοχές των πόλεων και κωμοπόλεων της Χώρας, με πληθυσμό 2.000 κατοίκων κα άνω, καθώς και τους περισσότερους οικισμούς των Νομών με πληθυσμό άνω των 1.000 κατοίκων.

4.30 Τα τοπογραφικά αυτά διαγράμματα καταρτίστηκαν από τα πρωτότυπα διαφανή που διέθεσε το Γενικό Επιτελείο Στρατού στην Υπηρεσία μας (Δ/ση Απογραφών Τμήμα Χαρτογραφικών Εργασιών) και αναθεωρήθηκαν βάσει των νέων στοιχείων που είχαν προκύψει από αεροφωτογραφίες.

Χαρτογραφικά σκαριφήματα κλίμακας 1:2.000 , 1:1.000

4.31 Τα χαρτογραφικά αυτά σκαριφήματα απεικόνιζαν τις κατοικημένες περιοχές των οικισμών με πληθυσμό από 1.000-1.999 κατοίκους. Τα στοιχεία που περιλάμβαναν ήταν τα ίδια με εκείνα των χαρτογραφικών διαγραμμάτων κλίμακας 1:5.000. Διαφορά υπήρχε μόνο ως προς την κλίμακα, η οποία στα χαρτογραφικά σκαριφήματα ήταν περίπου, ενώ στα χαρτογραφικά διαγράμματα ήταν ακριβής.

4.32 Τα παραπάνω τοπογραφικά διαγράμματα και σκαριφήματα χρησιμοποιήθηκαν από τα όργανα της απογραφής, ιδιαίτερα όμως από τους Επόπτες και Βοηθούς Επόπτες, για την προμέτρηση των κατοικιών και κατοικούμενων χώρων κατά οικοδομικό τετράγωνο, καθώς επίσης και για τον καθορισμό των απογραφικών τομέων και τμημάτων και τον ακριβή προσδιορισμό των ορίων τους.

4.33 Τα χαρτογραφικά διαγράμματα κλίμακας 1:1.000 χρησιμοποιήθηκαν για τη εκτέλεση των σχετικών απογραφικών εργασιών σε πυκνοκατοικημένες περιοχές.

Πρόχειρα σκαριφήματα

4.34 Για τους οικισμούς με πληθυσμό κάτω των 1.000 κατοίκων χρησιμοποιήθηκαν πρόχειρα σκαριφήματα, χωρίς κλίμακα.

4.35 Τα σκαριφήματα αυτά καταρτίστηκαν από τα όργανα της απογραφής, σε συνεργασία με τα όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης και περιλάμβαναν ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά των οικισμών, όπως δρόμους, δημόσια κτίρια κλπ.

Προμέτρηση κατοικιών και κατοικούμενων χώρων

4.36 Μια ακόμη βασικής σημασίας προκαταρκτική εργασία που συντόνισαν οι Επόπτες και οι Βοηθοί Επόπτες απογραφής, ήταν η προμέτρηση των κατοικιών και λοιπών κατοικούμενων χώρων των οικισμών της Εποπτείας τους. Η προμέτρηση έγινε από ιδιώτες-συνεργάτες σε διάστημα ενός περίπου μηνός.

4.37 Με την προμέτρηση των κατοικιών (κανονικών, συλλογικών και κατοικούμενων χώρων), οι Επόπτες συγκέντρωσαν όλα τα στοιχεία εκείνα που τους βοήθησαν στο σωστό διαχωρισμό της Εποπτείας τους σε απογραφικούς τομείς και απογραφικά τμήματα.

4.38 Η προμέτρηση έγινε κυρίως με τη βοήθεια των χαρτογραφικών διαγραμμάτων κλίμακας 1:5.000, 1:2.000, 1:1.000 και κάλυψε τους οικισμούς με πληθυσμό άνω των 1.000 κατοίκων.

4.39 Για τους οικισμούς με πληθυσμό κάτω από 1.000 κατοίκους ζητήθηκαν από τις οικείες Κοινοτικές Αρχές πληροφορίες για τον αριθμό των κατοικούμενων κανονικών κατοικιών και των άλλων κατοικούμενων χώρων με τα αντίστοιχα νοικοκυριά τους, καθώς, επίσης, για τον αριθμό, το είδος και τη δυναμικότητα των τυχόν συλλογικών κατοικιών και αγροικιών.

4.40 Για την προμέτρηση χρησιμοποιήθηκε από τα όργανα της απογραφής ειδικό έντυπο (έντυπο ΠΡΟ-1) στο οποίο καταχωρούσαν τους αριθμούς των οικοδομικών τετραγώνων, τους δρόμους, τις κατοικίες-κανονικές και συλλογικές- ακόμη και τις απαραίτητες παρατηρήσεις.

Καθορισμός απογραφικών τομέων και τμημάτων

4.41 Για να αποκλειστούν τυχόν διαφυγές ή διπλοαπογραφές νοικοκυριών, κατοικιών, ατόμων κλπ., οι οποίες θα είχαν δυσμενείς επιπτώσεις στα αποτελέσματα των απογραφών, η εδαφική περιοχή κάθε Εποπτείας (νομός κλπ.) με τη βοήθεια του χαρτογραφικού υλικού όπως αναφέρεται στην παράγραφο 4.28, χωρίστηκε με ιδιαίτερη προσοχή σε απογραφικούς τομείς και απογραφικά τμήματα.

4.42 Ο σχετικός διαχωρισμός της Εποπτείας σε απογραφικούς τομείς και τμήματα, έγινε με τη φροντίδα και την ευθύνη των Εποπτών και Βοηθών Εποπτών.

4.43 Σε κάθε Τομεάρχη, δόθηκε, κατά κανόνα, ένας απογραφικός τομέας και σε κάθε Απογραφέα ένα απογραφικό τμήμα.

Απογραφικός Τομέας

4.44 Για τον καθορισμό της έκτασης του τομέα λήφθηκε υπόψη, κυρίως, ο αριθμός των κατοικιών κάθε οικισμού, η μεταξύ των οικισμών απόσταση, η μορφολογία του εδάφους, κλπ. Με βάση τις προϋποθέσεις αυτές, κάθε τομέας περιλάμβανε 600 περίπου κατοικίες.

4.45 Εδαφικά κάθε τομέας ήταν δυνατόν να περιλαμβάνει μέρος οικισμού ή ολόκληρο οικισμό ή περισσότερους οικισμούς της ίδιας κοινότητας ή ολόκληρη κοινότητα ή περισσότερες από μία κοινότητες, ποτέ όμως μέρος ενός οικισμού και άλλον οικισμό ή, τέλος, μέρος δύο οικισμών ή μέρος οικισμού και μία ή περισσότερες κοινότητες.

4.46 Η αρίθμηση των τομέων ήταν συνεχής μέσα σε κάθε Εποπτεία (νομό) 1,2,3 κ.ο.κ. Ειδικά για την Περιφέρεια Πρωτεύουσας και το Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης, η αρίθμηση ήταν συνεχής για κάθε δήμο και κοινότητα.

Τακτικά απογραφικά τμήματα

4.47 Τα απογραφικά τμήματα αποτέλεσαν υποδιαίρεση του τομέα. Για τον προσδιορισμό της εδαφικής έκτασης του τμήματος λήφθηκαν υπόψη, όπως και στον καθορισμό του τομέα, κυρίως ο αριθμός των κατοικούμενων κατοικιών, ο οποίος κυμαίνονταν από 30-35 κατά περίπτωση.

4.48 Κάθε απογραφικό τμήμα εδαφικά περιλάμβανε είτε μέρος ενός οικισμού, είτε ολόκληρο οικισμό, σε καμμία όμως περίπτωση περισσότερους από έναν οικισμούς ή μέρη αυτών.

4.49 Στις περιπτώσεις που ένας οικισμός χωρίστηκε σε περισσότερα από ένα τμήματα, υπήρχαν σαφή όρια μεταξύ των τμημάτων, δηλαδή υπήρχε περιγραφή στα όρια αυτών, με τρόπο που να αποκλειόταν κάθε περίπτωση επικάλυψης ή παραλείψεως τμήματος εδάφους, που θα απέβαινε σε βάρος της επιτυχίας της απογραφής.

4.50 Τα τακτικά απογραφικά τμήματα αποτελέστηκαν, κατά κύριο λόγο, από τις κατοικίες - κανονικές και μη - των νοικοκυριών και η αρίθμησή τους ήταν συνεχής (1,2,3 κ.ο.κ.) μέσα σε κάθε τομέα.

Ειδικά απογραφικά τμήματα

4.51 Για τη διευκόλυνση του απογραφικού έργου τόσο των Τομεαρχών, όσο και των Απογραφών, χρειάστηκε, σε ορισμένες περιπτώσεις, να δημιουργηθούν, πέρα από τα τακτικά απογραφικά τμήματα, και ορισμένα ειδικά, στα οποία ορίστηκαν ειδικοί Απογραφείς.

4.52 Ειδικά απογραφικά τμήματα αποτέλεσαν οι εξής περιπτώσεις:

α) Λιμάνια

Ο Ειδικός Απογραφέας του λιμανιού απέγραψε όλα τα άτομα που βρέθηκαν μέσα στα πλοία και στα λοιπά πλωτά μέσα, που ναυλοχούσαν στο λιμάνι την ημέρα της απογραφής, σύμφωνα με τις ειδικές οδηγίες που είχαν δοθεί για τις περιπτώσεις αυτές.

β) Αεροδρόμια και σιδηροδρομικοί σταθμοί

Όλα τα άτομα που διανυκτέρευσαν ή διακινήθηκαν στα αεροδρόμια και στους σιδηροδρομικούς σταθμούς τη νύχτα της 16ης προς 17η Μαρτίου 1991, απογράφηκαν από Ειδικούς Απογραφείς, όπως και στις περιπτώσεις των λιμανιών.

γ) Μεγάλες συλλογικές κατοικίες

4.53 Κάθε συλλογική κατοικία (ξενοδοχείο, οικότροφείο, νοσοκομείο, βρεφοκομείο, ορφανοτροφείο, γηροκομείο, άσυλο, μοναστήρι, στρατώνας, καταυλισμός συμβιούντων εργατών μεταλλείων κλπ.) που αριθμούσε πάνω από τριάντα (30) πελάτες, ενοίκους κλπ. αποτέλεσε, επίσης, ειδικό απογραφικό τμήμα.

4.54 Διευκρινίζεται ότι οι συλλογικές κατοικίες κάτω των τριάντα (30) ατόμων δεν αποτέλεσαν ειδικό απογραφικό τμήμα, αλλά εντάχθηκαν μέσα στα τακτικά απογραφικά τμήματα.

4.55 Η αρίθμηση των ειδικών απογραφικών τμημάτων ήταν συνεχής και αύξουσα μέσα στον κάθε απογραφικό τομέα και άρχιζε από τον αριθμό 50.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΕΝΤΥΠΟ ΥΛΙΚΟ

5.1 Για τη διεξαγωγή των γενικών απογραφών πληθυσμού κλπ. του έτους 1991 χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα έντυπα:

Έντυπα απογραφής οικοδομών και κτιρίων

Ι. Έντυπο Ο-Ι «Κατάλογος - πλαίσιο οικοδομών και κτιρίων»

5.2 Για κάθε απογραφικό τμήμα καταρτίστηκε από τον Τομεάρχη χωριστός κατάλογος οικοδομών και κτιρίων.

5.3 Στον κατάλογο περιλήφθηκαν όλες οι οικοδομές με τα κτίριά τους, ακόμη και τα υπό κατασκευή, ανεξάρτητα από τον τρόπο χρήσεώς τους, π.χ. κατοικίες, καταστήματα, γραφεία, σχολεία, εκκλησίες, δημόσια καταστήματα, εργοστάσια κλπ.

5.4 Δεν περιλήφθηκαν στον κατάλογο οι οικοδομές και τα κτίρια που καταλαμβάνονταν εξ ολοκλήρου από στρατιωτικά καταστήματα, αποθήκες και εργοστάσια αυτών και οι στρατιωτικοί καταυλισμοί γενικά.

5.5 Οι κινητές κατοικίες, καθώς και οι άλλου είδους χώροι που προορίζονταν για κατοικία (καλύβες, παράγκες κλπ) περιλήφθηκαν στον κατάλογο, μόνο εφόσον βρέθηκαν να κατοικούνται κατά το χρόνο της σύνταξής του ή υπήρχε η πρόβλεψη να κατοικηθούν μέχρι την ημερομηνία διενέργειας της απογραφής.

5.6 Ταυτόχρονα με την κατάρτιση του καταλόγου (έντυπο Ο-Ι), ο Τομεάρχης διενήργησε και την απογραφή των κτιρίων (έντυπο Ο-2).

5.7 Ο κατάλογος οικοδομών αποτέλεσε βοηθητικό έντυπο, που είχε σκοπό να διευκολύνει αργότερα το έργο του Απογραφέα, δηλαδή να τον κατευθύνει στις οικοδομές στις οποίες υπήρχαν κανονικές κατοικίες και άλλου είδους κατοικούμενοι χώροι, ώστε να επιτευχθεί πλήρης κάλυψη της απογραφής πληθυσμού και, τέλος να διευκολύνει τον Τομεάρχη στον έλεγχο της εργασίας του Απογραφέα.

5.8 Τα στοιχεία που καταχωρούσε ο Τομεάρχης στον κατάλογο - πλαίσιο (έντυπο Ο-1) εκτός από τα στοιχεία της πρώτης σελίδας, ήταν ο αριθμός του οικοδομικού τετραγώνου ο α/α της οικοδομής, η οδός και ο αριθμός ή η τοποθεσία της οικοδομής, η πληροφορία αν η οικοδομή ήταν εντός ή εκτός του οικισμού, ο αύξων αριθμός του κτιρίου μέσα στο τμήμα, η βασική χρήση του κτιρίου, ο αριθμός ορόφων, ο αριθμός των κατοικούμενων και κενών κανονικών κατοικιών σε κάθε κτίριο, οι άλλου είδους χώροι, που προορίζονταν ή όχι για κατοικία και οι οποίοι βρέθηκαν να κατοικούνται κατά την περίοδο σύνταξης του καταλόγου, η διάκριση αν επρόκειτο για συλλογική κατοικία (ξενοδοχείο κλπ.) και, τέλος, κάθε σχετική παρατήρηση ή διευκρίνιση.

2. Έντυπο Ο-2 «Δελτίο απογραφής κτιρίων»

5.9 Το έντυπο Ο-2 χρησιμοποιήθηκε για την απογραφή των κτιρίων, η οποία πραγματοποιήθηκε από τον Τομέαρχη παράλληλα με την κατάρτιση του καταλόγου - πλαισίου (έντυπο Ο-1).

5.10 Τα δελτία κτιρίων ήταν σε δεσμίδες των 4 σελίδων, των 16 σελίδων ή των 32 σελίδων και υπήρχε χώρος για την καταχώρηση των στοιχείων 10, 52 και 108 κτιρίων, αντιστοίχως.

5.11 Το ερωτηματολόγιο περιείχε τα εξής στοιχεία:

- α) τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά του κτιρίου,
- β) τον αριθμό οικοδομικού τετραγώνου και αύξοντα αριθμό οικοδομής και κτιρίου,
- γ) τη διεύθυνση του κτιρίου,
- δ) τη θέση του κτιρίου σε σχέση με τον οικισμό,
- ε) τον αριθμό των ορόφων του,
- στ) την περίοδο κατασκευής του,
- ζ) τον αριθμό των κανονικών κατοικιών,
- η) τα υλικά κατασκευής των εξωτερικών τοίχων,
- θ) τη μορφή της επικάλυψης του κτιρίου (δώμα, στέγη), και
- ι) τη χρήση ή τον προορισμό χρήσης του κτιρίου (εκκλησία, ξενοδοχείο, κατοικία, κατάστημα κλπ.) με διάκρισή της σε αποκλειστική και μικτή.

3. Έντυπο Ο-3 «Συγκεντρωτική κατάσταση απογραφέντων κτιρίων»

5.12 Στην κατάσταση αυτή ο Τομέαρχης καταχωρούσε ανακεφαλαιωτικά, σε επίπεδο δήμου ή κοινότητας, το σύνολο των κτιρίων που είχε απογράψει.

Έντυπα απογραφής πληθυσμού

5.13 Για τη διενέργεια της απογραφής πληθυσμού χρησιμοποιήθηκαν, κυρίως, τα κατωτέρω έντυπα:

Έντυπο Π-1 «Δελτίο απογραφής νοικοκυριού και κατοικίας»

5.14 Το απογραφικό δελτίο νοικοκυριού (έντυπο Π-1) ήταν οκτασέλιδο και περιλάμβανε στοιχεία κατοικίας και νοικοκυριού.

5.15 Ειδικότερα, το δελτίο Π-1 είχε χωριστεί σε έξι τμήματα.

5.16 Το πρώτο τμήμα αναφερόταν στα στοιχεία απογραφής κατοικίας, το δεύτερο στα στοιχεία του υπεύθυνου του νοικοκυριού, το τρίτο στα στοιχεία της απογραφής του νοικοκυριού, το τέταρτο στα στοιχεία δημοτικότητας των Ελλήνων που βρίσκονταν στο εξωτερικό, το πέμπτο στα στοιχεία της οικοτεχνίας και το έκτο στα στοιχεία ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Αναλυτικότερα:

Η πρώτη σελίδα του Π-1 περιλάμβανε:

- α) Τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά - νομό, επαρχία, δήμο ή κοινότητα κλπ.
- β) Τα στοιχεία κατοικίας - είδος κατοικίας, χαρακτηριστικά κανονικής κατοικίας, ανέσεις κανονικής κατοικίας κλπ. και
- γ) Τα στοιχεία του υπεύθυνου του νοικοκυριού που διέμενε στην κατοικία - ονοματεπώνυμο υπεύθυνου νοικοκυριού, αριθμό δωματίων στη διάθεση του νοικοκυριού και καθεστώς ενοίκησης.

5.17 Η δεύτερη, τρίτη, τέταρτη, πέμπτη, έκτη και έβδομη σελίδα του Π-1 περιλάμβανε πληροφορίες για κάθε μέλος του νοικοκυριού χωριστά. Οι πληροφορίες αυτές αποσκοπούσαν στη συγκέντρωση στοιχείων σχετικά με τα δημογραφικά, κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά των απογραφόμενων νοικοκυριών - ατόμων.

5.18 Τέλος, η ογδόη σελίδα του Π-1 περιλάμβανε στοιχεία που αφορούσαν τη δημοτικότητα των ατόμων εκείνων που απουσίαζαν προσωρινώς στο εξωτερικό και τα οποία πριν αναχωρήσουν για το εξωτερικό ήταν μέλη του απογραφόμενου νοικοκυριού, στοιχεία οικοτεχνίας σε εργαστήρια που λειτουργούσαν μέσα στην κατοικία και παρήγαγαν προϊόντα και στοιχεία ατόμων με ειδικές ανάγκες μέσα στο νοικοκυριό.

5.19 Η συμπλήρωση από τον Απογραφέα του δελτίου Π-1 έγινε σε μία φάση σε αντίθεση με την απογραφή του 1981 που είχε γίνει σε δύο φάσεις.

5.20 Συγκεκριμένα, στις 17 Μαρτίου ο Απογραφέας συμπλήρωσε το ερωτηματολόγιο Π-1 με στοιχεία που αφορούσαν την κατοικία, το νοικοκυριό και τα λοιπά ερωτήματα του ερωτηματολογίου.

5.21 Οι πληροφορίες αυτές είχαν ως στόχο τη συγκέντρωση στοιχείων αναφορικά με το είδος της κατοικίας - κανονική ή μη - τα χαρακτηριστικά της κανονικής κατοικίας - κατοικούμενη, κύρια, εξοχική ή δευτερεύουσα, κενή (για ενοικίαση, πώληση κλπ.) περίοδο κατασκευής, αριθμό κανονικών δωματίων, επιφάνεια - τις ανέσεις της κανονικής κατοικίας, δηλαδή αν διέθετε κουζίνα, ηλεκτρικό, τηλέφωνο, λουτρό ή ντους, ύδρευση, θέρμανση, ηλιακό θερμοσίφωνα, αποχωρητήριο και αποχέτευση, τον αριθμό των νοικοκυριών, τα οποία έμεναν σ' αυτή, καθώς και τα ονοματεπώνυμα των υπεύθυνων των νοικοκυριών και τον τρόπο κατοχής.

5.22 Συμπληρώθηκαν επίσης τα λοιπά μέρη του αντίστοιχου προς την κατοικία απογραφικού δελτίου Π-1, με την προϋπόθεση ότι η κατοικία αυτή ήταν κατοικούμενη κατά την ημέρα της απογραφής.

5.23 Οι σελίδες 2-7 του ερωτηματολογίου Π-1 είχαν χωριστεί σε δύο (2) τμήματα, τα ερωτήματα των οποίων αφορούσαν τα στοιχεία των μελών και μη μελών του νοικοκυριού.

5.24 Στον πρώτο τμήμα ο Απογραφέας καταχωρούσε τα στοιχεία των παρόντων στο νοικοκυριό κατά την ημέρα της απογραφής ατόμων - μελών και μη μελών του.

5.25 Στο δεύτερο τμήμα ο Απογραφέας καταχωρούσε τα στοιχεία των μελών του νοικοκυριού που απουσίαζαν προσωρινώς κατά την ημέρα της απογραφής.

5.26 Τα ερωτήματα των σελίδων 2-7 του δελτίου Π-1 ήταν τα ίδια για όλα τα άτομα του νοικοκυριού, ανεξάρτητα από το φύλο και την υπηκοότητά τους και περιελάμβαναν τα εξής στοιχεία:

1. Ονοματεπώνυμο, όνομα πατρός,
2. Φύλο,
3. Έτος γεννήσεως (και μήνας γεννήσεως, για παιδιά που γεννήθηκαν τα έτη 1989, 1990 και 1991),
4. Υπεύθυνος παρών ή προσωρινώς απών και συγγένεια ή σχέση των λοιπών μελών,
5. Μέλος του νοικοκυριού ή προσωρινώς φιλοξενούμενος,
6. Οικογενειακή κατάσταση,
7. Υπηκοότητα,
8. Δημοτικότητα,
9. Τόπος συνήθους διαμονής,
10. Τόπος διαμονής - δήμος, κοινότητα ή χώρα εξωτερικού - το Δεκέμβριο του 1985
11. Τόπος διαμονής πριν ένα χρόνο,
12. Επίπεδο εκπαίδευσεως - Ανωτάτη, Ανωτέρα, Μέση και στοιχειώδης κλπ.,
13. Εκπαιδευτικό ίδρυμα, σχολή, τμήμα, έτος κτήσεως πτυχίου ή μεταπτυχιακού τίτλου,
14. Κύρια ασχολία το τελευταίο δωδεκάμηνο,
15. Ασχολία ή κατάσταση την προηγούμενη εβδομάδα - με τι ασχολείται, αν ζητά εργασία,
16. Επάγγελμα, κλάδος οικονομικής δραστηριότητας, θέση στο επάγγελμα,
17. Πόσες ώρες εργάστηκε, λόγος για τον οποίο δεν εργάστηκε,
18. Πόσους μήνες ζητά εργασία,
19. Μεταφορικά μέσα που χρησιμοποιεί,
20. Χρόνος που απαιτείται για τη μετακίνηση στην εργασία του,
21. Τόπος εργασίας σε σχέση με τον τόπο διαμονής,
22. Πηγές συντηρήσεως του ατόμου κατά σειρά σπουδαιότητας,
23. Αριθμός παιδιών που έχει γεννήσει κάθε γυναίκα,
24. Διάρκεια γάμου των γυναικών, και
25. Αν ο απογραφόμενος ήταν ή όχι κάτοχος γεωργικής ή κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης.

5.27 Στην 8η σελίδα του Π-1 καταχωρήθηκαν τα στοιχεία δημοτικότητας των ατόμων εκείνων του νοικοκυριού που απουσίαζαν προσωρινώς στο εξωτερικό, στοιχεία οικοτεχνίας που τυχόν υπήρχε εντός της κατοικίας του νοικοκυριού και στοιχεία ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Έντυπο Π-2 «Δελτίο Συλλογικής κατοικίας»

5.28 Το έντυπο Π-2 χρησιμοποιήθηκε για να καλύψει τις απογραφικές ανάγκες μεγάλων στεγαστικών μονάδων, όπου έμεναν - διαβιούσαν - πολλά άτομα ή ομάδες ατόμων, συνήθως ομοιογενείς, η δε παραμονή τους σε αυτές ήταν είτε προσωρινή, είτε για μεγάλο χρονικό διάστημα .

5.29 Στεγαστικές μονάδες βραχυχρόνιας παραμονής χαρακτηρίστηκαν τα ξενοδοχεία, κλινικές, νοσοκομεία κλπ., ενώ μακροχρόνιας παραμονής τα γηροκομεία, ορφανοτροφεία, μοναστήρια κλπ.

5.30 Οι στεγαστικές μονάδες της μακροχρόνιας παραμονής αποτέλεσαν τις συλλογικές συμβιώσεις.

5.31 Τα ερωτήματα του απογραφικού δελτίου Π-2 συγκριτικά με τα αντίστοιχα του Π-1, στην πλειοψηφία τους, ήταν ακριβώς τα ίδια. Οι διαφορές που υπήρχαν στα ερωτήματα μεταξύ των δύο δελτίων ήταν οι εξής:

5.32 Στο Π-2 δεν υπήρχαν τα ερωτήματα που αναφέρονταν στα στοιχεία της κατοικίας, του τόπου διαμονής του απογραφόμενου το Δεκέμβριο του 1985 και ένα έτος πριν, της δημοτικότητας των προσωρινώς απόντων ατόμων στο εξωτερικό (8η σελίδα του Π-1) και τέλος, της διάκρισης των απογραφόμενων σε μέλη του νοικοκυριού ή προσωρινώς φιλοξενούμενους. Αντίστοιχα, στο Π-2 είχαν προστεθεί τα ερωτήματα αναφορικά με το είδος της συλλογικής κατοικίας και τη διαίρεση των απογραφόμενων σε επαγγελματικό προσωπικό και πελάτες ή τροφίμους και αντί των ερωτημάτων 10 και 11 του Π-1 που αφορούσαν τόπο προηγούμενης διαμονής, προσετέθησαν δύο άλλα (9 και 10), που αφορούσαν άτομα με ειδικές ανάγκες.

Έντυπο Κ-1 «Συγκεντρωτική κατάσταση απογραφέντων νοικοκυριών και συλλογικών κατοικιών»

5.33 Τη συγκεντρωτική κατάσταση (έντυπο Κ-1) συμπλήρωνε ο Απογραφέας για κάθε απογραφικό τμήμα, αμέσως μετά την ολοκλήρωση της απογραφής πληθυσμού.

5.34 Η κατάσταση αυτή ήταν χωρισμένη σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος καταχωρούσε ο Απογραφέας τα νοικοκυριά με τη σειρά απογραφής τους. Τα στοιχεία που καταχωρούσε για κάθε νοικοκυριό ήταν: Ο αριθμός του οικοδομικού τετραγώνου, ο αύξων αριθμός του κτιρίου, της κατοικίας και του νοικοκυριού μέσα στο απογραφικό τμήμα, η δ/ση της κατοικίας (οδός και αριθμός), ο χαρακτηρισμός αυτής «μέσα στον οικισμό ή έξω από τον οικισμό», το ονοματεπώνυμο του υπεύθυνου του νοικοκυριού (ένα σε κάθε οριζόντια γραμμή της Κ-1), ο αριθμός των δελτίων Π-1, ο αριθμός των απογραφέντων υπευθύνων με διάκριση σε παρόντες - προσωρινώς απόντες, ο αριθμός των άλλων ατόμων που απογράφηκαν κατά νοικοκυριό, η διάκριση κατά φύλο και τέλος, ο αριθμός των κατόχων γεωργικών ή κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, που θα συμπλήρωνε σε άλλη φάση ο Τομεάρχης.

5.35 Στο δεύτερο μέρος, στη δεύτερη σελίδα της Κ-1, ο Απογραφέας καταχωρούσε τις συλλογικές κατοικίες του τμήματός του.

5.36 Τα στοιχεία που αναφέρονταν στις συλλογικές κατοικίες ήταν:

Ο αριθμός του απογραφικού τμήματος και του οικοδομικού τετραγώνου, ο αύξων αριθμός (συνεχής) της συλλογικής κατοικίας μέσα στο απογραφικό τμήμα, η διεύθυνση της οικοδομής, ο χαρακτηρισμός «μέσα στον οικισμό ή έξω από αυτόν», το είδος της συλλογικής κατοικίας, ο αριθμός των απογραφέντων σε αυτές δελτίων και ατόμων, ο αριθμός των κανονικών κατοικιών μέσα στη συλλογική κατοικία, ο αριθμός των απογραφέντων ατόμων κατά νοικοκυριό με διάκριση κατά φύλο και ο αριθμός των συμπληρωτέων δελτίων της γεωργικής απογραφής.

5.37 Τέλος, στο κάτω μέρος της δεύτερης σελίδας της Κ-1 σε ειδικό ανακεφαλαιωτικό πλαίσιο γινόταν ανακεφαλαίωση του πραγματικού πληθυσμού, κατά τμήμα, των νοικοκυριών και των συλλογικών κατοικιών.

Έντυπο Κ-2 «Συγκεντρωτική κατάσταση Τομεάρχη»

5.38 Η συγκεντρωτική κατάσταση Κ-2 καταρτίστηκε από τον Τομεάρχη, βάσει των αναλυτικών καταστάσεων των Απογραφών (έντυπο Κ-1).

5.39 Ειδικότερα, τα στοιχεία που καταχωρήθηκαν στην κατάσταση Κ-2 αναφέρονταν στα συνολικά πληθυσμιακά μεγέθη τα οποία ήταν: α) κατά οικοδομικό τετράγωνο, β) μέσα και έξω από τον οικισμό και γ) κατά απογραφικό τμήμα.

5.40 Το περιεχόμενο των στηλών (ερωτημάτων) της Κ-2 αναφερόταν: στην ονομασία του δήμου ή της κοινότητας και του οικισμού, στον 8ψήφιο γεωγραφικό κώδικα του οικισμού, στον αριθμό του απογραφικού τμήματος και του οικοδομικού τετραγώνου, στην χαρακτηρισμό «μέσα ή έξω από τον οικισμό», στο ονοματεπώνυμο του Απογραφέα, στο σύνολο των δελτίων Π-1, στο σύνολο των παρόντων ή απόντων υπευθύνων και λοιπών παρόντων ατόμων, στο σύνολο των δελτίων Π-2 και στο σύνολο των απογραφέντων σε αυτά ατόμων και, τέλος, στον αριθμό των προς συμπλήρωση γεωργικών δελτίων και τον αριθμό των απογραφεισών οικοτεχνιών.

5.41 Στο κάτω μέρος της δεύτερης σελίδας της κατάστασης Κ-2 γινόταν ανακεφαλαίωση, κατά τομέα, των πληθυσμιακών στοιχείων.

Έντυπο Κ-3 «Συγκεντρωτική Κατάσταση Επόπτη»

5.42 Με βάση τις συγκεντρωτικές καταστάσεις των Τομεαρχών (έντυπο Κ-2) οι Επόπτες απογραφής κατάρτισαν τη συγκεντρωτική κατάσταση (έντυπο Κ-3), η οποία περιελάμβανε - κατά τομέα και στο σύνολο (ανακεφαλαιωτικά) της εποπτείας - τον αριθμό των συμπληρωθέντων δελτίων (Π-1 και Π-2) τον αριθμό των νοικοκυριών (υπεύθυνοι παρόντες-απόντες) τον αριθμό των απογραφέντων ατόμων σε νοικοκυριά και σε συλλογικές κατοικίες και το σύνολο των συμπληρωτέων γεωργικών δελτίων και τον αριθμό των απογραφεισών οικοτεχνιών.

5.43 Το γενικό σύνολο της συγκεντρωτικής κατάστασης Κ-3, αποτέλεσε ταυτόχρονα και το σύνολο του νομού, καθόσον κάθε νομός αποτέλεσε και μια εποπτεία, εκτός των νομών Αττικής και Θεσσαλονίκης, οι οποίοι, είχαν χωριστεί σε περισσότερες από μία εποπτείες. Τα συνολικά μεγέθη των δύο (2) αυτών νομών προέκυψαν από το άθροισμα των εποπτειών οι οποίες τους αποτέλεσαν.

5.44 Πέρα από τα πιο πάνω κύρια έντυπα, στην απογραφή πληθυσμού χρησιμοποιήθηκαν ακόμη και τα εξής:

α) Βεβαιωτικό σημείωμα απογραφής

Το βεβαιωτικό αυτό το χορηγούσε ο Απογραφέας σε κάθε άτομο που απέγραφε και αποτέλεσε αποδεικτικό στοιχείο περί της απογραφής αυτού.

β) Υπεύθυνη δήλωση απογραφόμενου

Την υπεύθυνη αυτή δήλωση την συμπλήρωνε κάθε άτομο το οποίο απογράφηκε την επόμενη ημέρα της απογραφής στο Αστυνομικό Τμήμα της περιοχής του ή στο Γραφείο της Υπηρεσίας Στατιστικής του Νομού.

Προμήθεια χάρτου και εκτύπωση εντύπων

5.45 Η προμήθεια των απαραίτητων ποσοτήτων χάρτου για την εκτύπωση των απογραφικών εντύπων που χρησιμοποιήθηκαν στις απογραφές του 1991, έγινε σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπονταν, δηλαδή με μειοδοτικό διαγωνισμό, μέσω της Υπηρεσίας Κρατικών Προμηθειών του Υπουργείου Εμπορίου.

5.46 Το μεγαλύτερο μέρος του απογραφικού υλικού (ερωτηματολόγια, οίηγες κλπ.) (βλέπε παράρτημα) εκτυπώθηκε στο OFFSET της ΕΣΥΕ, με εξαίρεση τα ερωτηματολόγια Π-1, Π-2, ΓΚ-2, Β.Α., που εκτυπώθηκαν στο Εθνικό Τυπογραφείο.

5.47 Τόσο στη διαδικασία της προμήθειας του χάρτου, όσο και στην εκτύπωση των απογραφικών εντύπων, υπήρξαν σοβαρές δυσκολίες, οι οποίες πολλές φορές δημιούργησαν ιδιαίτερα προβλήματα, τα οποία τελικώς ξεπεράστηκαν με τις συντονισμένες προσπάθειες των αρμόδιων υπηρεσιακών παραγόντων.

Διακίνηση απογραφικού υλικού

5.48 Η εκτύπωση των απογραφικών εντύπων και στη συνέχεια η κατανομή και αποστολή τους στους νομούς, έγινε από το αρμόδιο Τμήμα της Δ/σης Απογραφών, το οποίο είχε καταρτίσει πλήρες πρόγραμμα διακίνησης του σχετικού υλικού.

5.49 Το πρόγραμμα αυτό προέβλεπε τις ακόλουθες ενέργειες:

- α) Κατανομή του απογραφικού υλικού κατά Εποπτεία, βάσει του πληθυσμού αυτής κλπ.
- β) Συσκευασία του απογραφικού υλικού,
- γ) Αποστολή του απογραφικού υλικού στους Επόπτες.

Βάσει του σχετικού προγράμματος, το απογραφικό υλικό προωθήθηκε με προτεραιότητα στους απομακρυσμένους νομούς και ιδιαίτερα, στους νησιωτικούς, λόγω της δυσκολίας που παρουσιάζουν στην επικοινωνία με το κέντρο.

5.50 Η μεταφορά του απογραφικού υλικού στους νομούς έγινε κατά βάση με φορτηγά αυτοκίνητα που είχε μισθώσει για το σκοπό αυτό η ΕΣΥΕ. Η προώθηση του υλικού της απογραφής πληθυσμού, είχε ολοκληρωθεί στα τέλη Δεκεμβρίου 1990.

5.51 Η περαιτέρω προώθηση του σχετικού απογραφικού υλικού στα όργανα της απογραφής (Τομεάρχες και Απογραφείς) έγινε με τη φροντίδα των Εποπτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΔΟΚΙΜΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΓΡΑΦΗ

6.1 Το γενικότερο οργανωτικό πλαίσιο των γενικών απογραφών πληθυσμού 1991, προέβλεπε στο προπαρασκευαστικό στάδιο αυτών, μεταξύ των άλλων, την οργάνωση και διενέργεια δοκιμαστικής απογραφής σε δειγματοληπτική βάση.

6.2 Με την 183/Β-738/20-1-89 κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Εσωτερικών και Οικονομικών, προκηρύχθηκε η διενέργεια της παραπάνω δοκιμαστικής απογραφής σε δεκατρείς (13) νομούς της Χώρας και συγκεκριμένα στους νομούς: Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας, Έβρου, Ιωαννίνων, Αττικής, Δωδεκανήσου, Ηρακλείου, Θεσ/νίκης, Καβάλας, Κερκύρας, Κοζάνης, Λέσβου και Μαννησίας.

Σκοπός της δοκιμαστικής απογραφής

6.3 Ο σκοπός της δοκιμαστικής απογραφής ήταν:

- α) Η μελέτη του οργανωτικού σχήματος της απογραφής,
- β) Η δοκιμή των ερωτηματολογίων και λοιπών βοηθητικών εντύπων, που θα χρησιμοποιούντο στις γενικές απογραφές των ετών 1990-91,
- γ) Ο υπολογισμός του χρόνου που θα απαιτούσε η συμπλήρωση των διαφόρων ερωτηματολογίων και λοιπών βοηθητικών εντύπων,
- δ) Η κοστολόγηση των γενικών απογραφών με απώτερο σκοπό την ελαχιστοποίηση των δαπανών τους,
- ε) Η αξιολόγηση του έργου ποιοτικά και ποσοτικά, των διαφόρων οργάνων που θα χρησιμοποιούσε η Υπηρεσία,
- στ) Η μελέτη και οργάνωση της μηχανογραφικής επεξεργασίας των δελτίων με δοκιμή των προγραμμάτων και των σχεδίων πινάκων, με στόχο την έγκαιρη δημοσίευση των αποτελεσμάτων,
- ζ) Η εξαγωγή συμπερασμάτων για την οριστικοποίηση των διαφόρων εννοιών και οδηγιών και την τελική μορφοποίηση του προγράμματος των προπαρασκευαστικών, εκτελεστικών και μεταπογραφικών εργασιών,
- η) Η εκτίμηση του συνολικού αριθμού, κατά κατηγορία, των οργάνων που θα απαιτούντο στις γενικές απογραφές των ετών 1990-91.

Έκταση της δοκιμαστικής απογραφής

6.4 Η δοκιμαστική απογραφή κάλυψε εξήντα ένα (61) απογραφικά τμήματα στους νομούς που αναφέρονται παραπάνω.

6.5 Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από τη δοκιμαστική απογραφή αφορούσαν τα δημογραφικά, οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού και ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά των οικοδομών, κτιρίων και των γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων.

Τρόπος και χρόνος διενέργειας της δοκιμαστικής απογραφής

6.6 Η δοκιμαστική απογραφή ήταν καθολική στα τμήματα που επελεγχσαν. Τα δελτία συμπληρώθηκαν από τους απογραφείς με εξαίρεση το ένα (1) τμήμα των αστικών περιοχών κάθε εποπτείας όπου τα ερωτηματολόγια Π-1 και ΓΚ-2 έπρεπε να συμπληρωθούν από τους ίδιους τους απογραφόμενους (δηλαδή δοκιμάστηκε και η μέθοδος της αυτοαπογραφής). Η δοκιμαστική απογραφή κτιρίων διενεργήθηκε από 10-15 Απριλίου 1989, η απογραφή κατοικιών-πληθυσμού στις 16 Απριλίου και η απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας από 17 Απριλίου έως 15 Μαΐου 1989.

Οργάνωση, Όργανα, Εντυπα δοκιμαστικής απογραφής

Οργάνωση της δοκιμαστικής απογραφής

6.7 Η οργάνωση της δοκιμαστικής απογραφής πληθυσμού σχεδιάστηκε κατά το αποκεντρωτικό σύστημα, όπως προβλεπόταν για τη γενική απογραφή της 17ης Μαρτίου 1991.

6.8 Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, σε κάθε νομό έρευνας ο Νομάρχης ασκούσε την ανώτατη εποπτεία, για την καλύτερη οργάνωση και εκτέλεση της απογραφής στην περιοχή της αρμοδιότητάς του, μέσω του Επόπτη απογραφής.

6.9 Την προπαρασκευή και οργάνωση της δοκιμαστικής απογραφής στους νομούς έρευνας την είχαν αναλάβει τα όργανα της απογραφής, ιδιαίτερα δε οι Επόπτες των οικείων νομών.

6.10 Με βάση το σχέδιο οργανώσεως της δοκιμαστικής απογραφής, ο κάθε ένας από τους 13 νομούς απετέλεσε χωριστή Εποπτεία. Κάθε εποπτεία περιελάμβανε 4 απογραφικά τμήματα, η κατανομή των οποίων στις διάφορες περιοχές των νομών ήταν η εξής. Αστικές περιοχές 2 τμήματα, ημιαστικές 1 τμήμα, αγροτικές 1 τμήμα. Ο Νομός Αττικής περιελάμβανε 13 τμήματα και είχε διαιρεθεί σε 4 εποπτείες εκ των οποίων 3 εντός της Περιφέρειας Πρωτευούσης και 1 στο υπόλοιπο Αττικής.

6.11 Με βάση το ίδιο σχέδιο και προκειμένου να εξευρεθούν τρόποι περιορισμού του μεγάλου κόστους, αλλά και του χρόνου, έγινε δοκιμή της μεθόδου της αυτοαπογραφής, ως επίσης και δοκιμή της ταυτόχρονης διενέργειας των απογραφών κατοικιών και πληθυσμού.

Όργανα της δοκιμαστικής απογραφής

6.12 Τα όργανα που χρησιμοποιήθηκαν για την οργάνωση και διενέργεια της δοκιμαστικής απογραφής ήταν τα εξής:

- α. Οι Ανώτεροι Επόπτες (ανώτεροι υπάλληλοι της ΕΣΥΕ),
- β. Οι Επόπτες και Βοηθοί Επόπτες (έμπειροι υπάλληλοι της ΕΣΥΕ),
- γ. Οι Τομάρχες,
- δ. Οι Απογραφείς και
- ε. Οι Συνοδοί Διερμηνείς.

6.13 Για τον τόπο ενέργειας και δράσεως των παραπάνω οργάνων της δοκιμαστικής απογραφής, η Υπηρεσία είχε δώσει λεπτομερείς οδηγίες προς αυτά (βλέπε εγκύκλιο 1/5529/Γ-392).

Έντυπα δοκιμαστικής απογραφής

6.14 Τα έντυπα που χρησιμοποιήθηκαν για τη διενέργεια της δοκιμαστικής απογραφής ήταν:

α) Το δελτίο απογραφής του νοικοκυριού (έντυπο Π-1) που χρησιμοποιήθηκε από τους Απογραφείς για την απογραφή των νοικοκυριών και των μελών τους,

β) Το δελτίο απογραφής συλλογικής κατοικίας (έντυπο Π-2) που χρησιμοποιήθηκε από τους Απογραφείς για τη διενέργεια της απογραφής πληθυσμού στις συλλογικές κατοικίες (π.χ. ξενοδοχεία, νοσοκομεία, μοναστήρια, οικοτροφεία κλπ.),

γ) Η συγκεντρωτική κατάσταση του Απογραφέα (έντυπο Κ-1) που χρησιμοποιήθηκε από τους Απογραφείς για την καταχώρηση των δελτίων και των προσώπων τα οποία απογράφηκαν,

δ) Η συγκεντρωτική κατάσταση του Επόπτη, που συμπληρώθηκε από τον Επόπτη και περιλάμβανε τα συνολικά μεγέθη της εποπτείας, δηλαδή το σύνολο των συμπληρωθέντων δελτίων Π-1, Π-2 και το σύνολο των απογραφέντων ατόμων,

ε) Ο κατάλογος - πλαίσιο Οικοδομών και κτιρίων (έντυπο Ο-1) που συμπληρώθηκε από τον Απογραφέα

στ) Το δελτίο απογραφής κτιρίων (έντυπο Ο-2) που συμπληρώθηκε από τον Απογραφέα, και

ζ) Το δελτίο απογραφής Γεωργίας - Κτηνοτροφίας (έντυπο ΓΚ-2).

Φάσεις εργασιών δοκιμαστικής απογραφής

6.15 Η δοκιμαστική απογραφή οργανώθηκε και διενεργήθηκε σε δύο φάσεις ως εξής:

Φάση Α' (1-31 Μαρτίου 1989)

Φάση Β' (1 Απριλίου - 20 Μαΐου 1989)

6.16 Οι εργασίες που συντελέστηκαν κατά φάση, έχουν ως ακολούθως:

Φάση Α' (1-31 Μαρτίου 1989)

Κατά τη φάση αυτή εκτελέστηκαν οι παρακάτω εργασίες:

α) Ο διορισμός και η εκπαίδευση των Ανωτέρων Εποπτών, Εποπτών και Βοηθών Εποπτών,

β) Η επιλογή του δείγματος και κατάρτιση των σκαριφημάτων,

- γ) Η παραλαβή του απαραίτητου χαρτογραφικού υλικού από τους Επόπτες και η εγκατάσταση αυτών και των Βοηθών Εποπτών στις έδρες τους,
- δ) Η άμεση επαφή των Εποπτών με τους οικείους Νομάρχες και ενημέρωση αυτών, καθώς και όλων των Δημοσίων Υπηρεσιών του Νομού, με εγκύκλιο του Νομάρχη για τη διενέργεια της δοκιμαστικής απογραφής,
- ε) Η ενημέρωση του χαρτογραφικού υλικού,
- στ) Η έγκριση του συνολικού αριθμού Απογραφέν και συνοδών διεκπεραιώσεων από την Κ.Υ.,
- ζ) Η επιλογή, διορισμός και η εκπαίδευση των απογραφέν,
- η) Η εγκατάσταση των απογραφέν στα απογραφικά τμήματα και η παράδοση του υλικού,
- θ) Οι ενέργειες για τη δημοσιότητα της δοκιμαστικής απογραφής.

Φάση Β' (1 Απριλίου - 20 Μαΐου 1989)

Κατά τη φάση αυτή διεκπεραιώθηκαν οι εξής εργασίες:

- α) Η κατάρτιση των καταλόγων πλαισίων οικοδομών - κτιρίων και διενέργεια απογραφής κτιρίων,
- β) Η παράδοση του υλικού στους υπεύθυνους των νοικοκυριών και συλλογικών κατοικιών (10-15 Απριλίου) στο τμήμα της αστικής περιοχής κάθε νομού στο οποίο θα γινόταν αυτοαπογραφή,
- γ) Η διενέργεια της απογραφής κατοικιών - πληθυσμού (16 Απριλίου) και γεωργίας-κτηνοτροφίας (17 Απριλίου-15 Μαΐου),
- δ) Η συγκέντρωση, ταξινόμηση και έλεγχος των δελτίων από τον Απογραφέα και κατάρτιση της καταστάσεως (Κ-1) με τη βοήθεια των Β.Εποπτών ή Εποπτών,
- ε) Η συμπλήρωση μεταπογραφικής εκθέσεως από τους Απογραφείς,
- στ) Η συσκευασία και παράδοση του απογραφικού υλικού στους Επόπτες,
- ζ) Έλεγχος δελτίων από τους Επόπτες,
- η) Συμπλήρωση εκθέσεως από τους Επόπτες,
- θ) Ταξινόμηση υλικού και αποστολή του στη Δ/ση Απογραφών (μέχρι 20 Μαΐου),
- ι) Κατάρτιση καταστάσεων αποζημιώσεως οργάνων απογραφής, και
- ια) Γνωστοποίηση λήξεως δοκιμαστικής απογραφής εγγράφως στη Δ/ση Απογραφών από τους Επόπτες.

Βασικές έννοιες

6.17 Οι βασικές έννοιες (κατοικία, νοικοκυριό, υπεύθυνος νοικοκυριού κλπ.) που χρησιμοποιήθηκαν στη δοκιμαστική απογραφή, ήταν οι ίδιες με εκείνες των γενικών απογραφών 1991.

Επεξεργασία στοιχείων δοκιμαστικής απογραφής

6.18 Μετά τη λήξη της δοκιμαστικής απογραφής πληθυσμού, όλα τα απογραφικά δελτία, συγκεντρώθηκαν στη Δ/ση Απογραφών, η οποία αφού πραγματοποίησε όλους τους απαραίτητους ελέγχους, τα προώθησε στη Δ/ση Πληροφορικής, για την περαιτέρω μηχανογραφική τους επεξεργασία.

6.19 Τα σχετικά αποτελέσματα, περιλήφθηκαν σε μηχανογραφικούς πίνακες, με ανάλυση των διαφόρων χαρακτηριστικών του πληθυσμού, χωρίς αυτά να δημοσιευθούν.

6.20 Με βάση τις εμπειρίες που αποκόμισε η Υπηρεσία και ειδικότερα η Δ/ση Απογραφών από τα αποτελέσματα της δοκιμαστικής απογραφής και γενικότερα από την όλη διαδικασία της προπαρασκευής, της οργάνωσης και της διενέργειάς της, προχώρησε στην οριστικοποίηση των σχετικών προτύπων (ερωτηματολόγια, οδηγίες κλπ.) τα οποία χρησιμοποιήθηκαν στις γενικές απογραφές του έτους 1991 και στη βελτίωση της μεθοδολογίας τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ

Γενικά

7.1 Στα πλαίσια του γενικότερου προγράμματος της προπαρασκευής και οργάνωσης των γενικών απογραφών του 1991, που εκπόνησε η Υπηρεσία, εντάχθηκε και η δημοσιότητα των απογραφών αυτών.

7.2 Σκοπός της δημοσιότητας αυτής ήταν η κατάλληλη ψυχολογική προετοιμασία του κοινού, με στόχο την πρόθυμη συμμετοχή του στις διαδικασίες της απογραφής και την παροχή, στα όργανα της απογραφής, των απαραίτητων, κατά περίπτωση πληροφοριών.

7.3 Με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της ΕΣΥΕ, ανατέθηκε σε υποομάδα εργασίας με επικεφαλής Τμηματάρχη της Υπηρεσίας, η οργάνωση και διεξαγωγή της σχετικής διαφημιστικής εκστρατείας των γενικών απογραφών.

7.4 Σύμφωνα με την παραπάνω απόφαση, ο υπεύθυνος Τμηματάρχης προχώρησε στην κατάρτιση ειδικού προγράμματος δημοσιότητας, που στόχευε, όπως αναφέρεται στην παράγραφο 7.2, στην προετοιμασία του κοινού να δεχθεί να βοηθήσει το έργο των Απογραφέων και να συμβάλλει με όλες του τις δυνάμεις στην επιτυχία του.

7.5 Με τη δημοσιότητα επιδιώχθηκε ο τονισμός ιδιαίτερα των εξής σημείων:

α) Της αναγκαιότητας των απογραφών για τη συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων απαραίτητων στη γνώση της πραγματικής κατάστασης του πληθυσμού κλπ, πράγμα που θα βοηθούσε θετικά στον ορθό προγραμματισμό της κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής της Χώρας, με την κατάρτιση των απαραίτητων, κατά περίπτωση, βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων αναπτυξιακών προγραμμάτων,

β) Της μη χρησιμοποίησής των στοιχείων των απογραφών για άλλους σκοπούς, παρά μόνο για στατιστικούς,

γ) Της εμφάνισης των ατομικών απογραφικών στοιχείων ομαδοποιημένων σε συγκεντρωτικούς στατιστικούς πίνακες, σε τρόπο ώστε να διασφαλίζεται απόλυτα η εμπιστευτικότητά τους,

δ) Της υποχρεώσεως, από το νόμο, όλων των ατόμων για απογραφή και παροχή ειλικρινών στοιχείων και

ε) Της παραμονής στην κατοικία κατά την ημέρα της απογραφής, του αρχηγού ή ενός κατάλληλου μέλους του νοικοκυριού, το οποίο θα έδιδε στον Απογραφέα τις απαιτούμενες πληροφορίες για τη συμπλήρωση των σχετικών απογραφικών δελτίων και λοιπών εντύπων.

Είδη και μέσα δημοσιότητας

6. Τα είδη και τα μέσα δημοσιότητας που χρησιμοποίησε η Υπηρεσία για την υλοποίηση του σχετικού προγράμματος προβολής του έργου της απογραφής πληθυσμού κλπ. είναι τα εξής:

A' Είδη δημοσιότητας

1. Δελτία τύπου,
2. Συνθήματα - σφήνες,
3. Σχολιασμοί,
4. Ρεπορτάζ,
5. Αρθρογραφία,
6. Διαφημιστικές καταχωρήσεις,
7. Διαφημιστικές παραστάσεις:
  - α) Αφίσες
  - β) Μονόφυλλα
  - γ) Συναποστολή διαφημιστικών εντύπων με τους λογαριασμούς της ΔΕΗ και ΟΤΕ
  - δ) Διαφημιστικά αυτοκόλλητα
8. Συνεντεύξεις τύπου
9. Διαφημιστικές ταινίες μικρού μήκους

B' Μέσα δημοσιότητας

Για τη δημοσιότητα των απογραφών χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα μέσα:

1) Η Τηλεόραση

Το πρόγραμμα της τηλεόρασης περιλάμβανε:

α) Την προβολή από τα κρατικά κανάλια σε κατάλληλο χρόνο και για αρκετές φορές δύο spot μικρού μήκους διάρκειας 32". Το πρώτο είχε σαν θέμα την απογραφή οικοδομών κτιρίων και το δεύτερο την απογραφή πληθυσμού - κατοικιών και γεωργίας - κτηνοτροφίας.

β) Στους Επτόπτες των Νομών στους οποίους υπήρχαν ιδιωτικά κανάλια εστάλησαν κασέτες τηλεοπτικού spot, για τη μετάδοση του μηνύματος από τοπικούς σταθμούς.

γ) Διάφορες ανακοινώσεις

δ) Ομιλίες του Γενικού Γραμματέα ΕΣΥΕ και του Δ/ντή της Δ/σης Απογραφών με θέμα την αναγκαιότητα των απογραφών.

2. Το Ραδιόφωνο

Το πρόγραμμα του ραδιοφώνου περιλάμβανε: ανακοινώσεις, ομιλίες σχολιασμούς και συνθήματα, με θέμα τις απογραφές πληθυσμού - κατοικιών, οικοδομών - κτιρίων και γεωργίας - κτηνοτροφίας, η δε μετάδοση αυτών γινόταν τόσο από το Ρ/Σ Αθηνών όσο και από τους ραδιοσταθμούς της υπόλοιπης Χώρας.

Σε όλους τους νομούς εστάλη ραδιοφωνικό spot, σε κασέτα, για τη μετάδοση του μηνύματος από τοπικούς ιδιωτικούς σταθμούς.

3. Ο Τύπος

Χρησιμοποιήθηκε:

- α) Ο ημερήσιος, ο εβδομαδιαίος και ο οικονομικός τύπος των Αθηνών και
- β) Ο ημερήσιος, ο εβδομαδιαίος και ο περιοδικός τύπος της επαρχίας.

Το σχετικό πρόγραμμα περιλάμβανε ανακοινώσεις, αρθρογραφίες κλπ.

4. Οι λογαριασμοί πελατών της ΔΕΗ και του ΟΤΕ

Η Υπηρεσία, ύστερα από επικοινωνία που είχε με τους αρμόδιους της ΔΕΗ και του ΟΤΕ, πέτυχε τη συναποστολή με τους λογαριασμούς των πελατών τους ξεχωριστού διαφημιστικού εντύπου, δίφυλλου με θέμα τις απογραφές.

5. Διαφημιστική αφίσα

Η Υπηρεσία με μειοδοτικό διαγωνισμό είχε προβεί στη φιλοτέχνηση και εκτύπωση σε 100.000 τεμάχια (φύλλα) διαφημιστικής αφίσας σε δύο διαστάσεις (35X50 εκατ. και 50X70 εκατ) η οποία με τη φροντίδα των Εποπτών είχε τοιχοκολληθεί σε όλους τους οικισμούς της Χώρας, (Γραφεία Κοινοτήτων και άλλους δημόσιους χώρους και αναρτηθεί στα μέσα μετακίνησης ΕΑΣ, ΗΣΑΠ, ΗΛΠΑΠ).

Συμπεράσματα

7.7 Στην επιτυχία των απογραφών η δημοσιότητά τους διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο, καθόσον το κοινό, εκτός ελαχίστων περιπτώσεων, είχε ενημερωθεί για το σκοπό και την αναγκαιότητα των απογραφών, πράγμα που βοήθησε στη συλλογή, από τα όργανα της απογραφής, σωστών και ειλικρινών στοιχείων.

Σημαντική ήταν η ενημέρωση του κοινού από τα όργανα της απογραφής και ιδιαίτερα από τους Τομεάρχες (δασκάλους, γραμματείς, υπαλλήλους των ΟΤΑ κλπ.), οι οποίοι κατά τη διεξαγωγή των εργασιών τους (έλεγχο σκαριφημάτων, κατάρτιση καταλόγων - πλαισίων, απογραφή κτιρίων), είχαν την ευκαιρία άμεσης επικοινωνίας, με το ευρύτερο κοινό και ειδικότερα με τους υπεύθυνους των νοικοκυριών.

Από πλευράς αξιολόγησης των μέσων δημοσιότητας, σε σχέση με το βαθμό επίδρασής τους στους απογραφόμενους, την πρώτη θέση καταλαμβάνει η τηλεόραση και το ραδιόφωνο και ακολουθούν τα υπόλοιπα μέσα.

Τέλος, η διαφημιστική εκστρατεία για τις γενικές απογραφές του έτους 1991, σε πανελλήνια κλίμακα, υπήρξε ένα μεγάλο έργο με πάρα πολλές δυσκολίες και προβλήματα. Η έλλειψη των απαραίτητων πιστώσεων και η μη επαρκής κατανόηση των αρμόδιων φορέων (κρατικών και μη) της σημασίας της σχετικής προσπάθειας της Υπηρεσίας στον τομέα αυτό, καθιστούσε ακόμη δυσκολότερο το έργο της δημοσιότητας των απογραφών.

Παρά τις δυσχέρειες και τα προβλήματα που παρουσίασε η σχετική διαφημιστική προσπάθεια, η ενημέρωση του κοινού υπήρξε αρκετά ικανοποιητική, χάρη στην κατανόηση και το όριτο πνεύμα συνεργασίας που έδειξαν οι αρμόδιοι της Ραδιοφωνίας και της Τηλεόρασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII

ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

8.1 Μετά τη διενέργεια της δοκιμαστικής απογραφής (βλέπε κεφάλ. VI) και την ολοκλήρωση όλων γενικά των προπαρασκευαστικών εργασιών ακολούθησε η τελευταία φάση των απογραφικών εργασιών, που αφορούσαν τη διενέργεια της απογραφής πληθυσμού μέσα στις προθεσμίες και τα χρονικά όρια που όριζε το σχετικό Π.Δ.

8.2 Η διενέργεια της απογραφής πληθυσμού υπήρξε το αποκρύφωμα των πολύμοχθων προσπάθειών της Υπηρεσίας.

8.3 Προτού προχωρήσουμε στην περιγραφή του τρόπου κλπ. διενέργειας της απογραφής πληθυσμού, θεωρούμε σκόπιμο να αναφερθούμε για λίγο στις άλλες απογραφές (οικοδομών - κτιρίων και γεωργίας - κτηνοτροφίας) προκειμένου ο αναγνώστης να έχει πλήρη εικόνα του χρόνου και του τρόπου διενέργειάς τους. Έτσι:

8.4 Η απογραφή των οικοδομών και κτιρίων διενεργήθηκε κατά το χρονικό διάστημα από 1ης Δεκεμβρίου 1990 έως 28 Φεβρουαρίου 1991, με ημερομηνία αναφοράς των στοιχείων την 1η Δεκεμβρίου 1990.

8.5 Η απογραφή των κατοικιών διενεργήθηκε την 17η Μαρτίου 1991, δηλαδή ταυτόχρονα με την απογραφή πληθυσμού.

8.6 Η απογραφή του πληθυσμού διενεργήθηκε την 17η Μαρτίου 1991 και ήταν διάρκειας μιας ημέρας. Σημειώνεται ότι η απογραφή πληθυσμού διενεργείται πάντοτε μέσα σε μια μέρα και σε ολόκληρη τη Χώρα, γιατί ο πληθυσμός παρουσιάζει μεγάλη κινητικότητα και η παράτασή της πέραν της μιας ημέρας θα δημιουργούσε τον κίνδυνο διπλοαπογραφών κλπ., πράγμα που θα είχε επιπτώσεις στην ακρίβεια και την αξιοπιστία των σχετικών αποτελεσμάτων. Όσοι τυχαίως διέφυγαν της απογραφής παρουσιάστηκαν την επομένη στο πλησιέστερο Αστυνομικό Τμήμα για να απογραφούν και να λάβουν το Βεβαιωτικό Απογραφής.

8.7 Η απογραφή της γεωργίας-κτηνοτροφίας διενεργήθηκε από τις 18 Μαρτίου έως τις 30 Ιουνίου 1991. Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν αφορούσαν την καλλιεργητική περίοδο 1 Οκτωβρίου 1990 - 30 Σεπτεμβρίου 1991.

8.8 Την απογραφή οικοδομών - κτιρίων και γεωργίας - κτηνοτροφίας, διενήργησαν οι Τομεάρχες, ενώ τις απογραφές πληθυσμού και κατοικιών οι Απογραφείς.

8.9 Η συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών και στοιχείων πραγματοποιήθηκε με τη συμπλήρωση των ειδικών, κατά περίπτωση, ερωτηματολογίων από τα αρμόδια όργανα της απογραφής, με επιτόπια επίσκεψή τους στους χώρους (κατοικίες κλπ.) των απογραφομένων.

8.10 Ειδικότερα, οι Τομεάρχες με τη βοήθεια του σχετικού χαρτογραφικού υλικού (χάρτες, σκαριφήματα κλπ.) επισκέφθηκαν μία προς μία όλες τις οικοδομές και τα

κτίρια του τομέα τους και σε συνεργασία, πάντοτε, με τους ιδιοκτήτες των οικοδομών και κτιρίων συμπλήρωναν τα ειδικά απογραφικά έντυπα (ερωτηματολόγια) με τις απαραίτητες πληροφορίες.

8.11 Κατά την ημέρα της γενικής απογραφής πληθυσμού - κατοικιών και συγκεκριμένα την 17η Μαρτίου 1991, οι Απογραφείς με τη βοήθεια του καταλόγου πλαισίου (έντυπο Ο-1) που ήδη είχαν συμπληρώσει οι Τομεάρχες, επισκέφθηκαν και κατέγραψαν μία προς μία όλες τις κατοικίες - κατοικούμενες και κενές - και όλες τις κατοικούμενες θέσεις των απογραφικών τους τμημάτων, με τη σειρά καταχώρισής τους στον κατάλογο και επίσης, απέγραψαν όλα τα νοικοκυριά και τα μέλη τους, τα οποία κοιμήθηκαν τη νύχτα της 16ης προς 17η Μαρτίου 1991 μέσα σ' αυτές.

8.12 Αν σε κάποια κατοικία έμεναν περισσότερα από ένα νοικοκυριά, τότε ο Απογραφέας συμπλήρωνε τόσα απογραφικά δελτία Π-1, όσα ήταν και τα νοικοκυριά που μοιράζονταν την κατοικία, με μόνη τη διαφορά, ότι στις περιπτώσεις αυτές τα στοιχεία της κατοικίας τα καταχωρούσαν οι Απογραφείς σε ένα από όλα αυτά τα δελτία νοικοκυριών, γιατί η επανάληψη αυτών και στα υπόλοιπα θα αποτελούσε διπλή, τριπλή κλπ. απογραφή των στοιχείων της κατοικίας.

8.13 Οι Απογραφείς των ειδικών απογραφικών τμημάτων απέγραψαν με δελτίο συλλογικής κατοικίας (Π-2) όλα τα άτομα που έμεναν μέσα στις συλλογικές κατοικίες, οι οποίες είχαν χαρακτηριστεί ειδικά απογραφικά τμήματα. Τα άτομα των συλλογικών κατοικιών απογράφηκαν με τη διάκριση σε επαγγελματικό προσωπικό και σε πελάτες ή τροφίμους. Ταυτόχρονα, οι ειδικοί Απογραφείς απέγραψαν με δελτία Π-1, τα άτομα των νοικοκυριών που έμεναν σε χωριστές κατοικίες, οι οποίες βρίσκονταν στο χώρο της συλλογικής κατοικίας.

Ειδικές περιπτώσεις απογραφής

8.14 Πέρα από τις κανονικές περιπτώσεις απογραφής, δηλαδή των απογραφέντων ατόμων στα νοικοκυριά τους και σε συλλογικές κατοικίες (Γηροκομεία, Νοσοκομεία, Κλινικές, Μοναστήρια κλπ.) υπήρξαν και ορισμένες ειδικές περιπτώσεις, για τις οποίες χρειάστηκε ξεχωριστή διαδικασία απογραφής τους.

8.15 Οι ειδικές αυτές περιπτώσεις είναι οι ακόλουθες:

α) Απογραφή των Ενόπλων Δυνάμεων

Στην απογραφή των Ενόπλων Δυνάμεων περιλήφθηκαν όλα τα άτομα των στρατιωτικών συμβιώσεων που έμειναν τη νύχτα της 16ης προς 17η Μαρτίου 1991 στη στρατιωτική τους μονάδα. Εξαίρεση έγινε στους στρατιωτικούς εκείνους οι οποίοι, κατά κανόνα, δεν έμεναν μέσα στη στρατιωτική συμβίωση, αλλά λόγω υπηρεσίας είχαν διανυκτερεύσει την 16η προς 17η Μαρτίου μέσα σ' αυτή, το πρωί όμως της 17ης Μαρτίου γύρισαν στην κατοικία τους, όπου και απογράφηκαν ως παρόντες μαζί με τα υπόλοιπα μέλη του νοικοκυριού τους.

8.16 Επίσης, άτομα συλλογικών στρατιωτικών συμβιώσεων, τα οποία για διάφορους λόγους (λόγω αδείας κλπ.) δεν κοιμήθηκαν την παραμονή της

απογραφής στη στρατιωτική τους μονάδα, απογράφηκαν εκεί που διανυκτέρευαν την 16η προς 17η Μαρτίου 1991.

8.17 Η απογραφή στις ένοπλες δυνάμεις διενεργήθηκε από ειδικούς Απογραφείς (αξιωματικούς) που είχαν οριστεί για το σκοπό αυτό από τις μονάδες τους.

8.18 Οι Έλληνες στρατιωτικοί που υπηρετούσαν στην αλλοδαπή, τα μέλη των στρατιωτικών αποστολών, το ελληνικής υπηκοότητας προσωπικό των αποστολών αυτών και οι μετεκπαιδευόμενοι στο εξωτερικό αξιωματικοί και οπλίτες μαζί με τις οικογένειές τους, απογράφηκαν με τη φροντίδα του ΓΕΕΘΑ, το οποίο σε κάθε πόλη του εξωτερικού όρισε Ειδικό Απογραφέα, ο οποίος απέγραψε όλα τα άτομα των παραπάνω κατηγοριών.

8.19 Με τη φροντίδα του ΓΕΕΘΑ απογράφηκαν, επίσης, τα άτομα των ξένων στρατιωτικών αποστολών μαζί με τις οικογένειές τους, που την ημέρα της απογραφής βρέθηκαν στη Χώρα μας. Την απογραφή στις ανωτέρω κατηγορίες διενήργησαν οι διερμηνείς που, κατά κανόνα, υπηρετούσαν σ' αυτές.

β) Απογραφή των Σωμάτων Ασφαλείας

8.20 Στην απογραφή των Σωμάτων Ασφαλείας περιλήφθηκαν οι αστυνομικοί και οι κρατούμενοι οι οποίοι διανυκτέρευαν την 16η προς 17η Μαρτίου 1991 στα διάφορα αστυνομικά καταστήματα - Συμβιώσεις.

8.21 Οι Αστυνομικές Συμβιώσεις, που η δύναμή τους έφθανε μέχρι 30 άτομα, απογράφηκαν από τους Τακτικούς Απογραφείς. Στις περιπτώσεις όμως, που η δύναμή τους ξεπερνούσε τα 30 άτομα, έγιναν ειδικά απογραφικά τμήματα και απογράφηκαν από Ειδικό Απογραφέα (Αστυνομικό).

8.22 Οι κρατούμενοι στις Συλλογικές Αστυνομικές Συμβιώσεις, απογράφηκαν σ' αυτές ως προσωρινώς φιλοξενούμενοι.

8.23 Οι Αστυνομικοί που λόγω υπηρεσίας διανυκτέρευαν στην Αστυνομική Συμβίωση της 16η προς 17η Μαρτίου 1991, αλλά επέστρεψαν το πρωί της 17ης Μαρτίου στην κατοικία τους, απογράφηκαν στην κατοικία τους αυτή μαζί με τα υπόλοιπα μέλη του νοικοκυριού τους.

8.24 Οι Αστυνομικοί που ήταν με άδεια, απογράφηκαν εκεί που βρέθηκαν κατά την ημέρα της απογραφής.

8.25 Στα Αστυνομικά Τμήματα υπήρχε ακόμη συνεργείο την επομένη της απογραφής 18η Μαρτίου, από υπαλλήλους της Υπηρεσίας ή του Αστυνομικού Τμήματος, το οποίο απέγραφε τα άτομα εκείνα που πήγαιναν σ' αυτό και δήλωναν ότι δεν είχαν απογραφεί για διαφόρους λόγους.

γ) Απογραφή του Λιμενικού Σώματος

8.26 Η απογραφή στο Λιμενικό Σώμα, όπως και στο στρατό, διενεργήθηκε από Ειδικούς Απογραφείς, που είχαν οριστεί για το σκοπό αυτό από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Σώματος.

8.27 Κάθε Λιμενικό Κατάστημα, Φυλάκιο, Δημόσια Σχολή Εμπορικού Ναυτικού, Παρατηρητήριο κλπ., αποτέλεσε χωριστή συλλογική κατοικία, όπου απογράφηκαν ως παρόντα όλα τα άτομα που έμεναν και συγκεκριμένα που διανυκτέρευσαν σ' αυτές τη νύχτα της 16ης προς 17η Μαρτίου 1991. Επίσης, στο Λιμενικό Κατάστημα απογράφηκαν ως παρόντα όλα τα άτομα (όργανα) που βρίσκονταν σε υπηρεσία έξω από το χώρο του καταστήματος τη νύχτα της 16ης προς 17η Μαρτίου, αλλά επέστρεψαν σ' αυτό το πρωί της 17ης Μαρτίου 1991. Αντίθετα, δεν απογράφηκαν από τους Ειδικούς Απογραφείς του λιμενικού καταστήματος τα άτομα, τα οποία λόγω υπηρεσίας διανυκτέρευσαν την προηγούμενη νύχτα της απογραφής σ' αυτό, αλλά το πρωί της απογραφής επέστρεψαν στα νοικοκυριά τους, στα οποία έμεναν συνήθως, έξω από το χώρο του Λιμενικού καταστήματος.

8.28 Στο Λιμενικό κατάστημα δεν απογράφηκαν, επίσης, τα άτομα εκείνα, τα οποία λόγω αδείας κλπ. απουσίαζαν την ημέρα της απογραφής από αυτό. Τα άτομα αυτά απογράφηκαν στον τόπο (Δήμο ή Κοινότητα) που βρέθηκαν παρόντα την ημέρα της απογραφής.

8.29 Οι παραπάνω αρχές ίσχυσαν και για την απογραφή των μαθητών των σχολών του Εμπορικού Ναυτικού.

8.30 Οι Απογραφείς του Λιμενικού Σώματος απέγραψαν, επίσης, όλους τους ξένους που ταξίδευαν για την Ελλάδα και οι οποίοι βρέθηκαν την 16η προς 17η Μαρτίου 1991 σε πλοία ελληνικά και ξένα που ναυλοχούσαν σε ελληνικά λιμάνια.

8.31 Οι ίδιοι αυτοί Ειδικοί Απογραφείς απέγραψαν ακόμη:

α) Τους Έλληνες επιβάτες που βρίσκονταν σε ελληνικά ή ξένα πλοία, τα οποία ναυλοχούσαν σε ελληνικά λιμάνια την 16η προς 17η Μαρτίου 1991.

β) Τα πληρώματα των ελληνικών εμπορικών πλοίων, τα οποία τη νύχτα της 16ης προς 17η Μαρτίου 1991, ναυλοχούσαν, επίσης, σε ελληνικά λιμάνια. Με την ίδια ακριβώς διαδικασία απογράφηκαν και τα πληρώματα των ξένων εμπορικών πλοίων, τα οποία την ημέρα της απογραφής βρέθηκαν σε ελληνικά λιμάνια.

8.32 Οι Ειδικοί Απογραφείς των λιμένων απέγραψαν ακόμη όλα τα άτομα, τα οποία, για οποιαδήποτε αιτία, διανυκτέρευσαν την 16η προς 17η Μαρτίου 1991 σε πλοία ή σε άλλα μέσα (ρυμουλκά - ναυαγοσωστικά, φορηγίδες κλπ.) που βρίσκονταν σε ελληνικά λιμάνια και τα άτομα αυτά δεν επέστρεψαν στην κατοικία τους την ημέρα της απογραφής.

8.33 Από τις Λιμενικές Αρχές απογράφηκε το προσωπικό των Φάρων που έμενε μόνιμα σ' αυτούς.

8.34 Τα πληρώματα και οι επιβάτες των ακτοπλοϊκών σκαφών απογράφηκαν από Ειδικούς Απογραφείς, που είχαν οριστεί από τους κατά τόπους Επόπτες.

8.35 Οι Ειδικοί αυτοί Απογραφείς, με τη φροντίδα των κατά τόπους Λιμεναρχείων και των αρμόδιων Ειδικών Εποπτών και Εποπτών, επιβιβάστηκαν την παραμονή της απογραφής, δηλαδή την 16η Μαρτίου, σε όλα τα ακτοπλοϊκά σκάφη και απέγραψαν

τα πληρώματα και τους επιβάτες των πλοίων που βρέθηκαν μέσα σε αυτά τα μεσάνυχτα της 16ης προς 17η Μαρτίου 1991 και ταξίδευαν. Όλα αυτά τα άτομα υπολογίστηκαν (προστέθηκαν) στον πραγματικό πληθυσμό του οικισμού στον οποίο ανήκε το λιμάνι που ήταν ο τελευταίος σταθμός κάθε πλοίου.

8.36 Τέλος, με τη φροντίδα του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας και σύμφωνα πάντα με τις οδηγίες της ΕΣΥΕ, απογράφηκαν οι Προξενικοί Λιμενάρχες, καθώς και τα μέλη των νοικοκυριών τους στις χώρες στις οποίες υπηρετούσαν.

δ) Απογραφή των ατόμων που ταξίδευαν με τρένα για το εξωτερικό και αντίστροφα.

8.37 Το προσωπικό των τρένων και όλα τα άτομα (επιβάτες) τα οποία τα μεσάνυχτα της 16ης προς 17η Μαρτίου 1991 ταξίδευαν (με τρένα) στον ελλαδικό χώρο με προορισμό το εξωτερικό, καθώς και τα προερχόμενα από αυτό, απογράφηκαν από τους Ειδικούς Απογραφείς που είχαν οριστεί για το σκοπό αυτό από την ΕΣΥΕ και οι οποίοι είχαν έγκαιρα επιβιβαστεί στις αντίστοιχες αμαξοστοιχίες με τη φροντίδα των Ανωτέρων Εποπτών Απογραφής και των αρμόδιων υπηρεσιών του ΟΣΕ.

ε) Απογραφή στους χώρους των πολιτικών αερολιμένων και αυτών που ταξίδευαν αεροπορικώς.

8.38 Οι Ειδικοί Απογραφείς που είχαν οριστεί στους πολιτικούς αερολιμένες απέγραψαν όλα τα άτομα ανεξάρτητα από την υπηκοότητά τους, την ηλικία τους κλπ., τα οποία διανυκτέρευσαν το Σάββατο της 16ης προς 17η Μαρτίου 1991 στους χώρους των αερολιμένων της Χώρας, καθώς και όλα τα άτομα που προέρχονταν από το εξωτερικό, εφόσον τα μεσάνυχτα της 16ης προς 17η Μαρτίου 1991 το αεροπλάνο με το οποίο ταξίδευαν βρισκόταν μέσα στον ελληνικό εναέριο χώρο. Ακόμη, απέγραψαν και όλα τα άτομα που αναχώρησαν για το εξωτερικό μετά τα μεσάνυχτα της ίδιας αυτής βραδιάς, δηλαδή της 16ης προς 17η Μαρτίου, με την προϋπόθεση ότι τα άτομα αυτά δεν είχαν απογραφεί κάπου αλλού, π.χ. στην κατοικία τους, στο ξενοδοχείο κλπ.

στ) Απογραφή των ξένων Διπλωματικών και Προξενικών υπαλλήλων, καθώς και των ομολόγων τους Ελλήνων του εξωτερικού.

8.39 Οι Διπλωματικοί και Προξενικοί υπάλληλοι των ξένων κρατών με τα μέλη των οικογενειών τους, το υπηρετικό τους προσωπικό, τα άτομα ξένης υπηκοότητας, που ανήκαν στο προσωπικό των ξένων Πρεσβειών και Προξενείων, καθώς και το αλλοδαπό προσωπικό των πάσης φύσεως αποστολών, το οποίο ανήκε στη δικαιοδοσία Πρεσβευτικής ή Προξενικής Αρχής (περιλαμβανομένων και των Στρατιωτικών Ακολούθων), με τις οικογένειές τους και το υπηρετικό τους προσωπικό, που ήταν εγκατεστημένοι στις τέσσερις Νομαρχίες του Ν.Αττικής, απογράφηκαν με τη φροντίδα των Εποπτών και τη συνεργασία του Υπουργείου Εξωτερικών.

8.40 Οι Στρατιωτικές Αποστολές που δεν ανήκαν στην αρμοδιότητα Πρεσβευτικής ή Προξενικής Αρχής, απογράφηκαν με τη φροντίδα του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης.

8.41 Οι Προξενικοί υπάλληλοι που έμεναν σε επαρχιακές πόλεις, εφόσον είχαν ελληνική υπηκοότητα, απογράφηκαν από τον Τακτικό Απογραφέα, οι δε με ξένη υπηκοότητα απογράφηκαν με τη φροντίδα των οικείων Νομαρχιών και του Επόπτη. Με τη φροντίδα των Νομαρχιών απογράφηκαν, επίσης, τα μέλη των ξένων αποστολών με τις οικογένειές τους και το υπηρετικό τους προσωπικό κλπ., που βρέθηκαν να υπηρετούν σ' αυτές κατά την απογραφή.

8.42 Τέλος, με τη φροντίδα του Υπουργείου Εξωτερικών απογράφηκαν οι ημεδαποί υπάλληλοι και το λοιπό προσωπικό των Ελληνικών Πρεσβειών, Προξενείων, Αποστολών κλπ. σε άλλες χώρες μαζί με τις οικογένειές τους. Για το σκοπό αυτό είχε οριστεί από κάθε Πρεσβεία, Προξενείο κλπ., ένας υπάλληλος ως Απογραφέας, ο οποίος απέγραψε όλα τα παραπάνω πρόσωπα.

ζ) Απογραφή ατόμων με δηλώσεις

8.43 Τέλος, για τα άτομα εκείνα τα οποία για οποιαδήποτε αιτία δεν απογράφηκαν την ημέρα της απογραφής, η ΕΣΥΕ είχε λάβει πρόνοια να απογραφούν έστω και εκπρόθεσμα, δηλαδή την επόμενη ημέρα της απογραφής, σύμφωνα με την πάγια τακτική, η οποία προβλεπόταν και στην εγκύκλιο 4. Για το σκοπό αυτό η ΕΣΥΕ με ανακοίνωσή της από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, καλούσε όλα τα άτομα που δεν απογράφηκαν να πάνε την 18η Μαρτίου 1991 στο πλησιέστερο Αστυνομικό Τμήμα ή στα Γραφεία της ΕΣΥΕ και να απογραφούν.

8.44 Εξάλλου, στις εισόδους των πόλεων γινόταν έλεγχος από αρμόδια όργανα των εισερχόμενων και εξερχόμενων ατόμων, προκειμένου να διαπιστωθεί αν είχαν απογραφεί ή όχι. Στις περιπτώσεις που δεν είχαν απογραφεί, τους απέγραφαν τα Συνεργεία Ελέγχου.

8.45 Όλα τα άτομα που απογράφηκαν εκπρόθεσμα υπέγραψαν υπεύθυνη δήλωση, η οποία περιλάμβανε τα στοιχεία ταυτότητας του απογραφόμενου και πλήρη στοιχεία της διαμονής αυτού κατά τη νύχτα της 16ης προς 17η Μαρτίου 1991 (πόλη ή χωριό, διεύθυνση κατοικίας κλπ.).

8.46 Κύριος στόχος της πιο πάνω διαδικασίας - απογραφή με υπεύθυνες δηλώσεις - ήταν να μη μείνει κανένα άτομο στον ελληνικό χώρο χωρίς να απογραφεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΧ

ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΛΥΨΕΩΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Γενικά

9.1 Για την εκτίμηση του σφάλματος κάλυψης της απογραφής πληθυσμού της 17ης Μαρτίου 1991, δηλαδή, του ποσοστού διαφυγής ή διπλοαπογραφής ατόμων, η Δ/ση Απογραφών διενήργησε στις 20, 21 και 22 Μαρτίου 1991 δειγματοληπτική έρευνα, με τη μέθοδο της πολυσταδιακής κατά στρώματα δειγματοληψίας, σε περιοχές που ορίστηκαν από τη Διεύθυνση Μεθοδολογίας και Προγράμματος

9.2 Για τη διενέργεια της παραπάνω έρευνας χρησιμοποιήθηκαν αποκλειστικά οι Βοηθοί Επόπτες, οι οποίοι για την κατατόπισή τους πάνω στα θέματα αυτής της έρευνας παρακολούθησαν ειδικά σεμινάρια. Για τη διασφάλιση της έρευνας καλύψεως και την κατοχύρωση της αμερόληπτης διεξαγωγής του σχετικού ελέγχου, οι ερευνητές εργάστηκαν σε μονάδες δείγματος άλλης εποπτείας από εκείνη που είχαν εργαστεί ως βοηθοί. Για τον ίδιο λόγο (εξασφάλιση αμεροληψίας) οι πρωτογενείς μονάδες δείγματος γνωστοποιήθηκαν στους ενδιαφερόμενους την επομένη της διενέργειας της απογραφής πληθυσμού.

9.3 Το δειγματοληπτικό σχήμα που ακολουθήθηκε ήταν:

1. Διαιρέθηκε η Χώρα σε πέντε βασικά στρώματα (με βάση τον πληθυσμό από την απογραφή του 1981).

α) Πρώτο Στρώμα: Περιελάμβανε οκτώ (8) πολεοδομικά συγκροτήματα και εννέα (9) μεγάλους Δήμους, με πληθυσμό πάνω από 40.000 κατοίκους.

β) Δεύτερο Στρώμα: Δήμοι της Χώρας με πληθυσμό από 10.000 έως 40.000 κατοίκους.

γ) Τρίτο Στρώμα : Δήμοι και Κοινότητες της Χώρας με πληθυσμό από 5.000 έως 10.000 κατοίκους.

δ) Τέταρτο Στρώμα: Δήμοι και Κοινότητες της Χώρας με πληθυσμό από 2.000 έως 5.000 κατοίκους

ε) Πέμπτο Στρώμα: Υπόλοιποι Δήμοι και Κοινότητες της Χώρας.

2) Διαίρεση των ανωτέρω πέντε βασικών στρωμάτων σε **94 υποστρώματα** ίσου κατά το δυνατό μεγέθους, με βάση τον πληθυσμό κάθε στρώματος.

Τρόπος επιλογής του δείγματος

9.4 Η Διεύθυνση Μεθοδολογίας και Προγράμματος της ΕΣΥΕ, έκανε την επιλογή του δείγματος κατά τον ακόλουθο τρόπο:

α) Πρώτο Στρώμα: Επιλογή δύο πρωτογενών δειγματοληπτικών μονάδων (απογραφικών τομέων) από κάθε υποστρώμα με επανατοποθέτηση και πιθανότητες ανάλογες προς τα μεγέθη τους.

β) Δεύτερο, τρίτο και τέταρτο στρώμα: ι) Επιλογή δύο πρωτογενών δειγματοληπτικών μονάδων (Δήμων ή Κοινοτήτων) από κάθε υποστρώμα με επανατοποθέτηση και πιθανότητα ανάλογη προς το μέγεθος ιι) Επιλογή ενός τομέα με πιθανότητα ανάλογη προς το μέγεθος, από κάθε πρωτογενή δειγματοληπτική μονάδα.

γ) Πέμπτο στρώμα : ι) Επιλογή δύο πρωτογενών δειγματοληπτικών μονάδων (επαρχιών) από κάθε υποστρώμα με επανατοποθέτηση και πιθανότητα ανάλογη προς το μέγεθος ιι) Επιλογή ενός Δήμου ή Κοινότητας από κάθε πρωτογενή μονάδα, με πιθανότητα ανάλογη προς το μέγεθος ιiii) Επιλογή ενός τομέα με πιθανότητα ανάλογη προς το μέγεθος, από κάθε πρωτογενή δειγματοληπτική μονάδα που επιλέγεται.

δ) Επιλογή, τυχαία και με ίσες πιθανότητες, **τριών απογραφικών τμημάτων** από κάθε απογραφικό τομέα που επιλέγεται, σε καθένα από τα πέντε βασικά στρώματα.

Από τα τρία αυτά απογραφικά τμήματα, το ένα αποτέλεσε την προς έρευνα έκταση του **«δείγματος επιφάνειας»** και από τα υπόλοιπα δύο απογραφικά τμήματα και συγκεκριμένα από τις αντίστοιχες καταστάσεις (έντυπο Κ-1) των απογραφεισών κατοικιών, επιλέχθηκε συστηματικό δείγμα κατοικιών ανά πέντε, οι οποίες αποτέλεσαν το «δείγμα καταλόγου».

Έρευνα κάλυψης έκτασης (δείγματος επιφάνειας)

9.5 Ο ερευνητής με βάση το χάρτη ή το σκαρίφημα του απογραφικού τμήματος που είχε να ερευνήσει και το οποίο παρέλαβε από τον αρμόδιο Τομεάρχη, προχώρησε στον ακριβή προσδιορισμό (εντοπισμό) πάνω στο έδαφος των ορίων του σχετικού τμήματος. Στη συνέχεια ερεύνησε μία προς μία όλες τις κατοικίες, κανονικές και μη του τμήματος, καθώς και κάθε είδους χώρο, που ήταν δυνατό να κατοικούσαν άτομα, κατά την ημέρα της απογραφής. Κάθε κατοικία που ερευνούσε την καταχωρούσε ταυτόχρονα στον ειδικό κατάλογο (έντυπο ΔΕ-1) ο οποίος περιελάμβανε τα παρακάτω στοιχεία κατοικίας:

- α) Τη διεύθυνση (οδό και αριθμό ή τοποθεσία),
- β) Τον χαρακτηρισμό της κατοικίας (κανονική, μη κανονική, συλλογική, κλπ.),
- γ) Το ονοματεπώνυμο του υπεύθυνου του νοικοκυριού ή τη λέξη «ΚΕΝΗ», και
- δ) Το ονοματεπώνυμο του ιδιοκτήτη, στην περίπτωση που η κατοικία της έρευνας ήταν «ΚΕΝΗ».

9.6 Μετά τον τερματισμό της έρευνας και τη συμπλήρωση της κατάστασης (καταλόγου ΔΕ-1) ο ερευνητής έκανε σύγκριση των εγγραφών της κατάστασης αυτής με εκείνες της συγκεντρωτικής κατάστασης του απογραφέα (έντυπο Κ-1) και όπου διαπίστωνε ότι μία ή περισσότερες κατοικίες δεν περιλαμβάνονταν στη συγκεντρωτική κατάσταση του απογραφέα (Κ-1) συμπλήρωνε μετά από συνέντευξη με τους ενοίκους των σχετικών κατοικιών, το ειδικό ερωτηματολόγιο (έντυπο ΔΕ-2).

Έρευνα κάλυψης καταλόγου

9.7 Η έρευνα δείγματος καταλόγου έγινε σε δύο απογραφικά τμήματα ως ακολούθως:

Από τις συγκεντρωτικές καταστάσεις (Κ-1) των δύο απογραφικών τμημάτων λήφθηκε συστηματικό δείγμα κατοικιών ανά πέντε (5). Τα στοιχεία αναγνώρισης των κατοικιών που επιλέγηκαν καταχωρήθηκαν στο ειδικό έντυπο (ΔΚ-1) το οποίο στη συνέχεια χρησιμοποίησε ο ερευνητής ως οδηγό για τον εντοπισμό και ανεύρεση των ερευνητέων μονάδων (κατοικιών). Ακολούθως, ο ερευνητής επισκέφθηκε μία προς μία όλες τις κατοικίες που καταχώρησε στον κατάλογο (ΔΚ-1) και συμπλήρωσε ύστερα από συνέντευξη που είχε με κάποιο κατάλληλο πρόσωπο των νοικοκυριών που κατοικούσαν σε αυτές, τα ειδικά ερωτηματολόγια (έντυπα ΔΚ-2). Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας τα συμπληρωμένα δελτία παραδόθηκαν στη Διεύθυνση Μεθοδολογίας για την επεξεργασία τους.

9.8 Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι υπήρξε διαφυγή της τάξεως του 0,6% του συνολικού πληθυσμού. Διευκρινίζεται ότι ο έλεγχος καλύψεως περιορίστηκε μόνο στα νοικοκυριά και δεν περιέλαβε τις συλλογικές κατοικίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Χ

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Α' Συγκέντρωση του απογραφικού υλικού από τους Τομεάρχες

10.1 Μέσα σε τρεις ημέρες μετά τη λήξη της απογραφής, κάθε Τομεάρχης, στα πλαίσια των καθηκόντων του, συγκέντρωσε από τους Απογραφείς (τακτικούς και ειδικούς) του τομέα του το συμπληρωμένο απογραφικό υλικό, το οποίο περιελάμβανε τα δελτία απογραφής νοικοκυριού (έντυπο Π-1), τα δελτία απογραφής συλλογικών συμβιώσεων (έντυπο Π-2) και τις συγκεντρωτικές καταστάσεις απογραφής νοικοκυριών - κατοικούμενων χώρων και συλλογικών κατοικιών (έντυπο Κ-1).

10.2 Ταυτόχρονα με την παράδοση του συμπληρωμένου απογραφικού υλικού, οι Απογραφείς επέστρεψαν στους Τομεάρχες το ασυμπλήρωτο απογραφικό υλικό, καθώς και τα λοιπά βοηθητικά έντυπα (τον κατάλογο-πλαίσιο, χάρτες, σκαριφήματα κλπ.) που τους είχαν χορηγηθεί από τον Επόπτη για διευκόλυνση του έργου τους.

10.3 Τα συμπληρωμένα δελτία των στρατιωτικών συμβιώσεων (έντυπα Π-2) των ξένων αποστολών και διπλωματών στη Χώρα μας, καθώς και των Ελλήνων διπλωματών και στρατιωτικών αποστολών του εξωτερικού παραδόθηκαν απευθείας στους Επόπτες.

10.4 Επίσης, απευθείας στους Επόπτες παραδόθηκαν τα δελτία που συμπληρώθηκαν στα τρένα, στα πλοία, στα λιμάνια, στα αεροδρόμια και στις εξόδους των πόλεων, καθώς και τα δελτία αυτών που απογράφηκαν την επομένη της απογραφής με υπεύθυνες δηλώσεις στα Αστυνομικά Τμήματα κλπ.

10.5 Οι Τομεάρχες, προτού παραδώσουν το συμπληρωμένο απογραφικό υλικό στον Επόπτη, διενήργησαν λογικό έλεγχο και έλεγχο πληρότητας στα απογραφικά δελτία (Π-1 και Π-2) με στόχο τη διασφάλιση της σωστής και πλήρους συμπλήρωσής τους.

10.6 Παράλληλα, ήλεγξαν και την ορθή συμπλήρωση της συγκεντρωτικής καταστάσεως (έντυπο Κ-1) του Απογραφέα, σε αντιπαραβολή με τα δελτία Π-1 και Π-2 του κάθε τμήματος και κατήρτισαν τη συγκεντρωτική κατάσταση του τομέα τους, (έντυπο Κ-2).

Β' Συγκέντρωση του απογραφικού υλικού από τους Επόπτες

10.7 Οι Επόπτες, μέσα σε 15 ημέρες από την ημερομηνία της διενέργειας της απογραφής, φρόντισαν να συγκεντρώσουν από τους Τομεάρχες όλο το απογραφικό υλικό της Εποπτείας τους (απογραφικά δελτία, συγκεντρωτικές καταστάσεις κλπ.).

10.8 Μετά τη συγκέντρωση του απογραφικού υλικού, ο Επόπτης και οι Βοηθοί Επόπτες, σύμφωνα με τις ειδικές οδηγίες της Κεντρικής Υπηρεσίας, διενήργησαν σειρά ελέγχων στα απογραφικά δελτία (Π-1 και Π-2) και στις αντίστοιχες

συγκεντρωτικές καταστάσεις (Κ-1 και Κ-2) με βάση τις οποίες κατήρτισαν τη συγκεντρωτική κατάσταση του Επόπτη Κ-3.

10.9 Ο έλεγχος αυτός αφορούσε την πληρότητα των ερωτηματολογίων, καθώς και τη λογική σύνδεση των απαντήσεων που είχαν δοθεί από τους απογραφόμενους.

10.10 Για τα ερωτηματολόγια που παρουσίαζαν ελλείψεις, ασάφειες, λογικές ασυνέπειες κλπ., ζητήθηκε από τους οικείους Απογραφείς η πλήρης και κανονική συμπλήρωσή τους, σε συνεργασία πάντοτε με τα νοικοκυριά.

10.11 Παράλληλα, οι Επόπτες και οι Βοηθοί Επόπτες ασχολήθηκαν με τον έλεγχο και τακτοποίηση του χαρτογραφικού υλικού, το οποίο είχε διατεθεί στους Τομεάρχες και Απογραφείς για τη διευκόλυνση του έργου τους.

10.12 Μετά το πέρας των παραπάνω ελέγχων, που διήρκεσαν μέχρι τέλος Μαΐου 1991, οι Επόπτες με τη βοήθεια και των Βοηθών Εποπτών συσκέυασαν, σύμφωνα με τις ειδικές οδηγίες της Κεντρικής Υπηρεσίας, το απογραφικό και χαρτογραφικό υλικό και στη συνέχεια, το απέστειλαν στη Δ/ση Απογραφών για τα περαιτέρω.

10.13 Τέλος, οι Επόπτες συμπλήρωσαν την ειδική έκθεση που τους είχε σταλεί από τη Δ/ση Απογραφών της ΕΣΥΕ, η οποία αναφερόταν στη διενέργεια της απογραφής και, ειδικότερα, στις επί μέρους εργασίες της προπαρασκευής, οργάνωσης και εκτέλεσης αυτής.

10.14 Στην έκθεση αυτή οι Επόπτες ανέπτυξαν τις απόψεις τους, επισήμαναν τυχόν ατέλειες που παρατηρήθηκαν στα διάφορα στάδια της απογραφής και, τέλος, διατύπωσαν προτάσεις σχετικά με την αποτελεσματικότερη οργάνωση παρόμοιων απογραφών στο μέλλον.

10.15 Με τη σύνταξη της ανωτέρω έκθεσης, των δικαιολογητικών αποζημιώσεως των οργάνων της απογραφής (Τομεαρχών και Απογραφέων) και την αποστολή αυτών, καθώς και του απογραφικού και χαρτογραφικού υλικού στην Κεντρική Υπηρεσία, έληξαν οι απογραφικές εργασίες στην ύπαιθρο, με εξαίρεση την απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας, η οποία συνεχίστηκε έως το τέλος Ιουνίου 1991.

Γ' Συγκέντρωση του απογραφικού υλικού στην Κεντρική Υπηρεσία

10.16 Η Διεύθυνση Απογραφών της ΕΣΥΕ, ως αρμόδια για την επεξεργασία των ερωτηματολογίων της απογραφής πληθυσμού της 17ης Μαρτίου 1991, συγκέντρωσε το απογραφικό υλικό ολόκληρης της Χώρας και το ταξινόμησε καταλλήλως στις αποθήκες της Υπηρεσίας.

10.17 Η εργασία της συγκέντρωσης των δελτίων, άρχισε στις αρχές Ιουνίου 1991 και ολοκληρώθηκε μέσα στον ίδιο μήνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧΙ

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ - ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Επεξεργασία ερωτηματολογίων

11.1 Μετά τη συγκέντρωση του απογραφικού υλικού στην Κεντρική Υπηρεσία, η Δ/ση Απογραφών, σύμφωνα με το ειδικό πρόγραμμα που είχε καταρτίσει, προχώρησε στη διαδικασία της καθολικής επεξεργασίας των στοιχείων της απογραφής πληθυσμού.

11.2 Η σχετική επεξεργασία, αφού προηγήθηκε ειδικό ενημερωτικό σεμινάριο από τους επικεφαλής της Δ/σης Απογραφών, οργανώθηκε ως ακολούθως:

11.3 Στην πρώτη φάση διενεργήθηκε έλεγχος των καταχωρηθέντων στοιχείων στις συγκεντρωτικές καταστάσεις των Τομεαρχών (έντυπο Κ-2) οι οποίες, στη συνέχεια, προωθήθηκαν στη Δ/ση Πληροφορικής για εισαγωγή των στοιχείων, προκειμένου να προκύψει ο πραγματικός πληθυσμός κατά οικισμό, με διάκριση σε άρρενες και θήλειες. Προέκυψε ακόμη ο εντός οικισμού πληθυσμός κατά οικοδομικό τετράγωνο, ο εκτός οικισμού πληθυσμός και ο αριθμός των απογραφέντων νοικοκυριών.

11.4 Η παραπάνω εργασία εκτελέστηκε με ιδιαίτερη προσοχή και υπευθυνότητα. Από αυτήν προέκυψαν τα πρώτα στοιχεία της απογραφής, έστω και προσωρινά και με αυτά συσχετίστηκαν τα οριστικά αποτελέσματα που προέκυψαν από την εισαγωγή όλων των δελτίων, όσον αφορά τον πραγματικό πληθυσμό. Διαφοροποιήσεις μεταξύ τους οδηγούσαν στον έλεγχο και την καταμέτρηση των ατόμων από τα δελτία.

11.5 Οι ογδόντα (80) περίπου υπάλληλοι που είχαν διατεθεί στο Τμήμα κατανεμήθηκαν σε δέκα (10) ομάδες, έχοντας υπεύθυνο σε κάθε ομάδα πρώην Επόπτη ή Βοηθό Επόπτη, ο οποίος συντόνιζε τις εργασίες της ομάδας.

11.6 Η εργασία ελέγχου των ερωτηματολογίων περιλάμβανε τον έλεγχο του γεωγραφικού κώδικα του οικισμού, την αρίθμηση κατοικιών και νοικοκυριών τις καταχωρήσεις στα ερωτήματα του δελτίου, τη λογικότητα των απαντήσεων, την πληρότητά των, την κωδικογράφηση των ερωτημάτων που αφορούσαν άτομα ξένης υπηκοότητας, τη δημοτικότητα, τον τόπο συνήθους διαμονής, τον τόπο διαμονής πριν ένα και πριν πέντε έτη, τον κωδικό της Ανωτέρας, Ανωτάτης και Μεταπτυχιακής Σχολής εκ της οποίας απεφοίτησε ο απογραφόμενος, τον κωδικό του κλάδου οικονομικής δραστηριότητας, του επαγγέλματος κλπ.

11.7 Μετά την απόφαση της Υπηρεσίας να προηγηθεί η επεξεργασία των δελτίων της απογραφής Γεωργίας-Κτηνοτροφίας του 1991 και γίνει καθολική επεξεργασία των δελτίων της απογραφής πληθυσμού, η Δ/ση Απογραφών προκειμένου να αναπληρώσει το χρόνο, με έγγραφό της προς τους υπαλλήλους της Υπηρεσίας τον Ιούνιο του 1992, ζήτησε να δηλώσουν αν επιθυμούσαν να συμμετάσχουν στην επεξεργασία των δελτίων εκτός κανονικού ωραρίου (στο σπίτι).

11.8 Ακολούθησε ενημερωτικό σεμινάριο, παρεσχέθησαν οι οδηγίες επεξεργασίας και τα λοιπά βοηθητικά έντυπα και το γραφείο μερίμνης υλικού άρχισε τη χορήγηση των δελτίων, από τον Ιούλιο του 1992.

11.9 Η εργασία γινόταν σε δύο φάσεις. Κατά την πρώτη φάση, 300 περίπου υπάλληλοι προέβησαν στον έλεγχο που αναφέρεται παραπάνω στην παράγραφο 11.6 εκτός εκείνου που αφορούσε την καταχώρηση επαγγέλματος και κλάδου οικονομικής δραστηριότητας και οικοτεχνίας, ενώ στη δεύτερη φάση, στην οποία επελέγησαν οι εμπειρότεροι υπάλληλοι (περίπου 200), επαναλαμβάνεται η διαδικασία της πρώτης φάσης και κατεχωρούντο οι κωδικοί κλάδου δραστηριότητας, οικοτεχνίας και επαγγέλματος.

11.10 Υποχρεωτικώς όλοι οι συμμετέχοντες έφεραν στη Δ/ση (Τμήμα Απογραφής Πληθυσμού Οικοδομών και Κατοικιών) για δειγματοληπτικό έλεγχο τα τρία πρώτα τμήματα που επεξεργάστηκαν, ώστε να διαπιστωθεί ότι δεν γίνονται συστηματικά σφάλματα και ότι ο εν λόγω υπάλληλος μπορεί να ανταποκριθεί στην εργασία αυτή.

11.11 Σε συνεργασία με τη Δ/ση Πληροφορικής, οι αρμόδιοι της Δ/σης Απογραφών κατήρτισαν τις προδιαγραφές ελέγχων των στοιχείων της απογραφής πληθυσμού.

11.12 Αρχές Σεπτεμβρίου του 1992 άρχισε η εισαγωγή των στοιχείων (data entry) σε μαγνητικά μέσα και ολοκληρώθηκε τον Αύγουστο του 1993. Ακολούθως έγιναν οι έλεγχοι που αφορούσαν τα στοιχεία του πραγματικού και νόμιμου πληθυσμού.

11.13 Μετά τους ελέγχους αυτούς και τη διαπίστωση της ακρίβειας των σχετικών αποτελεσμάτων, το κατά το άρθρο 1 του Ν.Δ/τος 830/71 Γνωμοδοτικό Συμβούλιο συγκλήθηκε αρμοδίως στις 17 Αυγούστου 1993 και γνωμοδότησε για την εγκυρότητα αυτών. Στη συνέχεια, επικυρώθηκαν με την 24197/Γ3812/24-11-1993 κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Εσωτερικών και δημοσιεύθηκαν στο 882 φύλλο της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως, τεύχος Β', της 6ης Δεκεμβρίου 1993.

11.14 Από τη δημοσίευσή τους στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, αποτέλεσαν τα επίσημα μεγέθη του πραγματικού πληθυσμού της Χώρας, κατά νομούς, επαρχίες, δήμους, κοινότητες και οικισμούς.

11.15 Τα αποτελέσματα του πραγματικού πληθυσμού, πέρα από τη δημοσίευσή τους στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, δημοσιεύτηκαν σε ειδικό τεύχος της Ε.Υ.Ε., με τον τίτλο «Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδος, κατά την απογραφή της 7ης Μαρτίου 1991».

11.16 Παράλληλα και μετά τους απαραίτητους ελέγχους και τη διαδικασία της παραγράφου 11.13, Γνωμοδοτικό Συμβούλιο κλπ., κυρώθηκαν τα αποτελέσματα του νόμιμου πληθυσμού της χώρας σε επίπεδο Δήμου και Κοινότητας, με την 24198/Γ3811/24-11-1993 κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Εσωτερικών. Τα αποτελέσματα του Νόμιμου πληθυσμού, πέραν της δημοσίευσής των στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 883/6-12-1993, τεύχος Β')

δημοσιεύθηκαν και σε ειδικό τεύχος της ΕΣΥΕ, με τον τίτλο «Νόμιμος Πληθυσμός της Ελλάδος κατά την απογραφή της 17ης Μαρτίου 1991».

Ο νόμιμος πληθυσμός της χώρας αποτελείται από το σύνολο των δημοτών δηλαδή από το σύνολο των ατόμων που είναι εγγεγραμμένοι στα δημοτολόγια των Δήμων και Κοινοτήτων της χώρας. Η ΕΣΥΕ, σύμφωνα με το άρθρο 54 του Συντάγματος, είναι υπεύθυνη για τη συγκέντρωση σε κάθε απογραφή πληθυσμού, των στοιχείων που συνθέτουν το Νόμιμο πληθυσμό της χώρας κατά Δήμο και Κοινότητα. Το στοιχείο του νόμιμου πληθυσμού χρησιμοποιείται, κυρίως, για την κατανομή των βουλευτικών εδρών στις εκλογικές περιφέρειες της χώρας.

11.17 Κατά την εφαρμογή του προγράμματος ελέγχου των κοινωνικών και οικονομικών χαρακτηριστικών τα λάθη που προέκυψαν είτε επιδέχονταν αυτοδιόρθωση μέσω προγράμματος, είτε διορθώνονταν on line από υπαλλήλους της Δ/σης Απογραφών, οι οποίοι επελέγησαν και ενημερώθηκαν γι' αυτό το σκοπό, μέσω τερματικών.

11.18 Η διόρθωση των λαθών των κοινωνικών και οικονομικών χαρακτηριστικών ολοκληρώθηκε στα τέλη Μαρτίου 1994, οπότε και άρχισε η διαδικασία των πινακοποιήσεων των στοιχείων από τη Δ/ση Πληθυσμού.

11.19 Η δημοσίευση των αποτελεσμάτων της απογραφής και η κατάρτιση των σχετικών δημοσιευμάτων θα γίνει με τη φροντίδα της Δ/σης Πληθυσμού, ως αρμόδιας σύμφωνα με τον Οργανισμό της Υπηρεσίας.

Δημοσιεύματα

11.20 Τα αποτελέσματα της απογραφής σύμφωνα και με τις προηγούμενες απογραφές και το σχετικό πρόγραμμα που έχει καταρτίσει η αρμόδια Διεύθυνση Πληθυσμού, θα δημοσιευθούν σε έξι (6) τόμους, ως κατωτέρω:

Τόμος Ι «Πληθυσμός κατά γεωγραφικές και διοικητικές υποδιαιρέσεις»
(Πραγματικός και νόμιμος πληθυσμός, τάξεις μεγέθους των οικισμών, επιφάνεια, Μέσος σταθμικός των υψομέτρων, Υψομετρικές ζώνες).

Τόμος ΙΙ «Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού»
(Φύλο, Ηλικία, Επίπεδο Εκπαίδευσης, Υπηκοότητα, Γονιμότητα)

Τόμος ΙΙΙ «Οικονομικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού»
(Οικονομικώς ενεργός, απασχολούμενος, άνεργος, οικονομικώς μη ενεργός, κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας, ομάδες επαγγελματιών, θέση στο επάγγελμα).

Τόμος VI «Κατοικίες, συνθήκες στεγάσεως νοικοκυριών, συλλογικές κατοικίες, εσωτερική μετανάστευση, παλιννόστηση».

Τόμος V «Πίνακες σε επίπεδο Δήμου και Κοινότητας με πληθυσμό 2.000 κατοίκων και άνω».
Περιέχουν Δημογραφικά, Οικονομικά και Κοινωνικά χαρακτηριστικά του

πληθυσμού, εγκατασταθέντες από το εσωτερικό και εξωτερικό.
Κατοικίες και συνθήκες στεγάσεως των νοικοκυριών.

Τόμος VI «Πίνακες σε επίπεδο Δήμου και Κοινότητας με πληθυσμό 1.999 κατοίκων
και κάτω».

Περιέχουν Δημογραφικά, Οικονομικά και Κοινωνικά χαρακτηριστικά του
πληθυσμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧΙΙ

ΚΟΣΤΟΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

12.1 Ο ακριβής προσδιορισμός του τελικού κόστους της απογραφής πληθυσμού και κατοικιών της 17ης Μαρτίου 1991, υπήρξε μια εργασία αρκετά δύσκολη και χρονοβόρα, γιατί η συγκέντρωση όλων γενικά των δαπανών, κατά κατηγορία και είδος, που καταβλήθηκαν τόσο για την οργάνωση και διενέργεια της απογραφής, όσο και για την επεξεργασία των απογραφικών δελτίων, ήταν μια διαδικασία αρκετά πολύπλοκη, με πολλά προβλήματα και δυσκολίες.

12.2 Η πολυμορφία των σχετικών δαπανών, η μακρά χρονική διάρκεια πραγματοποίησής τους και η ανάθεση της πληρωμής (εξόφληση) αυτών σε πολλούς υπολόγους (διαχειριστές χρηματικών ενταλμάτων), συνετέλεσαν στη δημιουργία των πιο πάνω δυσκολιών.

12.3 Το γεγονός ακόμη ότι πολλές από τις παραπάνω δαπάνες κάλυπταν ταυτόχρονα, εκτός από τις ανάγκες της απογραφής πληθυσμού και τις ανάγκες άλλων ερευνών και λοιπών εργασιών της ΕΣΥΕ, είχε ως αποτέλεσμα ο προσδιορισμός και γενικότερα, ο επιμερισμός των δαπανών αυτών, κατ' είδος εργασίας, να παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσχέρειες και προβλήματα.

12.4 Μετά τις δυσκολίες αυτές, ο προσδιορισμός τόσο των επί μέρους δαπανών, όσο και του συνολικού κόστους της απογραφής πληθυσμού, έγινε με τη μεγαλύτερη δυνατή προσέγγιση.

12.5 Τέλος, σημειώνεται ότι ορισμένες μικροδαπάνες, ο προσδιορισμός των οποίων, έστω και κατά προσέγγιση, ήταν αδύνατος, δεν περιλαμβάνονται στο συνολικό κόστος της απογραφής πληθυσμού κλπ. Επίσης, δεν περιλαμβάνονται οι μισθοί των μόνιμων υπαλλήλων, που έλαβαν μέρος στην απογραφή και, στη συνέχεια, στην επεξεργασία των στοιχείων, καθώς και των επί συμβάσει υπαλλήλων.

12.6 Στον πίνακα 3 που ακολουθεί, περιλαμβάνονται-αναγράφονται κατά μεγάλες κατηγορίες-ομάδες και με τη μεγαλύτερη δυνατή προσέγγιση οι δαπάνες που συνθέτουν το συνολικό κόστος της απογραφής πληθυσμού, κατοικιών κλπ. του έτους 1991.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 : Δαπάνες απογραφής πληθυσμού, κατοικιών κλπ. έτους 1991

Περιγραφή δαπανών	Ποσά σε δρχ	
	Μερικά	Ολικά
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ		5.356.372.000
I. Χαρτογραφικές εργασίες		85.000.000
II. Χάρτης εκτυπώσεως απογραφικών δελτίων και λοιπών εντύπων, γραφική ύλη και υλικά συσκευασίας		76.000.000
III. Μεταφορικά απογραφικού υλικού στην επαρχία κλπ.		10.000.000
IV. Δημοσιότητα απογραφής (Παραγωγή αφισών, παραγωγή δύο ταινιών μικρού μήκους, προβολή των ταινιών)		5.000.000
V. Κίνηση υπηρεσιακών αυτοκινήτων		200.000
VI. Αποζημίωση οργάνων απογραφής		4.391.572.000
1. Νομαρχιακές Ομάδες Εργασίας	22.200.000	
2. Δημοτικές και Κοινοτικές Ομάδες Εργασίας	91.230.000	
3. Ανώτεροι Επόπτες, Επόπτες και Βοηθοί Επόπτες Απογραφής (οδοιπορικά και εκτός έδρας αποζημίωση)	172.530.000	
4. Πρόσθετες αμοιβές υπαλλήλων ΕΣΥΕ (σεμινάρια, επιδόματα)	83.612.000	
5. Τομεάρχες Απογραφής	1.688.000.000	
6. Απογραφείς	2.334.000.000	
VII. Έρευνα καλύψεως		5.000.000
VIII. Επεξεργασία ερωτηματολογίων απογραφής (καθολική επεξεργασία)		784.000.000
1. Έλεγχος και κωδικογράφηση (Α και Β φάση)	402.000.000	
2. Μηχανογραφική επεξεργασία	382.000.000	

12.7 Από τη μελέτη των κονδυλίων του παραπάνω πίνακα προκύπτει, ότι το μεγαλύτερο μέρος των δαπανών της απογραφής αναφέρεται στις αποζημιώσεις των οργάνων της απογραφής (Ομάδες εργασίας, Επόπτες, Βοηθοί Επόπτες, Τομεάρχες και Απογραφείς) το ποσό των οποίων ανέρχεται σε 4.391.572.000 δρχ. δηλαδή ποσοστό 81,98% του συνολικού κόστους της απογραφής.

Από τις επιμέρους δαπάνες αποζημίωσης των πιο πάνω οργάνων, την πρώτη θέση καταλαμβάνουν οι δαπάνες αποζημίωσης των Απογραφέων, οι οποίες ανέρχονται σε 2.334.000.000 δρχ. και αντιπροσωπεύουν το 53,1% του συνόλου των δαπανών αποζημίωσης των οργάνων της απογραφής και το 43,57% του συνολικού κόστους της απογραφής. Ακολουθούν οι δαπάνες αποζημίωσης των Τομεαρχών απογραφής, οι οποίες ανέρχονται σε 1.688.000.000 και αντιπροσωπεύουν το 38,44% του συνόλου των δαπανών αποζημίωσης των οργάνων της απογραφής και το 37,51% του συνολικού κόστους της απογραφής.

Τέλος, μετά τις δαπάνες αποζημίωσης των οργάνων της απογραφής, ακολουθούν οι δαπάνες επεξεργασίας των στοιχείων της απογραφής, οι οποίες ανέρχονται σε 784.000.000 και καλύπτουν το 14,64% του συνολικού κόστους της απογραφής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XIII

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ

13.1 Μολονότι το ερωτηματολόγιο της απογραφής ήταν απολύτως λειτουργικό, οι επεξηγήσεις κάτω από κάθε ερώτημα εξαιρετικά διδασιαστικές και οι εγκύκλιοι ιδιαίτερα αναλυτικοί, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίσθηκαν ιδιαίτερες περιπτώσεις. Βεβαίως σ' όλο το κείμενο της εκθέσεως έχουν αναφερθεί, κατά περίπτωση, ειδικές περιπτώσεις. Π.χ. Ποιά άτομα περιλήφθηκαν στην απογραφή, παράγραφος 2.35 κλπ.

13.2 Έχει ήδη αναφερθεί ότι με το ίδιο ερωτηματολόγιο έγινε απογραφή των κατοικιών και του πληθυσμού. Σκοπός της απογραφής κατοικιών ήταν η ανάγκη μέτρησης του αποθέματος των κατοικιών (πλεονάσματος ή ελλείμματος), τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο, αλλά και η καταγραφή των συνθηκών στεγάσεως των νοικοκυριών. Τα στοιχεία της κατοικίας, αναφέρονταν στο είδος της κατοικίας (κανονική κλπ.) τα χαρακτηριστικά της (κατοικούμενη, κενή, περίοδος κατασκευής, αριθμός δωματίων, επιφάνεια) τις ανέσεις της (κουζίνα, ηλεκτρικό, τηλέφωνο, λουτρό, ύδρευση, θέρμανση κλπ.) τον αριθμό των νοικοκυριών που διαμένουν σ' αυτήν και τον τρόπο κατοχής (ιδιοκτήτης, ενοικιαστής, με άλλη ιδιότητα). Τα ερωτήματα της κατοικίας, ήταν πολύ εύκολο να απαντηθούν και δεν προκάλεσαν ερωτήματα.

13.3 Τα ερωτήματα που αναφέρονταν στα παρόντα άτομα, μέλη ή μη μέλη του νοικοκυριού, ήταν τα ακόλουθα.

1. Επώνυμο, όνομα, όνομα πατρός.
2. Φύλο.
3. Έτος γεννήσεως.
4. Υπεύθυνος του νοικοκυριού και συγγένεια ή σχέση των λοιπών μελών με αυτόν.

Τα παραπάνω ερωτήματα ήταν απλούστατα και δεν χρειάζονταν διευκρινίσεις. Εάν σε κάποιο ερώτημα δεν υπήρχε καταχώρηση, ετίθετο καταχώρηση σε σχέση με τις άλλες απαντήσεις του ερωτηματολογίου.

5. Είναι μέλος του νοικοκυριού ή προσωρινώς φιλοξενούμενος;

Η έννοια του μέλους του νοικοκυριού έχει ήδη διευκρινισθεί. Προσωρινώς φιλοξενούμενο άτομο θεωρήθηκε το άτομο που ήταν μέλος κάποιου άλλου νοικοκυριού, αλλά τη νύχτα της 16ης προς 17η Μαρτίου 1991, είχε διανυκτερεύσει στο απογραφόμενο νοικοκυριό.

6. Οικογενειακή κατάσταση.

Στο ερώτημα αυτό, όπου υπήρχαν οι κατηγορίες α) άγαμος β) έγγαμος γ) χήρος δ) διαζευγμένος, διευκρινίζεται ότι άτομα ευρισκόμενα σε διάσταση κατεχωρούντο ως έγγαμα. Σε κάθε περίπτωση ετίθετο η απάντηση του απογραφόμενου.

7. Ποία είναι η υπηκοότητα του ατόμου;

Στο ερώτημα αυτό, υπήρχε προκωδικογραφημένος κωδικός για τα άτομα με Ελληνική μόνο υπηκοότητα και τα άτομα χωρίς υπηκοότητα. Για τα άτομα με Ελληνική και άλλης χώρας υπηκοότητα ή τα άτομα με υπηκοότητα ξένης χώρας, ο κωδικός ετίθετο κατά την επεξεργασία.

8. Αν είναι Έλληνας υπήκοος, ποίου Δήμου ή Κοινότητας είναι Δημότης;
Κάθε Έλληνας υπήκοος είναι δημότης ενός Δήμου ή μιας Κοινότητας, εκεί όπου είναι εγγεγραμμένος.

- Οι μη εγγεγραμμένοι εθεωρούντο δημότες του τόπου όπου ψήφισαν την τελευταία φορά.
- Οι μη εγγεγραμμένοι και μη ψηφίσαντες θεωρήθηκαν δημότες του τόπου συνήθους διαμονής.
- Τα νόμιμα τέκνα ακολουθούν τη δημοτικότητα των γονέων, σύμφωνα με την κοινή δήλωσή τους, άλλως αυτή του πατέρα.
- Τα εκτός γάμου τέκνα ακολουθούν τη δημοτικότητα της μητέρας.
- Τα παιδιά γονέων άγνωστης ιθαγένειας, θεωρήθηκαν δημότες του τόπου όπου γεννήθηκαν.
- Τα υιοθετημένα παιδιά απέκτησαν τη δημοτικότητα του θετού γονέα.

9. Σε ποίο τόπο διαμένει συνήθως;

Τόπος συνήθους διαμονής κάθε ατόμου θεωρήθηκε ο τόπος στον οποίο ήταν εγκατεστημένο το νοικοκυριό ή η συλλογική συμβίωση της οποίας ήταν μέλος.

Τα περισσότερα άτομα δεν είχαν δυσκολία στο να δηλώσουν τον τόπο της συνήθους διαμονής τους. Διευκρινίζεται πάντως ότι:

- α) Σε περίπτωση ατόμων που διατηρούσαν δύο κατοικίες, π.χ. μία στην πόλη και μία εξοχική, δηλώθηκε ως τόπος συνήθους διαμονής των ο τόπος όπου διέμεναν τον περισσότερο χρόνο.
- β) Οι φοιτητές και οι στρατιώτες που δεν έμεναν με την οικογένειά τους, δήλωσαν τον τόπο όπου φοιτούσαν ή σπούδαζαν.
- γ) Τα άτομα που ζούσαν μακριά από την οικογένειά τους κατά τη διάρκεια της εβδομάδας λόγω εργασίας και επέστρεφαν το Σαββατοκύριακο δήλωσαν ως συνήθη διαμονή τον τόπο εργασίας των. Στο σπίτι της οικογένειάς των απεγράφησαν ως προσωρινώς φιλοξενούμενα άτομα.
- δ) Νοικοκυριά που διέμεναν σε Κοινότητες, οι οποίες είχαν χειμερινή και θερινή έδρα, δήλωσαν ως τόπο συνήθους διαμονής των τη χειμερινή έδρα.
- ε) Τα άτομα που ευρίσκοντο προσωρινώς σε νοσοκομείο, φυλακή, διακοπές, δήλωσαν τον τόπο εγκατάστασης του νοικοκυριού τους.
- στ) Ομοίως, για τα άτομα που ευρίσκοντο για μικρό χρονικό διάστημα στο εξωτερικό, δηλώθηκε ως τόπος συνήθους διαμονής των ο τόπος εγκατάστασης του νοικοκυριού τους.
- ζ) Οι νομάδες και οι πλανόδιοι εθεωρήθησαν ότι έχουν συνήθη διαμονή το μέρος όπου απεγράφησαν.

10. Σε ποιο Δήμο, Κοινότητα ή χώρα εξωτερικού διέμενε κατά το Δεκέμβριο του 1985;

11. Σε ποιο Δήμο, Κοινότητα ή χώρα εξωτερικού, διέμενε πριν ένα χρόνο;

Με τα ερωτήματα αυτά επιδιώκετο η εξακρίβωση των ατόμων που μετακινήθηκαν είτε εντός της Ελληνικής Επικράτειας, είτε από το εξωτερικό προς την Ελλάδα (παλιννόστηση), αλλά και η εγκατάσταση ξένων μεταναστών.

Τα κατωτέρω ερωτήματα (12-25) απαντήθηκαν μόνο από άτομα που είχαν γεννηθεί το 1980 ή ενωρίτερα.

12. Επίπεδο εκπαίδευσης.

Το ερώτημα αυτό είχε 14 διαβαθμίσεις αρχίζοντας από τους κατόχους Μεταπτυχιακών τίτλων, πτυχιούχους Α.Ε.Ι. κλπ και κατέληγε στα άτομα που δεν φοίτησαν στο δημοτικό και δεν γνώριζαν να γράφουν και να διαβάζουν. Εδίδετο μία απάντηση, αυτή που αντιστοιχούσε στον ανώτερο τίτλο σπουδών.

13. Οι κάτοχοι μεταπτυχιακών τίτλων και οι πτυχιούχοι τριτοβάθμιας και ανωτέρας εκπαίδευσης να δηλώσουν το εκπαιδευτικό ίδρυμα από το οποίο απεφοίτησαν, τη Σχολή, το Τμήμα και το έτος κτήσεως του πτυχίου.

Το ερώτημα ήταν σαφές. Δεν δημιουργήσε προβλήματα. Σε περίπτωση ατόμων που είχαν αποφοιτήσει από Σχολή του Εξωτερικού, ετίθετο κωδικός αντίστοιχης σχολής της Ελλάδος.

14. Εργάζεται συνήθως ή ζητάει εργασία; (Εργάζεται, ζητάει εργασία, άλλη ασχολία). Το ερώτημα αυτό αναφερόταν στη συνήθη κατάσταση του ατόμου από πλευράς απασχολήσεως κατά το τελευταίο δωδεκάμηνο.

Η χρήση μακράς περιόδου αναφοράς, όπως το τελευταίο 12μηνο, έχει το πλεονέκτημα ότι παρέχει πληροφορίες μεγαλύτερης συνέπειας για κάθε άτομο. Κυρίως όμως, ως σταθερότερο μέτρο του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού και της δομικής του κατανομής, παρέχει καλύτερη βάση για προβολές οικονομικής ανάλυσης και αναπτυξιακό σχεδιασμό.

Παρέχει ακόμη την ευκαιρία για τη συλλογή των πληροφοριών που απαιτούνται όχι μόνον για την κύρια δραστηριότητα, κατά τη διάρκεια του έτους, αλλά εάν υπάρχει και για τη δευτερεύουσα. Είναι επίσης δυνατόν να αποκτήσουμε χρήσιμες πληροφορίες για την ένταση της δραστηριότητας κατά τη διάρκεια του έτους και να τη συσχετίσουμε με το εισόδημα του νοικοκυριού.

Κάθε άτομο το οποίο κατά το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου απασχολήθηκε σε κάποια εργασία, ανεξάρτητα αν κατά την περίοδο της απογραφής εργαζόταν ή όχι έστω και αν ο απογραφόμενος ήταν άνεργος, βρισκόταν σε άδεια, ήταν ασθενής, δεν εργαζόταν λόγω βλάβης του μηχανήματος που χειριζόταν κλπ., απάντησε ότι εργαζόταν. Θεωρήθηκαν επίσης, ότι εργαζόταν και άτομα που είχαν αρχίσει να εργάζονται λίγες ημέρες προ της απογραφής, τα άτομα που εργάζονταν σε εποχικές εργασίες εφόσον την περίοδο αυτή απασχολούνταν συστηματικά καθώς και οι αξιωματικοί, υπαξιωματικοί και οπλίτες (συνεχούς απασχόλησης) των ενόπλων δυνάμεων.

Δε θεωρήθηκε ότι εργάζονταν τα άτομα που λίγο πριν την απογραφή είχαν σταματήσει να εργάζονται λόγω συνταξιοδότησης, ασθένειας ή άλλης αιτίας και δεν είχαν πρόθεση ή προοπτική να εργασθούν στο μέλλον, οι κληρωτοί ή έφεδροι που υπηρετούσαν τη στρατιωτική τους θητεία και οι φυλακισμένοι.

Απήντησε ότι ζητάει εργασία:

Κάθε άτομο που κατά το μεγαλύτερο μέρος του έτους δεν είχε εργασία, ήταν διαθέσιμος για εργασία και ζητούσε εργασία, αλλά παρά τις ενέργειές του προς την κατεύθυνση αυτή δεν εύρισκε.

Άτομα που δεν ενέπιπταν σε μια από τις παραπάνω περιπτώσεις, απάντησαν στην περίπτωση «άλλη ασχολία».

15. Ποια ήταν η ασχολία του (ή ποια ήταν η κατάσταση του) κατά την προηγούμενη εβδομάδα (10-16 Μαρτίου);

Με το ερώτημα αυτό επιδιώχθηκε να γνωρίσουμε την κατάσταση της απασχολήσεως του απογραφόμενου με βάση την έννοια της τρέχουσας δραστηριότητας και συγκεκριμένα αν εργαζόταν, ζητούσε εργασία ή αν ανήκε στον οικονομικώς μη ενεργό πληθυσμό (μαθητής-σπουδαστής, οικιακά, συνταξιούχος, στρατευμένος, ανάπηρος κλπ.).

Θεωρήθηκαν ως εργαζόμενα τα άτομα που εργάστηκαν έστω και μία ώρα την εβδομάδα 10-16 Μαρτίου, με σκοπό το κέρδος, την αμοιβή ή χωρίς αμοιβή στην οικογενειακή επιχείρηση. Θεωρήθηκαν εργαζόμενοι και εκείνοι που είχαν μία θέση εργασίας, εξαρτημένη ή δική τους, στην οποία όμως δεν εργάστηκαν καθόλου λόγω ασθένειας, αδείας, απεργίας, καιρικών συνθηκών, εποχικότητας (π.χ. γεωργοί) ή για άλλο λόγο προσωρινού χαρακτήρα.

Δεν χαρακτηρίστηκαν εργαζόμενα τα άτομα, που έστω και την προηγούμενη ημέρα της απογραφής άφησαν ή έχασαν την εργασία τους.

Κατεχωρήθηκαν ως ζητούντες εργασία, τα άτομα εκείνα που την εβδομάδα 10-16 Μαρτίου δεν είχαν εργασία, αναζητούσαν εργασία, επειδή είχαν απολυθεί, είχε κλείσει η επιχείρηση στην οποία εργάζονταν, είχε τελειώσει η εργασία που είχαν, ζητούσαν εργασία για πρώτη φορά, ήταν έτοιμοι να αναλάβουν την εργασία που θα τους προσφερόταν αμέσως και έκαναν συγκεκριμένες ενέργειες στη διάρκεια των προηγούμενων τεσσάρων (4) εβδομάδων προς την κατεύθυνση της εξεύρεσης εργασίας (υποβολή αιτήσεων σε εταιρείες, εγγραφή στον ΟΑΕΔ, συμμετοχή σε διαγωνισμούς, να απαντούσαν σε αγγελίες ή να καταχωρούσαν αγγελίες, να ζητούσαν τη βοήθεια φίλων ή συγγενών κλπ.).

Άτομα που δεν είχαν εργασία, ήσαν διαθέσιμα και είχαν συμφωνήσει ν' αναλάβουν εργασία σε μεταγενέστερο χρόνο από την περίοδο αναφοράς, θεωρήθηκαν ότι ζητούσαν εργασία καθώς επίσης και τα άτομα που βρίσκονταν σε διαθεσιμότητα, ενεργούσαν προς την κατεύθυνση της εξεύρεσης και ήταν διαθέσιμα.

Αν το άτομο δεν απαντούσε σε μια από τις δύο αυτές απαντήσεις (ήταν εργαζόμενος, ζητούσε εργασία) κατεχωρείτο, στις περιπτώσεις 3-7, στους οικονομικώς μη ενεργούς.

Το ερώτημα 15 επιδεχόταν γενικώς μία απάντηση. Όμως, κάθε άτομο που κατά κύριο λόγο είχε καταχωρηθεί σε μία περίπτωση των οικονομικώς μη ενεργών ατόμων, αλλά την περίοδο αναφοράς είχε εργασθεί, έστω και μία ώρα, κατεχωρείτο και ως εργαζόμενος.

16. Αν το άτομο έχει απαντήσει ότι ήταν εργαζόμενο ή ζητούσε εργασία να περιγραφεί το είδος εργασίας, το είδος του καταστήματος, επιχειρήσεως κλπ. καθώς και η θέση του στην εργασία.

Το είδος εργασίας αναφερόταν στο ατομικό επάγγελμα του απογραφόμενου ή σ' αυτό που έκανε την τελευταία φορά που εργαζόταν. Στους ζητούντες για πρώτη φορά εργασία αναγραφόταν η λέξη «ΝΕΟΣ». Η κωδικογράφηση των επαγγελματιών έγινε με την ISCO 68, σε 3ψήφιο επίπεδο.

Το ερώτημα είδος καταστήματος, επιχείρησης κλπ., αναφερόταν στο είδος της οικονομικής δραστηριότητας που ασκείτο στο κατάστημα όπου εργαζόταν ο απογραφόμενος ή σε αυτό που εργαζόταν τελευταία φορά, για όσους ζητούσαν εργασία. Στους ζητούντες για πρώτη φορά εργασία αναγραφόταν η λέξη «ΝΕΟΣ».

Η κωδικογράφηση του κλάδου οικονομικής δραστηριότητας έγινε με τη ΣΤΑΚΟΔ και με βάση την NACE Rev. 1, σε 3ψήφιο επίπεδο.

Στο ερώτημα θέση στην εργασία, ο απογραφόμενος απαντούσε αν ήταν εργοδότης, εργαζόμενος για λογαριασμό του, μισθωτός ή ημερομίσθιος ή τέλος, βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση ή εκμετάλλευση.

17. Πόσες ώρες εργάστηκε ο εργαζόμενος την εβδομάδα 10-16 Μαρτίου;
Κατεχωρείτο το πραγματικό άθροισμα των ωρών που ο απογραφόμενος απασχολήθηκε στην εργασία του. Θεωρείται ότι είχε εργασθεί όσες ώρες ήταν παρών στην εργασία του ή και σε εξωτερικές δουλειές, ανεξάρτητα αν στο διάστημα αυτό υπήρξαν και ώρες που δεν προσέφερε εργασία. Αν για κάποιους λόγους (άδεια, εποχικότητα, καιρικές συνθήκες κλπ.) εργάστηκε λιγότερο από 15 ώρες ή καθόλου κατεχωρείτο ο λόγος της μειωμένης απασχόλησης.

18. Αν το άτομο ζητούσε εργασία, εδώ και πόσους μήνες ζητούσε εργασία;
Εδίδετο απάντηση σε στρογγυλοποιημένους μήνες σε ακέραιο αριθμό προς τα άνω.

19. Ο εργαζόμενος χρησιμοποιεί συνήθως μεταφορικό μέσο και ποιο για τη μετακίνησή του από τον τόπο διαμονής στον τόπο εργασίας του;
Σε περίπτωση θετικής απάντησης, διευκρινίζεται το μεταφορικό μέσο που χρησιμοποιούσε ή σε περίπτωση δύο διαδοχικών διαφορετικών μεταφορικών μέσων εδίδοντο δύο απαντήσεις.

20. Για τους εργαζόμενους που μετακινούνται με μεταφορικό μέσο να γραφεί ο απαιτούμενος χρόνος μετάβασης από το σπίτι στην εργασία τους.
Η απάντηση κατεχωρείτο, κατά περίπτωση, σε ένα από τα 4 τετραγωνίδια.

21. Ο τόπος εργασίας βρίσκεται στο Δήμο ή την Κοινότητα της συνήθους διαμονής;
Η απάντηση, θετική ή αρνητική, κατεχωρείτο αναλόγως, σε ένα από τα δύο τετραγωνίδια.

22. Ποίες οι πηγές συντηρήσεως του ατόμου, ανεξάρτητα αν εργάζεται ή όχι κατά σειρά σπουδαιότητας;
Εδίδετο πολλαπλή απάντηση στις υπάρχουσες 5 προκωδικογραφημένες κατηγορίες, κατά σειρά σπουδαιότητας. Εγγράφετο ο αριθμός 1 στο κενό κτένι μπροστά από την

1. Ηλικία, θύλα, αριθμός παιδιών άτερη ο αριθμός 2 για τη δεύτερη σπουδαιότερη πηγή
2. Αριθμός 3 για την τρίτη.

3. Αριθμός 4 για το πόσα παιδιά έχει γεννήσει μέχρι σήμερα;

4. Η κατάσταση για γεννηθέντα ζώντα παιδιά, από κάθε γυναίκα, ανεξάρτητα από
5. Η κατάσταση για κατάσταση (άγαμη, έγγαμη, χήρα, διαζευγμένη).

6. Ποιος αριθμός γεννηθέντων παντρεύτηκαν έστω και μία φορά, ποια είναι η συνολική
7. Η κατάσταση για γυναίκες που είχαν παντρευτεί τουλάχιστον μία φορά και
8. Η κατάσταση για αριθμούς έγγαμου βίου τους.

9. Είναι ο απασχολημένος γεωργικής ή κτηνοτροφικής εκμεταλλεύσεως;

10. Ερώτημα για απεξέλιξη στον εντοπισμό των ατόμων εκείνων, για τους οποίους
11. Η κατάσταση για αριθμούς δελτίο απογραφής Γεωργίας-Κτηνοτροφίας.

12. 4. Στο παρελθόν καταχωρήθηκαν τα άτομα του νοικοκυριού που απουσίαζαν
13. Η κατάσταση για αριθμούς ήταν τα ίδια, με μόνη εξαίρεση το ερώτημα 5, στο οποίο
14. Η κατάσταση για αριθμούς όπου ευρίσκετο ο προσωρινώς απουσιάζων και ο
15. Η κατάσταση για αριθμούς.

16. 5. Στο ερωτηματολόγιο (ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΤΗΤΑΣ)
17. Αναγράφηκαν στοιχεία για άτομα που βρίσκονταν στο εξωτερικό την ημέρα της
18. Η κατάσταση για αριθμούς προ της αναχωρήσεως των ήταν μέλη του νοικοκυριού και
19. Η κατάσταση για αριθμούς στην Ελλάδα σε δύο (2) το πολύ χρόνια από την
20. Η κατάσταση για αριθμούς τα στοιχεία που εξητούντο ήταν το επώνυμο και όνομα των
21. Η κατάσταση για αριθμούς στο εξωτερικό, η συγγένεια ή σχέση με τον υπεύθυνο
22. Η κατάσταση για αριθμούς δημοτικότητά των.

23. 6. Στο Ερωτηματολόγιο (ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑΣ) καταγράφηκε η
24. Η κατάσταση για αριθμούς παραγωγής προϊόντων εντός της κατοικίας του νοικοκυριού, τα
25. Η κατάσταση για αριθμούς χρήση ή μη μηχανημάτων, ο τρόπος κίνησής των (με χέρι,
26. Η κατάσταση για αριθμούς και ο αριθμός των ατόμων που εργάστηκαν την εβδομάδα
27. Η κατάσταση για αριθμούς με διάκριση κατά θέση στην εργασία και κατά φύλο.

28. 7. Στο Ερωτηματολόγιο (ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ),
29. Η κατάσταση για αριθμούς νοικοκυριό ατόμου-ων με ειδικές ανάγκες. Ως άτομα με
30. Η κατάσταση για αριθμούς εκείνα που έπασχαν από χρόνιο νόσημα
31. Η κατάσταση για αριθμούς καρκίνο, νεφροπάθεια, ρευματοπάθεια, αρτηριοσκληρυνση,
32. Η κατάσταση για αριθμούς ή άλλο νόσημα) ή μόνιμη αναπηρία (κινητική, αισθητηρίων
33. Η κατάσταση για αριθμούς ή άλλη αναπηρία).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧΙV

ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΓΙΝΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ 1991

14.1 Οι απαιτήσεις για πληροφόρηση σε κάθε απογραφή αυξάνουν ανάλογα με τις ανάγκες των χρηστών και τις Εθνικές και Διεθνείς υποχρεώσεις. Βελτιώσεις μπορούν να γίνουν σε κάθε στάδιο, από το σχεδιασμό μέχρι την εξαγωγή των αποτελεσμάτων, λαμβάνοντας υπόψη τις βασικές αρχές κατάρτισης ερωτηματολογίων για την επιτυχία μιας απογραφής.

14.2 Στην απογραφή του 1991 πραγματοποιήθηκαν δύο σημαντικές βελτιώσεις, σε σχέση με την απογραφή του 1981. Πρώτον περιλήφθηκαν στο ερωτηματολόγιο νέα, ουσιαστικά ερωτήματα και δεύτερον, έγινε καθολική επεξεργασία των ερωτηματολογίων.

14.3 Στο Α' τμήμα του δελτίου «ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ» περιλήφθηκαν τα εξής νέα ερωτήματα:

1. Κύρια κατοικία, αλλά το νοικοκυριό απουσιάζει προσωρινώς. Το ερώτημα είχε σχέση με το απόθεμα κατοικιών της χώρας. Οι κατοικίες αυτές καταχωρήθηκαν στην κατηγορία «Κατοικούμενη».

2. Περίοδος κατασκευής της κατοικίας

3. Συνολική επιφάνεια της κατοικίας (m^2)

4. Ύπαρξη ή μη τηλεφώνου

5. Ύπαρξη ή μη ηλιακού θερμοσίφωνα.

14.4 Στο Γ' τμήμα του δελτίου «ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ» προστέθηκαν τα ερωτήματα:

1. Τόπος συνήθους διαμονής

2. Τόπος διαμονής πριν ένα χρόνο

3. Χρησιμοποίηση ή μη μεταφορικού μέσου για τη μετακίνηση στον τόπο εργασίας και απαιτούμενος χρόνος μετάβασης.

4. Αριθμός παιδιών που έχει γεννήσει κάθε γυναίκα

5. Έτη εγγάμου βίου για όσες γυναίκες είχαν παντρευτεί έστω και μία φορά

6. Πηγές συντηρήσεως του ατόμου κατά σειρά σπουδαιότητας.

14.5 Στο Ε' τμήμα του δελτίου καταχωρήθηκε ερώτημα σχετικά με τη λειτουργία ή μη οικοτεχνίας εντός του νοικοκυριού.

14.6 Στο ΣΤ' τμήμα τέλος, καταχωρήθηκε ερώτημα για την ύπαρξη ή μη ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Η ανάλυση των ερωτημάτων αυτών έχει γίνει στο Κεφάλαιο XIII.

14.7 Η δεύτερη σημαντική βελτίωση αφορούσε το στάδιο της επεξεργασίας. Στην απογραφή του 1981 τα δημογραφικά, κοινωνικά και οικονομικά στοιχεία προέκυψαν από επεξεργασία δείγματος 10% του συνόλου των απογραφικών δελτίων. Στην απογραφή του 1991 επεξεργάσθηκε το σύνολο των ερωτηματολογίων, με αποτέλεσμα την ύπαρξη στοιχείων για μικρές γεωγραφικές ενότητες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XV

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Συμπεράσματα

15.1 Παρά τις αντιξοότητες και τα πολλαπλά προβλήματα που είχε να αντιμετωπίσει η Υπηρεσία και, ειδικότερα, η Δ/ση Απογραφών ως αρμόδια, σε όλα τα στάδια των απογραφικών εργασιών, η επιτυχία της γενικής απογραφής πληθυσμού και κατοικιών της 17ης Μαρτίου 1991, κατά γενική ομολογία, υπήρξε πλήρης.

15.2 Ο βαθμός επιτυχίας της απογραφής προκύπτει από τα αποτελέσματα του ελέγχου καλύψεως, που πραγματοποιήθηκε τρεις (3) ημέρες μετά τη διενέργεια της απογραφής, στις 20-22 Μαρτίου 1991 (βλέπε κεφάλαιο ΙΧ), σύμφωνα με τα οποία η απογραφή σημείωσε πλήρη επιτυχία. Τρία στοιχεία συνηγορούν σ' αυτό. Πρώτον υπήρξε πλήρης κάλυψη του πληθυσμού. Δεύτερον, τηρήθηκε απολύτως το χρονοδιάγραμμα και τρίτον, το κόστος παρέμεινε στα πλαίσια του προϋπολογισμού.

15.3 Τα τελευταία χρόνια συζητείται αν και κατά πόσον χρειαζόμαστε την απογραφή. Ως εναλλακτική λύση προτείνεται ένα κυλιόμενο πρόγραμμα μεγάλων ερευνών του πληθυσμού. Αυτό, όμως, αμφισβητείται ευρύτατα για το κατά πόσον θα μπορούσε να δώσει καλύτερα ποιοτικά αποτελέσματα. Επιπλέον, εάν σε κάθε έρευνα επιλέγονται διαφορετικές περιοχές, είναι ασαφής ο τρόπος με τον οποίο θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν τα στοιχεία για την ετήσια χρηματοδότηση των Δήμων και Κοινοτήτων. Ουσιαστική εναλλακτική λύση αποτελούν τα μητρώα του πληθυσμού που χρησιμοποιούνται στις Σκανδιναβικές Χώρες. Τα μητρώα αυτά ενημερώνονται τακτικά και αποτελούν τη βάση για ένα σύστημα στατιστικής πληροφόρησης υψηλής ποιότητας. Τέτοιο σύστημα στη χώρα μας δεν υπάρχει.

15.4 Οι αλλαγές που γίνονται τα τελευταία χρόνια είναι μεγάλες και ευδιάκριτες. Αλλαγές στα πρότυπα της οικογένειας, αύξηση των οικογενειών με ένα γονέα, μείωση των πυρηνικών οικογενειών κατά νοικοκυριό, αλλαγή στο καθεστώς κατοχής των κατοικιών, αλλαγές στην κατοχή και χρήση του αυτοκινήτου για τη μετακίνηση στην εργασία, αυξημένη ζήτηση για υπηρεσίες μεταφοράς προς και από την εργασία, αυξημένη ευαισθησία για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, η αποβιομηχάνιση ορισμένων περιοχών, η αύξηση της ανεργίας κλπ, απαιτούν όπως οι Εθνικές και Τοπικές αρχές επανεξετάσουν το σχεδιασμό και τις υπηρεσίες τους. Φαίνεται συνεπώς ότι οι χρήστες θα χαιρετίσουν με ανακούφιση τα στοιχεία της επόμενης απογραφής.

15.5 Έχουν περάσει 168 χρόνια από την πρώτη απογραφή του 1828 και όμως η σημασία της απογραφής εξακολουθεί να είναι καθοριστική. Πρώτον, επειδή εξακολουθεί να είναι η ζωτική φωτογραφία της χώρας, λόγω του πλήθους των πληροφοριών που παρέχει. Δεύτερον, λόγω της ιδιαίτερης σημαντικότητας που έχει για τις τοπικές αρχές, τόσο για τη χρηματοδότησή τους, όσο και για το σχεδιασμό των υπηρεσιών που θα πρέπει να παρέχουν και τρίτον διότι αποτελεί τη βάση για την εκτίμηση του πληθυσμού στο μέσον κάθε έτους, μέχρι την επόμενη απογραφή.

15.6 Αυξάνοντας ή βελτιώνοντας το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου και την ανταπόκριση στις ανάγκες των χρηστών ή απογραφή θα συνεχίσει να αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή στοιχείων.

Προτάσεις

15.7 Οι προπαρασκευαστικές εργασίες της απογραφής από τη Δ/ση Απογραφών, πρέπει να αρχίζουν τουλάχιστον τέσσερα (4) χρόνια πριν από τη διενέργειά της.

15.8 Η επιλογή των οργάνων της απογραφής (Εποπτών, Βοηθών Εποπτών, Τομεαρχών και Απογραφέων) πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή και φροντίδα, προκειμένου να επιλέγονται τα πλέον κατάλληλα πρόσωπα.

15.9 Ο ορισμός των Εποπτών και η ανάληψη των καθηκόντων τους να γίνεται ένα χρόνο νωρίτερα από την ημερομηνία διενέργειας της απογραφής. Και αυτό, για να έχουν οι Επόπτες στη διάθεσή τους περισσότερο χρόνο για την καλύτερη προπαρασκευή και οργάνωση της απογραφής.

15.10 Με την έναρξη των προπαρασκευαστικών απογραφικών εργασιών να πραγματοποιηθεί ενημερωτική συγκέντρωση των δημάρχων και των προέδρων των κοινοτήτων της Χώρας, σε επίπεδο νομού, στην οποία οι Επόπτες των νομών θα αναπτύξουν την ιδιαίτερη σημασία και τον σκοπό της απογραφής και, ακόμη, θα τους επισημάνουν τις υποχρεώσεις και τα καθήκοντά τους στο απογραφικό έργο. Είναι γεγονός ότι οι δημοτικές και κοινοτικές αρχές μπορούν να προσφέρουν πάρα πολλά πράγματα στην προπαρασκευή, την οργάνωση και γενικότερα, την επιτυχία της απογραφής πληθυσμού, αρκεί η ΕΣΥΕ να αξιοποιήσει σωστά τις σχετικές δυνατότητες των οργάνων της τοπικής αυτοδιοίκησης.

15.11 Κατά το προπαρασκευαστικό στάδιο της απογραφής πληθυσμού θα πρέπει οι Επόπτες ή οι Βοηθοί Επόπτες απογραφής να επισκεφθούν οπωσδήποτε, όλους τους οικισμούς της Εποπτείας τους και να συνεργαστούν με τους δημάρχους και τους προέδρους των κοινοτήτων για τον ακριβή προσδιορισμό των αυτοτελών οικισμών (δημιουργία νέων και κατάργηση παλαιών) σε κάθε δήμο και κοινότητα.

Ο προσδιορισμός των αυτοτελών οικισμών είναι μια διαδικασία λεπτή, που απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή, γιατί πολλές φορές δημιουργούνται αμφισβητήσεις και προβλήματα γύρω από το θέμα αυτό, με συνέπεια να ταλαιπωρείται η Υπηρεσία με πρόσθετη αλληλογραφία και με άλλες διαδικασίες που αποβαίνουν σε βάρος της απογραφής και της Υπηρεσίας, γενικότερα.

15.12 Για την αρτιότερη εκπαίδευση των οργάνων της απογραφής (Εποπτών, Βοηθών Εποπτών, Τομεαρχών και Απογραφέων) είναι ανάγκη:

- α) Η εκπαίδευση να είναι διάρκειας οπωσδήποτε δύο (2) ημερών και να ακολουθείται από πρακτική εξάσκηση,
- β) Η προμήθεια των απαραίτητων μέσων διδασκαλίας, όπως π.χ. μηχανές προβολής διαφανειών (Σλάιτς) κλπ., τα οποία καθιστούν πιο ευχάριστη και πιο γόνιμη την εκπαίδευση και
- γ) Οι οδηγίες προς τους Απογραφείς να είναι πιο συνοπτικές.

15.13 Να ληφθεί πρόνοια ώστε οι Νομαρχιακές Ομάδες Εργασίας να καταστούν περισσότερο ευέλικτες και αποδοτικές, σε τρόπο που η συμβολή τους στην όλη προσπάθεια επιτυχίας της απογραφής να είναι πιο θετική και αποτελεσματική από ό,τι μέχρι σήμερα.

15.14 Η διάθεση οχημάτων άλλων Δημόσιων Υπηρεσιών για τις ανάγκες της απογραφής και ειδικότερα, για τις μετακινήσεις των οργάνων της απογραφής είναι ένα θέμα που θα πρέπει, σε μελλοντική απογραφή, να αντιμετωπιστεί από την Υπηρεσία θετικότερα και αποτελεσματικότερα.

15.15 Η αποζημίωση των οργάνων της απογραφής και ειδικότερα, των Τομεαρχών και Απογραφέων, πρέπει να είναι αρκετά ικανοποιητική, καθόσον η πείρα έχει αποδείξει ότι η επιτυχία μιας οποιασδήποτε απογραφής ή έρευνας εξαρτάται κατά ένα μεγάλο μέρος από το ύψος της αποζημίωσης των σχετικών οργάνων.

15.16 Να ενημερωθεί ο πληθυσμός ότι οι ομαδικές μετακινήσεις στον τόπο καταγωγής κατά την περίοδο της απογραφής, είναι άνευ αντικειμένου και δεν εξυπηρετούν κανένα σκοπό.

15.17 Να απαληφθεί το ερώτημα αν λειτουργεί οικοτεχνία μέσα στην κατοικία, επειδή οι απογραφόμενοι δεν απαντούν με ειλικρίνεια στο σχετικό ερώτημα.

15.18 Ο σχεδιασμός των απογραφικών εντύπων, η εκτύπωσή τους και η αποστολή αυτών στους παραλήπτες (Επόπτες κλπ.) πρέπει να συντελείται έγκαιρα, όπως συνέβη στην πρόσφατη απογραφή.

15.19 Ο έλεγχος και η ενημέρωση του χαρτογραφικού υλικού από τα όργανα της απογραφής να γίνεται με περισσότερη προσοχή, ώστε να αποκλείονται παντελώς οι εδαφικές επικαλύψεις ή παραλείψεις κλπ.

15.20 Ένα μόνιμο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η ΕΣΥΕ και το οποίο αποτελεί πραγματική τροχοπέδη στην ομαλή πορεία και εξέλιξη όλων γενικά των απογραφικών εργασιών, είναι η χρονοβόρα διαδικασία, που προβλέπουν οι διατάξεις περί δημοσίου λογιστικού, για τη διάθεση-πραγματοποίηση των σχετικών δαπανών.

Με όσα ισχύουν σήμερα είναι αδύνατη η αντιμετώπιση, από πλευράς δαπανών, μιας έκτακτης ανάγκης, πράγμα που δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα στην απογραφή.

Επισημαίνεται η σοβαρότητα του προβλήματος και θα πρέπει η Υπηρεσία, προς την κατεύθυνση αυτή, να κάνει ότι είναι δυνατόν, για να αμβλυνθούν οι παραπάνω δυσκολίες, προς όφελος όλων των απογραφών και ερευνών που διενεργεί.

15.21 Για μια σωστή και αποδοτική διαφήμιση της απογραφής πρέπει απαραίτητα: α) Να διατίθενται οι αναγκαίες πιστώσεις και β) η σχετική διαφημιστική εκστρατεία να οργανώνεται κατά τρόπο άρτιο, διαφορετικά η διαφήμιση της απογραφής θα είναι υποτονική, με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνεται ο επιδιωκόμενος σκοπός, που είναι η κατάλληλη ψυχολογική προετοιμασία του κοινού να δεχθεί πρόθυμα να συνεργαστεί με τα όργανα της απογραφής (βλέπε κεφάλαιο VII).

15.22 Σχετικά με την επεξεργασία των στοιχείων της απογραφής πληθυσμού προτείνονται τα ακόλουθα:

α) Να γίνει μερική αποκέντρωση της επεξεργασίας των παραστατικών της απογραφής, δηλαδή βάσει αναλυτικών οδηγιών της Δ/νσης Απογραφών οι Περιφερειακές Υπηρεσίες της ΕΣΥΕ να πραγματοποιήσουν ορισμένους ελέγχους πάνω στα ερωτηματολόγια της απογραφής, ώστε το σχετικό απογραφικό υλικό να φθάνει στην Κεντρική Υπηρεσία με τα λιγότερα λάθη και παραλείψεις.

β) Η επεξεργασία των ερωτηματολογίων να είναι καθολική, πράγμα που σημαίνει ότι ο στόχος της απογραφής ολοκληρώνεται. Η πλήρης επεξεργασία και ανάλυση όλων γενικά των στοιχείων της, επιτρέπουν την ύπαρξη στοιχείων για μικρές γεωγραφικές ενότητες.

γ) Η διαδικασία της πινακοποίησης, της ανάλυσης και δημοσίευσης των αποτελεσμάτων της απογραφής πληθυσμού, που μέχρι σήμερα αποτελεί αντικείμενο άλλης Δ/σεως, θα πρέπει να συντελείται από τη Δ/νση Απογραφών, η οποία έχει και την ευθύνη της οργάνωσης και διενέργειας της απογραφής. Οι λόγοι που επιβάλλουν τον παραπάνω χωρισμό είναι καθαρά οργανωτικοί.

δ) Οι δυσκολίες και τα προβλήματα που παρουσιάζονται στη διαδικασία πινακοποίησης και δημοσίευσης των αποτελεσμάτων της απογραφής, θα πρέπει να ξεπεραστούν, προκειμένου τα αποτελέσματα να δίδονται έγκαιρα στη δημοσιότητα, για να μη χάνουν την αξία τους και την επικαιρότητά τους.

15.23 Για την εξασφάλιση της επιτυχίας της απογραφής πληθυσμού θα πρέπει, ακόμη, να μη γίνονται περικοπές στο σχετικό προϋπολογισμό δαπανών. Κάθε περιορισμός δαπανών αποβαίνει σε βάρος της ποιότητας των στοιχείων της απογραφής.

15.24 Αμφισβητούμενο τμήμα εδάφους να αποτελεί χωριστό τομέα ή τμήμα.

15.25 Στην τελευταία σελίδα να τεθεί χώρος για παρατηρήσεις του απογραφέα όπου θα επιβεβαιώνεται ή θα διευκρινίζεται κάθε απάντηση που δεν βρίσκεται σε λογικά πλαίσια.

15.26 Το έντυπο ΠΡΟ-1 δεν είναι λειτουργικό σε αστικές περιοχές με υψηλή δόμηση λόγω του μεγάλου αριθμού κατοικιών κατά οικοδομικό τετράγωνο. Οι κατοικίες να γράφονται κατά οικοδομή.

15.27 Πριν τη χρησιμοποίηση των Τομεαρχών και απογραφέων να προσδιορισθεί η εργασιακή τους σχέση. Τομεάρχης προσέφυγε στο ΙΚΑ και ζήτησε την ασφάλισή του. Για αποφυγή πιθανών κινδύνων, θα μπορούσαν τα όργανα της απογραφής να ασφαλιστούν με κάποιο ομαδικό συμβόλαιο.

15.28 Τα διαμερίσματα του Δήμου Αθηναίων μπορούν να αποτελέσουν τις εποπτείες του, ώστε να διευκολύνεται η παροχή στοιχείων.

15.29 Η αρίθμηση των Τομέων στην Περιφέρεια Πρωτεύουσας και το Π.Σ. Θεσ/νίκης κατά Δήμο και Κοινότητα, μπορεί να αντικατασταθεί από τη συνεχή αρίθμηση των Τομέων στις Εποπτείες μέσα σε κάθε Νομαρχία.

15.30 Να εξετασθεί η περίπτωση της χρησιμοποίησης των απογραφών και ως απογραφών - συλλογών.

15.31 Στο πλαίσιο της διαφημιστικής εκστρατείας της απογραφής, να εξετασθεί η δυνατότητα παρουσίασης του ερωτηματολογίου από τα μαζικά μέσα ενημέρωσης, για να ξέρουν οι ερωτώμενοι σε τι θα κληθούν να απαντήσουν.

15.32 Επειδή κατά την εισαγωγή των στοιχείων των ερωτηματολογίων στα μαγνητικά μέσα γίνονται λάθη, φυσικό άλλωστε λόγω του τεράστιου όγκου, στα πλαίσια της χρήσεως προηγμένων μεθόδων επεξεργασίας να εξετασθεί η δυνατότητα προμήθειας και χρήσεως optical readers.

15.33 Να εξετάζεται με πολύ προσοχή η αίτηση φορέων για την αναγραφή στο ερωτηματολόγιο πρόσθετων ερωτημάτων που μπορούν να ληφθούν από άλλες πηγές ή μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ιδιαίτερης έρευνας. Το ερώτημα π.χ. για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, δεν υπήρχε στο ερωτηματολόγιο της δοκιμαστικής απογραφής, σε ορισμένα σημεία ήταν ασαφές και οδηγούσε σε λάθος καταχωρήσεις από άτομα που πίστευαν ότι θα είχαν κάποιο όφελος αν απαντούσαν θετικά.

15.34 Η Υπηρεσία πρέπει να υιοθετήσει για το μέλλον τρεις, κυρίως, αντικειμενικούς σκοπούς. Πρώτον, τη μεγιστοποίηση του οφέλους των χρηστών από τα συλλεγόμενα στοιχεία. Οι υπάρχοντες και οι πιθανοί χρήστες πρέπει να ενημερώνονται για το τι διατίθεται και πώς μπορούν να το αποκτήσουν. Δεύτερον, την αφομοίωση της γνώσης και της εμπειρίας που αποκτήθηκε, σε κάθε ιδιαίτερο πεδίο της απογραφής, από το σχεδιασμό μέχρι την εξαγωγή των αποτελεσμάτων, απ' όλους εκείνους που θα κληθούν να αναλάβουν αντίστοιχο έργο. Τρίτον, να προχωρήσει στην εφαρμογή προηγμένων μεθόδων στην επόμενη απογραφή, σ' όποιο στάδιο αυτό θα είναι εφικτό.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ο συντάκτης επιθυμεί να εκφράσει τις ευχαριστίες του σε όλους τους συναδέλφους που συμμετείχαν καθ' οιονδήποτε τρόπο σε όλα τα στάδια των εργασιών της απογραφής (μέλη της Ομάδας Εργασίας, Υποομάδας Εργασίας, Υποομάδας Δημοσιότητας, τη Δ/ση Μεθοδολογίας και Προγράμματος, η οποία μου παρέσχε το Κεφάλαιο της κάλυψης, τους υπαλλήλους της Δ/σης Στατιστικής Πληροφόρησης και Εκτυπώσεων, Πληροφορικής, Απογραφών, τους Ανώτερους Επόπτες, Επόπτες, Βοηθούς Επόπτες και τους υπαλλήλους που συμμετείχαν στις δύο (2) φάσεις επεξεργασίας των ερωτηματολογίων) για τις προσπάθειες που κατέβαλαν για την επιτυχή έκβασή της.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες εκφράζω στους συναδέλφους κ.κ. Χαρίση Κων/νο, Προϊστάμενο της Δ/σης Απογραφών την περίοδο της απογραφής, για τη βοήθεια που μου παρέσχε στη σύνταξη αυτής της έκθεσης, τον κ.Θεοδωρόπουλο Ανδρέα Προϊστάμενο του τμήματος Κατάρτισης, Θεώρησης και Επιμέλειας Στατιστικών Εκδόσεων, ο οποίος διεξήλθε τα δοκίμια της παρούσας έκθεσης και την κ.Κοσιμάτη Άννα η οποία ανέλαβε το έργο της δακτυλογράφησης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ 1991

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΟΡΓΑΝΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ

α/α	Νομοί	ΑΡΙΘΜΟΣ					
		Επο- πτών	Βοη- θών εποπτ	Τομεαρ- χών Τακτικών	Απογ- φέων Τακτικών	ρ α - Ειδικών	Συνο- δών - Διερμ
1	2	3	4	5	6	7	8
	ΣΥΝΟΛΟ	88	421	9.252	125.032	2.676	1.107
1	Περιφέρ.Πρωτευούσης	26	129	2.601	43.277	616	100
2	Αιτωλ/νίας	1	7	220	2.364	23	-
3	Αργολίδος	1	5	91	1.088	56	5
4	Αρκαδίας	1	6	112	1.198	29	-
5	Αρτης	1	3	71	756	6	-
6	Αττικής (Υπόλοιπο)	8	33	693	7.886	45	-
7	Αχαΐας	1	13	189	2.951	96	4
8	Βοιωτίας	1	6	102	1.600	15	6
9	Γρεβενών	1	2	30	450	5	-
10	Δράμας	1	3	72	1.111	15	-
11	Δωδεκανήσου	1	7	167	1.710	50	9
12	Έβρου	1	5	106	1.409	95	24
13	Ευβοίας	1	6	180	2.197	84	-
14	Ευρυτανίας	1	2	36	284	15	-
15	Ζακύνθου	1	1	30	359	11	4
16	Ηλείας	1	6	155	1.498	139	-
17	Ημαθίας	1	5	94	1.446	33	-
18	Ηρακλείου	1	8	207	2.333	60	-
19	Θεσπρωτίας	1	4	37	414	20	-
20	Θεσ/νίκης	5	21	808	12140	125	20
21	Ιωαννίνων	1	7	130	1.709	48	-
22	Καβάλας	1	6	140	1.671	15	-
23	Καρδίτσας	1	7	98	1.076	18	-
24	Καστοριάς	1	3	38	496	6	-
25	Κερκύρας	1	3	100	1.119	37	-
26	Κεφαλληνίας	1	1	45	398	16	1
27	Κιλκίς	1	1	67	755	35	-

α/α	Νομοί	Α Ρ Ι Θ Μ Ο Σ					
		Επο- πτών	Βοη- θών ΕΠΟΠΤ	Τομεα- ρχών Τακτικών	Απογ- φέων Τακτικών	Ρα- Ειδικών	Συνο- δών Λιερμ.
		3	4	5	6	7	8
28	Κοζάνης	1	7	113	1.269	75	1
29	Κορινθίας	1	5	145	1.797	109	-
30	Κυκλάδων	1	10	202	1.925	27	-
31	Λακωνίας	1	4	92	1.226	15	-
32	Λαρίσης	1	9	207	2.922	92	-
33	Λασιθίου	1	3	76	926	16	4
34	Λέσβου	1	4	114	1.280	65	-
35	Λευκάδος	1	1	21	272	26	8
36	Μαγνησίας	1	10	168	2.476	45	-
37	Μεσσηνίας	1	10	155	1.856	9	-
38	Ξάνθης	1	1	53	809	33	357
39	Πέλλης	1	5	87	1.139	24	-
40	Πιερίας	1	4	93	1.268	22	-
41	Πρεβέζης	1	3	44	524	25	1
42	Ρεθύμνης	1	4	77	791	16	-
43	Ροδόπης	1	3	97	1.097	18	560
44	Σάμου	1	3	56	705	31	-
45	Σερρών	1	4	148	1.863	48	-
46	Τρικάλων	1	6	100	1.219	59	-
47	Φθιώτιδος	1	8	128	1.700	48	-
48	Φλωρίνης	1	2	54	547	8	-
49	Φωκίδος	1	3	46	544	30	3
50	Χαλκιδικής	1	5	113	1.059	11	-
	Αγίου Όρους			13	14	-	-
51	Χανίων	1	5	146	1.316	91	-
52	Χίου	1	2	85	792	20	-

ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ 1991

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΟΜΕΩΝ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ

α/α	Ν Ο Μ Ο Σ	Α Ρ Ι Θ Μ Ο Σ		
		Τομέων (+)	Τμημάτων	
			Τακτικά	Ειδικά
1	2	3	4	5
	Σ Υ Ν Ο Λ Ο	9.511	129.282	1.829
1	Περιφέρεια Πρωτευούσης	2.601	43.277	616
2	Αιτωλοακαρνανίας	222	2.364	23
3	Αργολίδος	99	1.131	30
4	Αρκαδίας	116	1.276	24
5	Άρτης	71	851	2
6	Αττικής (Υπόλοιπο)	693	7.886	45
7	Αχαΐας	189	3.171	55
8	Βοιωτίας	105	1.492	26
9	Γρεβενών	32	458	7
10	Δράμας	81	1.165	14
11	Δωδεκανήσου	179	1.946	45
12	Έβρου	118	1.569	35
13	Ευβοίας	202	2.397	37
14	Ευρυτανίας	37	296	12
15	Ζακύνθου	31	382	1
16	Ηλείας	155	1.674	34
17	Ημαθίας	109	1.562	17
18	Ηρακλείου	214	2.617	35
19	Θεσπρωτίας	36	469	13
20	Θεσσαλονίκης	810	12.140	125
21	Ιωαννίνων	133	1.803	36
22	Καβάλας	170	1.763	19
23	Καρδίτσας	102	1.148	6
24	Καστοριάς	38	496	6
25	Κερκύρας	108	1.294	23
26	Κεφαλληνίας	54	432	15
27	Κιλκίς	75	836	5

α/α	Ν Ο Μ Ο Σ	Α Ρ Ι Θ Μ Ο Σ		
		(+) Τομέων	Τμημάτων	
			Τακτικά	Ειδικά
1	2	3	4	5
28	Κοζάνης	129	1.357	28
29	Κορινθίας	150	1.821	43
30	Κυκλάδων	202	1.925	27
31	Λακωνίας	92	1.226	15
32	Λαρίσης	220	3.080	37
33	Λασιθίου	76	1.055	22
34	Λέσβου	127	1.429	15
35	Λευκάδος	22	267	11
36	Μαγνησίας	168	2.476	45
37	Μεσσηνίας	155	1.981	13
38	Ξάνθης	54	833	21
39	Πέλλης	88	1.190	5
40	Πιερίας	93	1.268	22
41	Πρεβέζης	44	566	10
42	Ρεθύμνης	79	846	11
43	Ροδόπης	97	1.174	14
44	Σάμου	56	705	31
45	Σερρών	168	1.891	23
46	Τρικάλων	103	1.318	25
47	Φθιώτιδος	146	1.784	15
48	Φλωρίνης	54	547	8
49	Φωκίδος	48	558	20
50	Χαλκιδικής	115	1.546	14
	Αγ. Όρους	10	43	-
51	Χανίων	150	1.709	28
52	Χίου	85	792	20

(+) Στον αριθμό των τομέων και τμημάτων δεν περιλαμβάνονται οι τομείς 7001, 8001 και 9001 καθώς και τα τμήματα αυτών.

ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ 1991

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΟΜΕΩΝ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ

α/α	Δ ή μ ο ς ή Κ ο ι ν ό τ η τ α	Α Ρ Ι Θ Μ Ο Σ		
		ΤΟΜΕΩΝ	ΤΜΗΜΑΤΩΝ	
			Τακτικά	Ειδικά
1	2	3	4	5
	Σ Υ Ν Ο Λ Ο	2 601	43.277	616
1	Αθηναίων	728	12.809	278
2	Βύρωνος	61	916	5
3	Γαλατσίου	41	809	3
4	Δάφνης	25	344	2
5	Ζωγράφου	71	1.123	5
6	Ηλιουπόλεως	64	921	2
7	Καισαριανής	27	398	3
8	Νέας Φιλαδέλφειας	17	313	1
9	Νέας Χαλκηδόνας	9	142	1
10	Ταύρου	13	180	1
11	Υμηττού	12	163	1
12	Αγίας Παρασκευής	30	536	5
13	Αμαρουσίου	44	824	17
14	Βριλησίων	13	226	1
15	Ηρακλείου	28	555	7
16	Κηφισίας	27	516	16
17	Μελισσίων	11	179	8
18	Μεταμορφώσεως	15	235	2
19	Νέας Ερυθραίας	9	162	2
20	Νέας Ιωνίας	42	792	6
21	Νέου Ψυχικού	8	157	1
22	Παπάγου	9	160	1
23	Πεύκης	11	225	2
24	Φιλοθέης	5	91	3
25	Χαλανδρίου	43	718	8
26	Χολαργού	22	393	4
27	Ψυχικού	7	149	1

α/α	Δ ή μ ο ς ή Κ ο ι ν ό τ η τ α	Α Ρ Ι Θ Μ Ο Σ		
		ΤΟΜΕΩΝ	ΤΜΗΜΑΤΩΝ	
			Τακτικά	Ειδικά
1	2	3	4	5
28	Γέρακα	9	98	-
29	Εκάλης	3	46	2
30	Λυκοβρύσεως	4	67	2
31	Νέας Πεντέλης	6	80	1
32	Πεντέλης	4	48	2
33	Αγίας Βαρβάρας	20	341	-
34	Αγίων Αναργύρων	22	361	2
35	Αιγάλεω	57	1.001	3
36	Καματερού	16	209	-
37	Κορυδαλλού	45	785	9
38	Νέων Λιοσίων	53	844	5
39	Περιστερίου	112	1.760	6
40	Πετρουπόλεως	28	448	1
41	Χαϊδαρίου	29	533	8
42	Αγίου Δημητρίου	51	814	1
43	Αγίου Ιωάννου Ρέντη	18	206	3
44	Αλίμου	29	479	15
45	Αργυρουπόλεως	24	397	2
46	Βούλας	39	330	3
47	Βουλιαγμένης	11	102	6
48	Γλυφάδας	85	1.037	19
49	Δραπετσώνας	12	155	7
50	Ελληνικού	14	181	13
51	Καλλιθέας	100	1.713	13
52	Κερατσινίου	48	934	13
53	Μοσχάτου	22	299	3
54	Νέας Σμύρνης	50	932	5
55	Νικαίας	62	1.209	13
56	Παλαιού Φαλήρου	48	810	7
57	Πειραιώς	142	2.536	65
58	Περάματος	18	264	1
59	Βάρης	28	222	-

ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΠΟΓΡΑΦΕΣ 1990-1991

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΕΝΤΑ ΕΝΤΥΠΑ ΚΑΤ' ΕΙΔΟΣ, ΠΟΣΟΤΗΤΑ, ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ κλπ.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ 7

α/α	Τίτλος εντύπου	Διαστάσεις	Σελίδες	Ποσότητα σε τεμάχια
1	Εγκύκλιος 1 «Γενικές οδηγίες προπαρασκευής, οργάνωσης και διενέργειας των απογραφών»	0,21X0,28	32	10.000
2	Εγκύκλιος 2 «Οδηγίες προς τους Τομεάρχες για τις απογραφές οικοδομών-κτιρίων, πληθυσμού - κατοικιών και οικοτεχνίας»	0,21X0,28	20	20.000
3	Εγκύκλιος 3 «Οδηγίες για την απογραφή πληθυσμού σε ειδικές περιπτώσεις»	0,21X0,28	14	10.000
4	Εγκύκλιος 4 «Οδηγίες προς τους Απογραφείς»	0,21X0,28	47	190.000
5	Εγκύκλιος 5 «Οδηγίες προς τους Τομεάρχες για την απογραφή γεωργίας - κτηνοτροφίας»	0,21X0,28	39	30.000
6	Εγκύκλιος Α' «Οδηγίες προς τις Δημ. & Κοιν. Ομάδες Εργασίας για τη συμπλήρωση του προαπογραφικού δελτίου ΓΚ-1»	0,21X0,28	4	30.000
7	Εγκύκλιος Β' «Οδηγίες προς τις Κοιν. Ομάδες Εργασίας για τον έλεγχο των δελτίων ΓΚ-2»	0,21X0,28	7	30.000
8	Έντυπο ΠΡΟ-1 «Κατάσταση προμετρήσεως κανονικών και συλλογικών κατοικιών, καθώς και άλλου είδους κατοικουμένων χώρων, κατά οικισμό και οικοδομικό τετράγωνο»	0,25X0,35	2	500.000
9	Έντυπο Ο-1 «Κατάλογος-πλαίσιο οικοδομών και κτιρίων»	0,25X0,35	4	213.000
10	Έντυπο Ο-1 «Υπόδειγμα»	0,25X0,35	4	12.000
11	Έντυπο Ο-2 «Δελτίο απογραφής κτιρίων»	0,21X0,28	4	80.000
		>>	16	100.000
		>>	32	80.000
12	Έντυπο Ο-2 «Υπόδειγμα»	0,21X0,28	4	12.000
13	Έντυπο Ο-3 «Συγκεντρωτική κατάσταση απογραφέντων κτιρίων»	0,21X0,30	1	12.000
14	Έντυπο Κ-1 «Συγκεντρωτική κατάσταση νοικοκυριών - κατοικιών κλπ.»	0,35X0,50	2	135.000
15	Έντυπο Κ-1 «Υπόδειγμα»	0,35X0,50	2	160.000

α/α	Τίτλος εντύπου	Διαστάσεις	Σελίδες	Ποσότητα σε τεμάχια
16	Έντυπο Κ-2 «Συγκεντρωτική κατάσταση Τομεάρχη»	0,35X0,50	2	50.000
17	Έντυπο Κ-2 «Υπόδειγμα»	0,35X0,50	2	10.000
18	Έντυπο Κ-3 «Συγκεντρωτική κατάσταση Επόπτη»	0,25X0,35	2	500
19	Έντυπο Π-1 «Δελτίο Απογραφής νοικοκυριού και κατοικίας	0,25X0,35	8	6.700.000
20	Έντυπο Π-1 «Μεταφρασμένο στην αγγλική»	0,20X0,28	8	-
21	Έντυπο Π-1 «Υπόδειγμα»	0,25X0,35	8	160.000
22	Έντυπο Π-2 «Δελτίο Απογραφής Συλλογικής Κατοικίας»	0,30X0,42	8	800.000
23	Έντυπο ΓΚ-1 «Προαπογραφικό Δελτίο συνολικών εκτάσεων»	0,22X0,29	2	30.000
24	Έντυπο ΓΚ-2 «Δελτίο Απογραφής Γεωργίας - Κτηνοτροφίας»	0,25X0,35	8	2.000.000
25	Έντυπο ΓΚ-2 «Υπόδειγμα»	0,25X0,35	8	30.000
26	Έντυπο ΓΚ-3 «Απόφαση Νομάρχη για τη σύσταση Ομάδας Εργασίας για την απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας έτους 1991»	0,21X0,30	2	80.000
27	Έντυπο ΓΚ-4 «Πρωτόκολλο παραλαβής - παράδοσης ΓΚ-2»	0,21X0,29	1	40.000
28	Έντυπο ΓΚ-5 «Συγκεντρωτική κατάσταση Τομεάρχη συμπληρωθέντων δελτίων (ΓΚ-2) κατά απογραφικό τμήμα»	0,21X0,29	1	40.000
29	Έντυπο Δ.Τ.1 «Απόφαση διορισμού Τακτικών, Εφεδρικών - Τομεαρχών» (Για τους Νομούς)	0,22X0,30	2	500
30	Έντυπο Δ.Τ.2 «Πίνακας διορισθέντων Τομεαρχών» (Για τους Νομούς)	0,22X0,30	1	500
31	Έντυπο Δ.Τ.3 «Ανακοίνωση διορισμού Τομεάρχη» (Για τους Νομούς)	0,21X0,29	1	20.000
32	Έντυπο Δ.Τ.4 «Αποστολή ανακοινώσεως διορισμού Τομεάρχη»	0,21X0,29	1	20.000
33	Έντυπο Δ.Τ.5 «Ανακοίνωση διορισμού Τομεάρχη» (Για Νομό Αττικής)	0,21X0,30	2	6.000
34	Έντυπο Δ.Α.1 «Απόφαση διορισμού Απογραφών - Τακτικών, Ειδικών και Εφεδρικών» (Για τους Νομούς)	0,22X0,30	1	500
35	Έντυπο Δ.Α.2 «Πίνακας διορισθέντων Απογραφών» (Για τους Νομούς)	0,22X0,30	1	500
36	Έντυπο Δ.Α.3 «Πίνακας διορισθέντων Απογραφών» (Για το Νομό Αττικής)	0,22X0,32	1	3.800
37	Έντυπο Δ.Α.4 «Ανακοίνωση διορισμού Απογραφέα (Για το Ν. Αττικής)	0,22X0,29	1	120.000
38	Έντυπο Δ.Α.5 «Ανακοίνωση διορισμού Απογραφέα (Για τους Νομούς)	0,21X0,29	1	300.000
39	Έντυπο Δ.Α.6 «Αποστολή ανακοινώσεων διορισμού Απογραφέων» Για τους Νομούς	0,22X0,29	1	20.000
40	Έντυπο Δ.Σ.Δ1 «Διορισμός Συνοδών - Διερμηνέων» (Για τους Νομούς)	0,22X0,30	1	600
41	Έντυπο Δ.Σ.Δ2 «Ανακοίνωση διορισμού Συνοδού-Διερμηνέα» (Για τους Νομούς)	0,22X0,30	1	2.500

α/α	Τύπος Εντύπου	Διαστάσεις	Σελίδες	Ποσότητα σε τεμάχια	
42	Έντυπο Δ	«Αποστολή ανακοινώσεων διορισμού Συνοδών-Διερμηνέων Για τους Νομούς»	0,22X0,30	1	2.000
43	Έντυπο Δ	«Ανακοίνωση διορισμού ως Συνοδού-Διερμηνέα»(Για το Νομό Αττικής)	0,22X0,30	1	500
44	Έντυπο Γ	«Υπεύθυνη Δήλωση Απογραφομένου»	0,22X0,29	1	300.000
45	Έντυπο Ε	«Ενημερωτικό Σημείωμα Απογραφέα»(Για όσους δεν βρέθηκαν στις κατοικίες τους)	0,21X0,29	1	800.000
46	Έντυπο Ε	«Ειδικό Ενημερωτικό Σημείωμα» (Για όσους δεν απογράφηκαν)	0,21X0,29	1	600.000
47	Έντυπο Β	«Βεβαιωτικό Σημείωμα Απογρ.»	0,11X0,14	1	19.000.000
48	Έντυπο Α	«Κατάσταση Τομέων και Τμημάτων»	0,22X0,30	1	100
49		«Έκθεση Επόπτη Απογραφής»	0,21X0,30	8	100
50		«Έντυπο έκθεσης πορείας εργασιών»			500
51		«Οδηγίες ελέγχου δελτίων απογραφής κτιρίων»	0,21X0,30	3	200
52		«Οδηγίες ελέγχου και κωδ/σης δελτίων απογραφής πληθυσμού»	0,21X0,30	9	1.000
53		«Οδηγίες ελέγχου και κωδ/σης ερωτηγίων απογραφής Γ-Κ»			700
54		«Στατιστική Ταξινόμηση Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας»	0,17X0,23	31	1.000
55		«Στατιστική ταξινόμηση των επαγγελματιών»	0,14X0,20	46	1.000
56		«Αλφαβητικός κώδικς ατομικών επαγγελματιών»	0,14X0,20	116	800
57		«Γεωγραφικός κώδικας»	0,21X0,28	191	900
58	Φάκελοι α	«Πλούμενοι απογραφής κτιρίων	0,25X0,30		15.000
59	Φάκελοι α	«Πλούμενοι απογραφής πληθυσμού	0,28X0,38		150.000
60	Φάκελοι α	«Πλούμενοι απογρ.Γεωργ.-Κτηνοτρ.	0,28X0,38		150.000
61	Χαρτώνι	«Χάρτης Τμήματος	0,25X0,35		110.000
62	Χαρτώνι	«Χάρτης Τομέα	0,33X0,50		6.000

ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ 1991

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΕΝΤΥΠΑ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ 1991

α/α	Είδος Εντύπου - Υλικού	Διαστά- σεις	Σελί- δες	Ποσότητες σε τεμάχια
1	Τηλεοπτική ταινία διάρκειας 32", με θέμα την απογραφή πληθυσμού - κατοικιών	-	-	1
2	Τηλεοπτική ταινία διάρκειας 35", με θέμα την απογραφή γεωργίας - κτηνοτροφίας	-	-	1
3	Διαφημιστική αφίσα	0,35X0,50		70.000
4	Διαφημιστική αφίσα	0,50X0,70		30.000
5	Διαφημιστικό μήνυμα στους λογαριασμούς της ΕΥΔΑΠ	0,08X0,13		2.500.000

